Begroting 2027 - 2031

WETTERSKIP FRYSLÂN

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave 4
Voorwoord 5
Leeswijzer 8
Externe en interne ontwikkelingen 10
Begroting op hoofdlijnen 12
Begroting in één oogopslag 15
Beleidsbegroting 16
Programma Bestuur en organisatie 17
Programma Waterveiligheid 25
Programma Watersysteem 32
Programma Waterketen 41
Overzicht van dekkingsmiddelen 48
Onvoorzien 50
Raming belastingopbrengsten en toelichting 51
- Criteria, grondslagen en kwijtscheldingsbeleid 51
- Watersysteembeheer 52
- Zuiveringsbeheer 53

Paragrafen 55
- Uiteenzetting van de financiële positie 55
- Paragraaf assetmanagement 68
- Paragraaf bedrijfsvoering 79
- Verbonden partijen 82
- Openbaarheidsparagraaf 97

Financiële begroting 98
- Uiteenzetting van de gehanteerde uitgangspunten en normen 98
- Overzicht van baten en lasten 98
- Overzicht van voorgenomen investeringen 99
- Geprognosticeerde begin- en eindbalans 105

Bijlagen 107
- Begroting naar kostensoorten 107
- Baten per beleidsproduct 108
- Lasten per beleidsproduct 109
- Definities beleidsproducten 110
- Lijst met afkortingen 112

Voorwoord

Voor u ligt de begroting 2027 van Wetterskip Fryslân. Het is de laatste begroting van deze bestuursperiode en daarmee een natuurlijk moment om stil te staan bij de beweging die we de afgelopen jaren samen hebben ingezet, maar met de focus op de toekomst. De koers uit de perspectiefnota 2027–2031 *Kanteling in Water* krijgt in deze begroting concreet vorm in onze doelen, maatregelen en investeringen.

In beweging
Deze bestuursperiode staat in het teken van kanteling. Die beweging is geen doel op zich. De wereld waarin we ons werk doen verandert snel. Klimaatverandering wordt steeds zichtbaarder, de druk op de waterkwaliteit neemt toe en voldoende zoetwater is niet langer vanzelfsprekend. Zeespiegelstijging, bodemdaling en extremer weer stellen hogere eisen aan onze waterveiligheid en ons watersysteem. Tegelijkertijd vragen strengere wet- en regelgeving, geopolitieke onzekerheid, netcongestie en de toenemende druk op de beschikbare ruimte om andere keuzes. Opgaven grijpen steeds sterker in elkaar en oplossingen kunnen daarom niet meer los van elkaar worden bekeken. In deze context van toenemende uitdagingen en verantwoordelijkheden vraagt dit van ons dat wij nog nadrukkelijker onszelf positioneren als gezaghebbende en deskundige waterbeheerder. Water en bodem moeten daadwerkelijk meewegen bij keuzes over de inrichting van Fryslân en een deel van het Groninger Westerkwartier. Door eerder aan tafel te zitten bij ruimtelijke en gebiedsgerichte ontwikkelingen kunnen we waterbelangen beter borgen en waar mogelijk toekomstige maatschappelijke kosten voorkomen.

Investeren in en voor de toekomst
Deze ontwikkeling zien we terug in onze investeringsopgave. Voor 2027 is € 111,5 miljoen aan verstrekkingen voor toekomstige investeringen opgenomen. Het gaat daarbij niet alleen om het vervangen en in stand houden van onze bestaande infrastructuur. We investeren ook om ons beheergebied veilig te houden bij een veranderend klimaat, het watersysteem robuuster te maken, de waterkwaliteit te verbeteren, de waterketen toekomstbestendig in te richten en onze energievoorziening en weerbaarheid te versterken.
De omvang van deze opgave maakt het noodzakelijk om scherp te prioriteren. Niet alles kan tegelijkertijd. We willen daarom steeds beter afwegen welke investeringen wanneer nodig zijn en welke combinatie van maatregelen op de lange termijn de meeste maatschappelijke waarde oplevert. Assetmanagement en een integrale programmering helpen ons daarbij om verder te kijken dan de investering van vandaag en ook om de effecten op beheer, onderhoud, energie, capaciteit en financiën van morgen mee te wegen.

Tegelijkertijd willen we de stap van beleid naar uitvoering verder zetten. We versterken dijken, werken aan een klimaatadaptiever watersysteem en aan schoon en ecologisch gezond water. In het boezemplan 2027 komen oplossingsrichtingen voor een toekomstbestendig watersysteem. In de waterketen kijken we verder dan het zuiveren van afvalwater alleen en richten we ons steeds meer op het voorkomen van vervuiling bij de bron en het benutten van gezuiverd afvalwater, energie en grondstoffen. Daarbij zoeken we nadrukkelijk de verbinding met ruimtelijke ontwikkeling, natuur en biodiversiteit. Steeds vaker komen deze opgaven bij elkaar in hetzelfde gebied. Dat vraagt om integraal werken en samenwerking met inwoners, bedrijven, medeoverheden en kennisinstellingen.

Ambitie en betaalbaarheid in balans
De noodzakelijke investeringen en de steeds hogere eisen aan ons werk hebben financiële consequenties. Juist daarom hebben we deze bestuursperiode ook een kanteling ingezet in de manier waarop we naar onze financiën kijken. Minder meerkosten is haalbaar. Zo willen we onze ambities realiseren én oog houden voor de ontwikkeling van onze lasten en schulden op langere termijn. Door bijvoorbeeld kritisch te sturen op de energielasten en de mogelijke risico's van prijsontwikkelingen en verbruik (door weersinvloeden) op deze kosten mee te nemen in het weerstandsvermogen kunnen we scherper begroten. Dat geldt ook voor de belastingopbrengsten en op de bijdragen van derden. Daarmee is het gelukt om de benodigde opbrengstenstijging voor 2027 iets te dempen ten opzichte van de perspectiefnota. Voor watersysteembeheer komt deze uit op 3,9% en voor zuiveringsbeheer op 7,1%.

Nieuwe ontwikkelingen zullen opnieuw aanpassingsvermogen en bestuurlijke keuzes van ons vragen. In de perspectiefnota 2027-2031 en in het volgende hoofdstuk *Externe en interne ontwikkelingen* zijn een aantal van deze ontwikkelingen benoemd, die nog niet in deze begroting op geld zijn gezet. Zodra daar meer duidelijkheid over is, zal dit in de volgende P&C-cyclus worden aangedragen. Ook de doorontwikkeling van de prestatie indicatoren krijgt daarin een blijvend vervolg.

Wat overeind blijft, is onze verantwoordelijkheid voor veilig, voldoende en schoon water en een toekomstbestendige waterketen. Zo werken we samen met onze omgeving aan een veilig, leefbaar en vitaal Fryslân en een deel van het Groninger Westerkwartier, nu en voor de generaties na ons.

Luzette Kroon, *dijkgraaf*

Joost de Ruig, *secretaris-directeur*

Foarwurd

Foar jo leit de begrutting 2027 fan Wetterskip Fryslân. It is de lêste begrutting fan dizze bestjoersperioade en dêrmei in natuerlik momint om stil te stean by de beweging dy't wy de ôfrûne jierren mei-inoar yn gong set hawwe, mar mei de blik rjochte op de takomst. De koers út de Perspektyfnota 2027–2031 *Kanteling yn Wetter* krijt yn dizze begrutting konkreet stal yn ús doelen, maatregels en ynvestearringen.

Yn beweging
Dizze bestjoersperioade steat yn it teken fan kanteling. Dy beweging is gjin doel op himsels. De wrâld dêr't wy ús wurk yn dogge, feroaret hurd. Klimaatferoaring wurdt hieltyd sichtberder, de druk op de wetterkwaliteit nimt ta en genôch swiet wetter is net langer fanselssprekkend. Seespegelstiging, boaiemdelgong en ekstremer waar stelle hegere easken oan ús wetterfeiligens en ús wettersysteem. Tagelyk freegje strangere wet- en regeljouwing, geopolitike ûnwissichheid, netkongestje en de tanimmende druk op de beskikbere romte om oare keuzes. Opgaven hingje hieltyd sterker mei-inoar gear en oplossingen kinne dêrom net mear los fan inoar besjoen wurde. Yn dizze kontekst fan tanimmende útdagings en ferantwurdlikheden freget dat fan ús dat wy ús noch nadrukliker posisjonearje as gesachhawwende en saakkundige wetterbehearder. Wetter en boaiem moatte daadwerkelijk meiwage by keuzes oer de ynrjochting fan Fryslân en in part fan it Grinzer Westerkertier. Troch earder oan tafel te sitten by romtlike en gebietsrjochte ûntwikkelingen kinne wy de wetterbelangen better boargje en dêr't dat mooglik is takomstige maatskiplike kosten foarkomme.

Ynvestearje yn en foar de takomst
Dizze ûntwikkeling sjogge wy werom yn ús ynvestearringsopjefte. Foar 2027 is € 111,5 miljoen oan ferstrekkingen foar takomstige ynvestearringen opnommen. It giet dêrby net allinnich om it ferfangen en yn stân hâlden fan ús besteande ynfrastruktuer. Wy ynvestearje ek om ús beheargebiet feilich te hâlden by in feroarjend klimaat, it wettersysteem robúster te meitsjen, de wetterkwaliteit te ferbetterjen, de wetterketen takomstbestindich yn te rjochtsjen en ús enerzjyfoarsjenning en wjerberens te fersterkjen.

De omfang fan dizze opjefte makket it needsaaklik om skerp te prioritearjen. Net alles kin tagelyk. Wy wolle dêrom hieltyd better ôfwage hokker ynvestearringen wannear nedich binne en hokker kombinaasje fan maatregels op de lange termyn de measte maatskiplike wearde opsmyt. Assetmanagement en in yntegrale programmearring helpe ús dêrby om fierder te sjen as de ynvestearring fan hjoed en ek de effekten op behear, ûnderhâld, enerzjy, kapasiteit en finânsjes fan moarn mei te wegen.

Tagelyk wolle wy de stap fan belied nei útfiering fierder sette. Wy fersterkje diken, wurkje oan in klimaatadaptiver wettersysteem en oan skjin en ekologysk sûn wetter. Yn it Boezemplan 2027 komme oplossingsrjochtingen foar in takomstbestindich wettersysteem. Yn de wetterketen sjogge wy fierder as allinnich it suverjen fan ôffalwetter en rjochtsje wy ús hieltyd mear op it foarkommen fan fersmoarging by de boarne en it benutten fan suvere ôffalwetter, enerzjy en grûnstoffen. Dêrby sykje wy nadruklik de ferbining mei romtlike ûntwikkeling, natuer en biodiversiteit. Hieltyd faker komme dy opgaven yn itselde gebiet byinoar. Dat freget om yntegraal wurkjen en gearwurking mei ynwenners, bedriuwen, oare oerheden en kennisynstellings.

Ambysje en betelberens yn lykwicht
De needsaaklike ynvestearringen en de hieltyd hegere easken oan ús wurk hawwe finansjele konsekwinsjes. Krekt dêrom hawwe wy yn dizze bestjoersperioade ek in kanteling ynset yn de wize wêrop't wy nei ús finânsjes sjogge. Minder mear kosten is helber. Sa wolle wy ús ambysjes realisearje én each hâlde foar de ûntwikkeling fan ús lêsten en skulden op langere termyn. Troch bygelyks kritysk te stjoeren op de enerzjylêsten en de mooglike risiko's fan priisûntwikkelingen en ferbrûk troch waarynfloeden op dy kosten mei te nimmen yn it wjerstânsfermogen, kinne wy skerper begrutsje. Dat jildt ek foar de belestingopbringsten en de bydragen fan tredden. Dêrmei is it slagge om de nedige opbringstestiging foar 2027 wat te beheinen yn ferliking mei de Perspektyfnota. Foar wettersysteembehear komt dy út op 3,9% en foar suveringsbehear op 7,1%.

Nije ûntwikkelingen sille opnij oanpassingsfermogen en bestjoerlike keuzes fan ús freegje. Yn de Perspektyfnota 2027–2031 en yn it folgjende haadstik *Eksterne en ynterne ûntwikkelingen* binne in tal fan dy ûntwikkelingen beneamd, dy't noch net finansjeel yn dizze begrutting ferwurke binne. Sadree't dêr mear dúdlikens oer is, sil dit yn de folgjende P&C-syklus ynbrocht wurde. Ek de trochûntwikkeling fan de prestaasje-yndikatoaren krijt dêryn bliuwend omtinken.

Wat oerein bliuwt, is ús ferantwurdlikens foar feilich, genôch en skjin wetter en in takomstbestindige wetterketen. Sa wurkje wy mei ús omjouwing oan in feilich, leefber en fitaal Fryslân en in part fan it Grinzer Westerkertier, no en foar de generaasjes nei ús.

Luzette Kroon, *dykgraaf*

Joost de Ruig, *sekretaris-direkteur*

Leeswijzer

In deze leeswijzer nemen we u mee in de opzet van deze begroting.

Externe en interne ontwikkelingen

Hier gaan we in op de (nieuwe) ontwikkelingen die van belang zijn voor de taken van ons waterschap.

Begroting op hoofdlijnen

De begroting op hoofdlijnen geeft een algemeen beeld van de begroting aan de hand van de volgende onderdelen:

- Staat van baten en lasten
- Ontwikkeling tarieven
- Financieel beeld 2027-2031
- Begroting in één oogopslag

Beleidsbegroting

De beleidsbegroting bestaat uit vier programma's en vijf paragrafen.

Programma

In de programma's staan de opgaven en drie financiële overzichten. De cijfers uit deze overzichten samen vormen het begrotingssaldo. De indeling van de programma's is als volgt:

- Strategisch doel
- Ambitie
- Prestatie indicatoren
- Wat willen we bereiken en wat gaan we daar voor doen?
- Wat mag het kosten?
  Hierbij zijn de baten en de lasten op programmaniveau weergegeven als absolute cijfers. De verdeling naar de beleidsproducten is in grafische vorm weergegeven.

Overzicht dekkingsmiddelen

De algemene dekkingsmiddelen vormen de financiële dekking van de bestedingen in de opgaven. Hieronder vallen de belastingopbrengsten, leges, dividenden en overige algemene opbrengsten, waaronder de vergoedingen voor de separate afvalwaterstromen.

Onvoorzien

Het nieuwe Waterschapsbesluit schrijft voor dat we de post onvoorzien opnemen in de begroting en deze apart tonen. In ons financieel beleid is bepaald dat deze post jaarlijks € 150.000 bedraagt.

Raming van de belastingopbrengsten en toelichting

We gaan hier in op de technische uitgangspunten die ten grondslag liggen aan de belastingopbrengsten. Per taak geven we aan hoe we komen tot de geraamde belastingopbrengsten en de mate van kostendekkendheid.

Paragrafen

Naast de programma's zijn er overstijgende paragrafen in de begroting opgenomen. In een paragraaf staat belangrijke informatie waarmee het algemeen bestuur inzicht krijgt in de financiële situatie van het waterschap, de beheersmatige aspecten en de risico's. De paragrafen gaan over:

- Uiteenzetting van de financiële positie, waaronder weerstandsvermogen, risicobeheersing, bestemmingsreserves, incidentele baten en lasten, de voorzieningen, kengetallen en het EMU-saldo.
- Assetmanagement
- Bedrijfsvoering
- Verbonden partijen
- Openbaarheidsparagraaf

Financiële begroting

In de financiële begroting kunt u lezen hoe we er financieel voor staan.

Uiteenzetting van de gehanteerde uitgangspunten en normen
Hierin staan de autonome ontwikkelingen en andere aspecten die van invloed zijn op de wijze waarop wij onze budgetten meerjarig aanpassen.

Overzicht van baten en lasten
Dit betreft een totaaloverzicht van de geraamde baten en lasten voor de komende jaren. Ook staan daar de cijfers van de huidige actuele begroting inclusief de mutaties uit de tweede voortgangsrapportage. Om het structurele evenwicht van de begroting te kunnen bepalen worden deze cijfers gecorrigeerd met de bedragen van de incidentele baten en lasten (onttrekking aan de algemene reserve).

Overzicht van voorgenomen investeringen
In dit overzicht laten we zien welke investeringskredieten we voor komend jaar en volgende jaren nodig hebben.

Geprognosticeerde balans
Om inzicht te geven in de belangrijkste mutaties in het vermogen (investeringen en financieringen) geven wij een geprognosticeerde balans weer. Dit is op basis van een schatting of raming voorspellen hoe de balans wordt de komende jaren. Deze balans geeft de geraamde stand in de vaste activa, het eigen vermogen, de opgenomen langlopende geldleningen en de voorzieningen.

Bijlagen

De volgende bijlagen zijn opgenomen:

1. Overzicht van kostensoorten
2. Baten per beleidsproduct
3. Lasten per beleidsproduct
4. Definities van de beleidsproducten
5. Lijst met afkortingen

Externe en interne ontwikkelingen

Ontwikkelingen

De omgeving waarin Wetterskip Fryslân werkt, verandert snel en wordt complexer. Klimaatverandering, geopolitieke spanningen, toenemende chemische druk op de waterkwaliteit en zoetwaterbeschikbaarheid en nieuwe wet- en regelgeving hebben steeds directer invloed op onze taken. Daarbij maken ook Europa, Rijk, provincie en gemeenten keuzes die richting geven aan het waterbeheer.

Maatschappelijke ontwikkelingen

Klimaatverandering wordt steeds zichtbaarder en stelt hogere eisen aan het watersysteem. Perioden van droogte en zoetwatertekort worden afgewisseld met hevige neerslag en hoge waterstanden. Voldoende zoetwater is daardoor niet langer vanzelfsprekend. Tegelijkertijd neemt de druk op de waterkwaliteit toe. PFAS, andere Zeer Zorgwekkende Stoffen (ZZS), nutriënten en gewasbeschermingsmiddelen vragen om een steeds sterkere inzet op bronaanpak en het voorkomen dat schadelijke stoffen in het watersysteem terechtkomen.

Ook geopolitieke spanningen werken door in onze taakuitvoering. Zij vergroten de onzekerheid rond energieprijzen, leveringszekerheid en beschikbaarheid van materialen en grondstoffen. Daarnaast neemt de afhankelijkheid van digitale systemen toe en daarmee ook de kwetsbaarheid voor cyberdreigingen en verstoringen. Voor Wetterskip is het van belang dat vitale processen, zoals rioolwaterzuivering en het peilbeheer, ook tijdens langdurige energie-uitval, cyberincidenten of andere crises kunnen blijven functioneren.

Ontwikkelingen bij andere overheden

Europa

Europese regelgeving stelt steeds hogere eisen aan waterkwaliteit, natuur, afvalwater en weerbaarheid. In 2027 loopt de huidige periode van de Kaderrichtlijn Water (KRW) af. We brengen in beeld welke doelen zijn bereikt en waar aanvullende inzet nodig blijft en bereiden tegelijkertijd de maatregelen voor de periode 2028–2033 voor. Ook de herziene Richtlijn Stedelijk Afvalwater (RSA), nieuwe eisen aan cyberweerbaarheid en de Natuurherstelverordening hebben directe gevolgen voor onze taakuitvoering. De Natuurherstelverordening bevat onder andere doelen voor zoetwater- en kustecosystemen, rivieren en ontwaterde veengebieden en raakt daarmee sterk aan onze waterschapstaken.

Rijk

Het Rijk vertaalt Europese en nationale opgaven naar concrete programma's en maatregelen. Vanuit het Deltaprogramma wordt van regio's die gebruikmaken van IJsselmeerwater verwacht dat zij meer water vasthouden. Daarnaast worden het Natuurplan voor de uitvoering van de Natuurherstelverordening, het convenant gewasbeschermingsmiddelen en het 8e Actieprogramma Nitraatrichtlijn uitgewerkt. Deze ontwikkelingen kunnen leiden tot extra taken voor waterschappen, bijvoorbeeld voor monitoring en gebiedsgerichte aanpakken. Daarbij is het belangrijk dat taken, verantwoordelijkheden en financiering met elkaar in balans blijven.

Hoewel de landelijke focus momenteel sterk ligt op Natura 2000-gebieden, met name in Zuidoost-Fryslân, zijn de Friese veenweiden van strategisch belang voor het watersysteem. Wetterskip Fryslân blijft daarom aandacht vragen voor het Friese veenweidegebied. Vanuit het Rijk wordt gewerkt aan een vervolg op het Veenplan.

De financiële ontwikkelingen rondom het Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP) volgen we nauwgezet. Er zijn signalen dat binnen het Rijk mede door tekorten in het Mobiliteits- en het Deltafonds, een bredere afweging plaatsvindt over de inzet van beschikbare middelen. We volden deze ontwikkelingen samen met de Unie van Waterschappen nauwgezet. De onzekerheid over de toekomstige beschikbaarheid van rijksmiddelen vormt een risico voor de voortgang en planning van de wettelijke waterveiligheidsopgave en andere wateropgaven waarvoor het Deltafonds van belang is.

Provinciaal

Ook provinciaal worden belangrijke keuzes voorbereid. De provinciale omgevingsvisie legt nadruk op water vasthouden, waterrobuuste ruimtelijke ontwikkeling, versterking van de kustdijken, bronaanpak van verontreinigingen en de toekomstige afvoercapaciteit van Fryslân. Daarnaast wordt het Regionaal Water- en bodemprogramma voorbereid. Deze keuzes raken rechtstreeks aan de toekomstige inrichting van het watersysteem en onze langetermijninvesteringen.

Gemeenten
Bij gemeenten komen water en ruimtelijke ontwikkeling steeds nadrukkelijker samen. Woningbouw, gebiedsontwikkeling, klimaatadaptatie, riolering en de inrichting van de openbare ruimte kunnen niet los worden gezien van de mogelijkheden en beperkingen van het watersysteem. Dit vraagt dat water vroegtijdig wordt meegenomen in ruimtelijke plannen en dat Wetterskip aan de voorkant zijn kennis en randvoorwaarden inbrengt.

Kanteling in Water
De ontwikkelingen in onze omgeving vertalen we naar onze eigen koers. Het nieuwe Waterbeheerprogramma 2028–2033 en Boezemplan vormen hiervoor een belangrijk kader. Daarnaast geven onder andere de vastgestelde waterketenvisie, de energieagenda en het integrale weerbaarheidsplan richting aan de keuzes voor de komende jaren. Hiermee bereiden we ons voor op hogere eisen aan waterkwaliteit, klimaat- en toekomstbestendigheid, energievoorziening en de continuïteit van onze vitale processen.

Water is steeds nadrukkelijker een randvoorwaarde voor ruimtelijke, economische en maatschappelijke ontwikkeling. Daarom versterken we onze positie aan de voorkant van deze ontwikkelingen. Zo kunnen we tijdig aangeven wat vanuit het watersysteem nodig is en de gevolgen vertalen naar beleid, investeringen en financiën. Daarmee blijven waterveiligheid, voldoende water en schoon water ook op langere termijn een stevige basis voor een leefbaar en toekomstbestendig Fryslân.

Uiteenzetting uitgangspunten en normen

De personeelslasten stijgen als gevolg van cao-verhogingen en door een stijging van de werkgeverslasten. Eind 2026 loopt onze huidige CAO af. Op basis van de landelijke ontwikkelingen wordt voor 2027 rekening gehouden met 3,3%.Dit is conform de Perspectiefnota 2027-2031.

Voor 2027 houden we rekening met 2,4% inflatie en voor 2028 met 2,35% *(bron: ECB peildatum 11 juni 2026)*. De jaren daarna verwacht de ECB een niveau van 2,1%. Dit is gelijk aan de uitgangspunten waar in de Perspectiefnota 2027-2031 vanuit is gegaan. Vanwege geopolitieke spanningen is in het weerstandsvermogen een bedrag voor hogere inflatie opgenomen.

De gehanteerde rentepercentages voor de komende jaren zijn geactualiseerd naar de meest recente inzichten. Deze zijn iets hoger dan waar in de Perspectiefnota 2027-2031 rekening mee is gehouden. Voor 2027 zal dit nog geen financiële effecten hebben.

Omslagrente
Omslagrente is het rentepercentage dat we gebruiken om de externe rentekosten door te berekenen aan investeringen, projecten en programma's.

	2027	2028	2029	2030	2031
Omslagrente	2,50%	2,28%	2,29%	2,25%	1,92%

Belangrijkste afwijkingen ten opzichte van de perspectiefnota

Inzichten vanuit tussentijdse rapportages, scherper begroten en verdere actualisatie van de geplande investeringsuitgaven geven een kleine positieve bijstelling voor 2027.

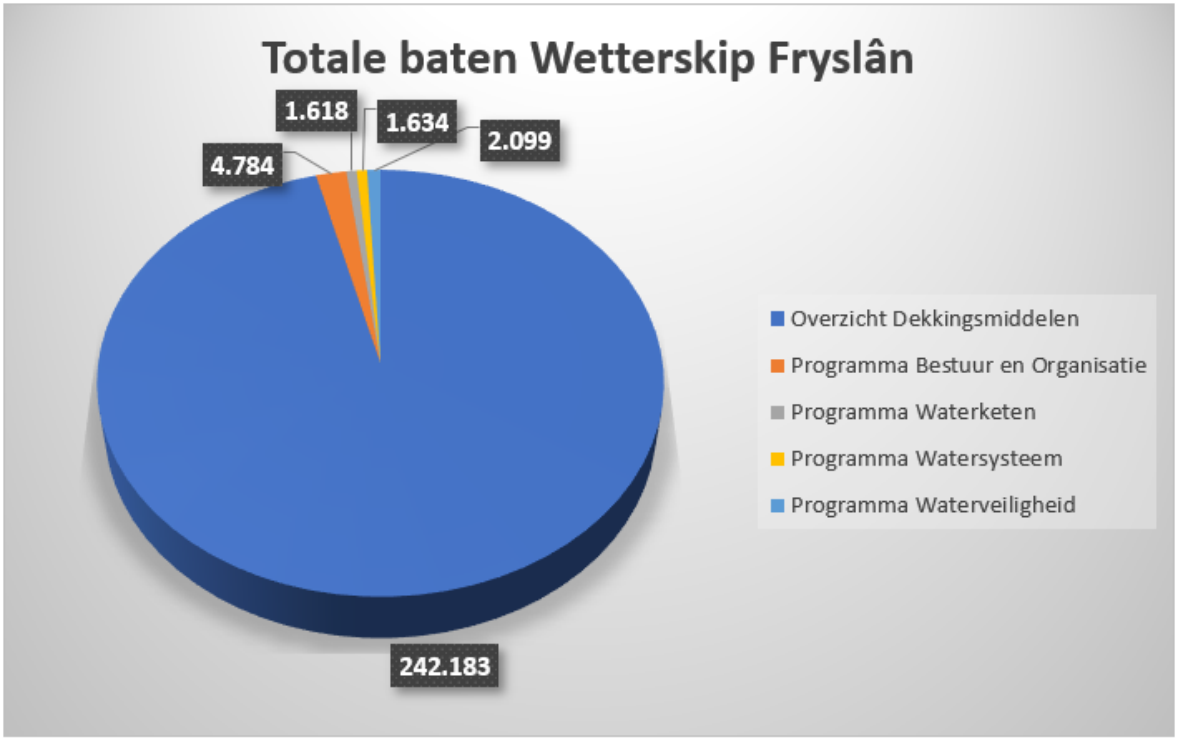
Begroting op hoofdlijnen

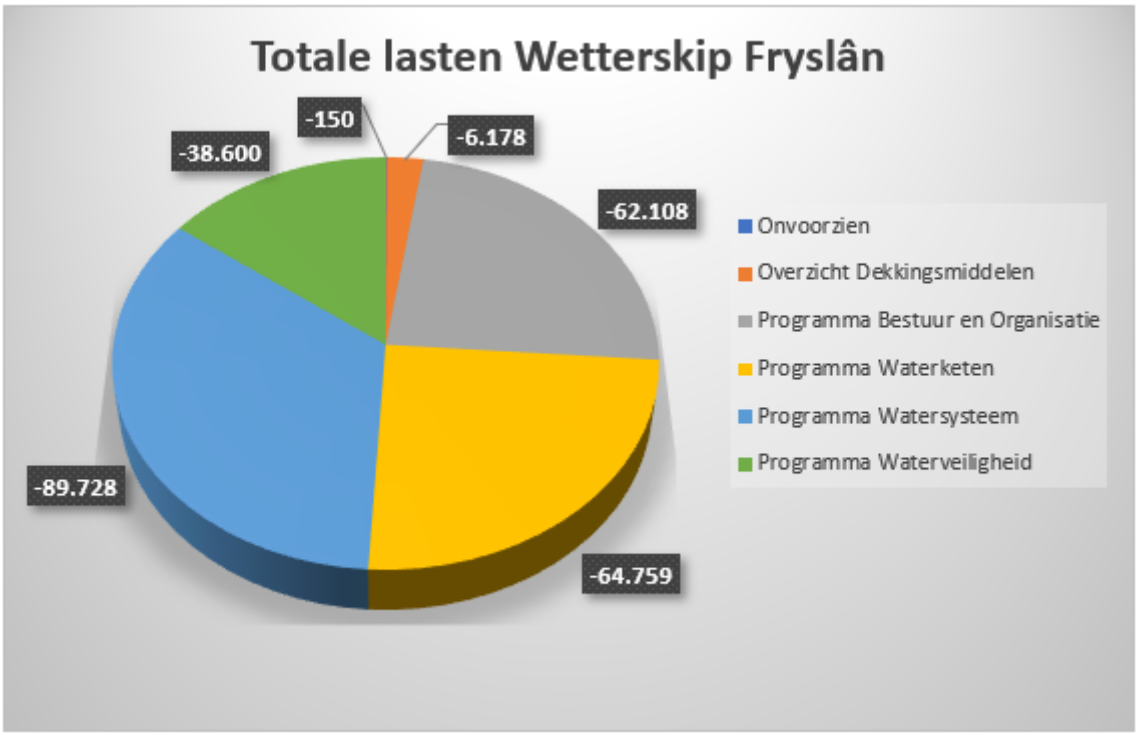
Staat van baten en lasten

Onderstaande tabel geeft de (meerjaren)begroting weer, onderverdeeld in baten en lasten.

bedragen x € 1.000

	Actuele begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028	Begroting 2029	Begroting 2030	Begroting 2031
Baten						
Programma Waterveiligheid	1.717	2.099	2.219	2.369	2.369	2.369
Programma Watersysteem	2.804	1.634	1.119	1.163	1.163	1.103
Programma Waterketen	1.812	1.618	1.592	1.595	1.595	1.571
Programma Bestuur en Organisatie	2.289	4.784	4.871	5.081	5.099	4.958
Overzicht Dekkingsmiddelen	230.330	242.183	254.614	263.443	273.467	285.340
Totaal Baten	**238.953**	**252.318**	**264.415**	**273.652**	**283.693**	**295.341**
Lasten						
Programma Waterveiligheid	-36.047	-38.600	-39.247	-39.942	-41.419	-43.491
Programma Watersysteem	-84.310	-89.728	-90.634	-93.437	-96.679	-98.050
Programma Waterketen	-58.566	-64.759	-67.587	-71.140	-74.930	-81.320
Programma Bestuur en Organisatie	-56.754	-62.108	-61.806	-62.907	-64.181	-65.897
Overzicht Dekkingsmiddelen	-5.990	-6.178	-6.324	-6.472	-6.480	-6.480
Onvoorzien	-150	-150	-150	-150	-150	-150
Totaal Lasten	**-241.816**	**-261.524**	**-265.748**	**-274.048**	**-283.839**	**-295.388**
Reserves						
Totaal Reserves	**5.869**	**9.206**	**1.333**	**396**	**146**	**47**
Begroot resultaat	**3.006**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**

Ontwikkeling tarieven

Bij de perspectiefnota gingen we uit van een belastingopbrengstenstijging voor 2027 van 4,1% voor watersysteembeheer en 7,2% voor zuiveringsbeheer. Bij het opstellen van de begroting 2027 zijn er nog een aantal mutaties doorgevoerd, die een positief effect hebben op het begrotingssaldo. We hoeven minder belasting te heffen om onze verwachte kosten te kunnen dekken. Door deze aanpassing in de begroting kan de verwachte belastingopbrengstenstijging naar beneden worden bijgesteld. De opbrengststijging waar we nu mee rekenen is als volgt:

	2027	2028	2029	2030	2031
Belastingopbrengststijging watersysteembeheer	3,9%	5,2%	3,2%	3,9%	3,7%

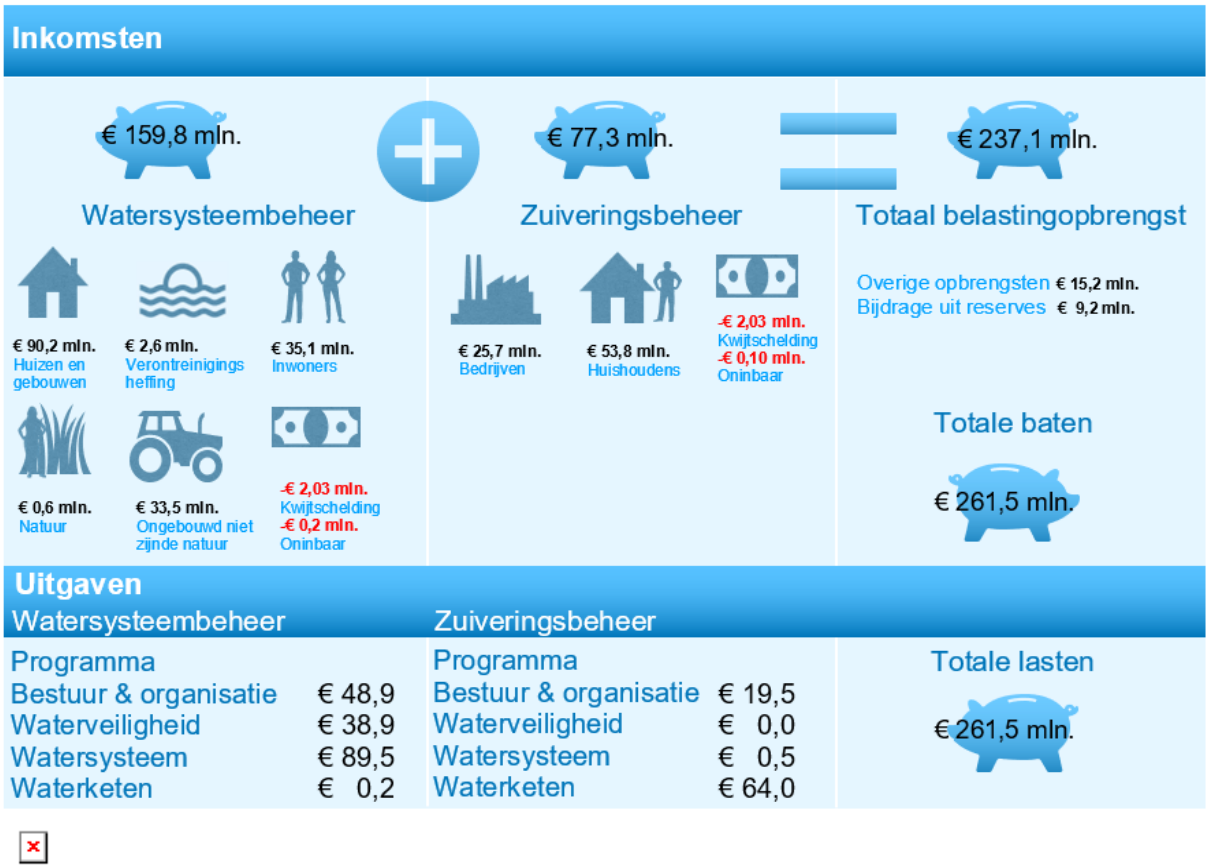
Belastingopbrengststijging zuiveringsbeheer	7,1%	5,2%	4,3%	3,7%	5,6%

In de vorige begroting was voor de jaarschijf 2027 reeds € 4,1 mln meegenomen voor de verwerking van slibafzet op basis van het nieuwe contract. Dat zorgt voor met name voor de hogere belastingopbrengststijging bij zuiveringsbeheer. Voor een nadere specificatie van de percentages, verwijzen we naar het hoofdstuk "Raming belastingopbrengsten en toelichting".

Financieel beeld 2027 - 2031

We streven naar een sluitende meerjarenbegroting voor de structurele lasten. Zolang er nog een overschot in de algemene reserve is, heeft het algemeen bestuur besloten de incidentele lasten te dekken uit de twee taakreserves. Daarnaast is ter egalisatie van de tarieven voor de taak zuiveringsbeheer éénmalig € 2 miljoen vanuit de reserve ingezet.

Begroting in één oogopslag

Beleidsbegroting

Programma Bestuur en organisatie

Strategisch doel

We zijn een organisatie met een duidelijke koers en een sterke verbinding met onze omgeving. Vanuit onze verantwoordelijkheid voor water en bodem werken we samen met bestuur, inwoners en partners aan de opgaven van vandaag en morgen. We zijn dienstbaar, wendbaar en transparant in ons handelen. Assetmanagement helpt ons om weloverwogen keuzes te maken voor beheer, onderhoud en investeringen, zodat we ook op lange termijn effectief kunnen blijven werken.

Portefeuillehouder(s):	Luzette Kroon, Alice van Gosliga, Remco van Maurik, Gerben de Boer, Monique Plantinga en Frank Jorna
Betrokken verbonden partijen:	Wetterskip Fryslân Deelnemingen B.V. (Assetmanagement), Energiepark Ballumerbocht B.V., Nij Hiddum-Houw, Noordelijk Belasting Kantoor (NBK), Het Waterschapshuis, De Nederlandse Waterschapsbank N.V., Centre of Expertise Watertechnology, Unie van Waterschappen en Coöperatie Openbare Verlichting en Energie Fryslân (OVEF)

Ambitie

De ambitie voor de opgave bestuur en organisatie is om Wetterskip Fryslân blijvend te positioneren als een toekomstbestendige en professionele organisatie die in staat is de groeiende uitdagingen van klimaatverandering en duurzame ontwikkeling met daadkracht en innovatief vermogen aan te pakken.

We maken keuzes vanuit een langetermijnvisie om te komen tot een toekomstbestendige leefomgeving. We richten ons op het realiseren van onze opgaven en sluiten aan op ontwikkelingen in onze omgeving. We worden door onze partners gezien als waterautoriteit met kennis over water en bodem.

Innovatie zien we als essentieel onderdeel om deze opgaven betaalbaar en effectief te realiseren, zowel in techniek als in samenwerking en participatie met de mienskip en andere overheden.

Assetmanagement vormt een cruciale pijler in onze bedrijfsvoering; we willen slim en duurzaam omgaan met onze infrastructuur, waarbij we sturen op levensduur, prestaties en kosten om zo het maximale uit onze investeringen te halen.

Dit alles vraagt om een wendbare organisatie waarin medewerkers zich blijven ontwikkelen, digitalisering en datagedreven werken worden benut en een transparante en betrouwbare overheid centraal staat. Zo blijven we een partner waar de samenleving op kan rekenen, nu en in de toekomst.

Prestatie indicatoren

Door middel van meetbare grootheden geven we aan hoe goed, of hoe ver we zijn met het behalen van de doelstellingen. Ze geven de voortgang, kwaliteit en effectiviteit van beleid, projecten of programma's aan. De onderstaande prestatie-indicatoren zijn nog in ontwikkeling.
Daarnaast is ook het WAVES dashboard beschikbaar. Jaarlijks maken de waterschappen de gegevens die hiervoor de basis vormen beschikbaar via de bedrijfsvergelijking Waterschapsspiegel. Dit dashboard maakt de gegevens inzichtelijk, georganiseerd naar thema en is hier te vinden.

De volgende prestatie indicatoren zijn voor 2027 opgenomen:

Nr.	Prestatie indicatoren	Doelstelling	Meetwaarde
1.	Betaaltermijn facturen binnen 30 dagen	Snellere betaling aan leveranciers om relaties te versterken en financiële betrouwbaarheid te tonen.	95% van de facturen wordt binnen 30 dagen betaald (2025: gemiddeld 25 dagen; 95,3%)
2.	Klachten binnen wettelijke termijn afgehandeld	Klantgerichte en betrouwbare overheid zijn.	96% van de klachten wordt binnen een termijn van maximaal 14 weken afgehandeld. (2025: 100%)

3.	Bezwaarschriften binnen wettelijke termijn afgehandeld	Klantgerichte en betrouwbare overheid zijn.	90% van de bezwaarschriften wordt binnen een termijn van maximaal 18 weken afgehandeld. (2025: 90%)
4.	Behaalde servicenormen voor het afhandelen van meldingen en klachten bij het Klant Contact Centrum (KCC)	Klantgerichte en betrouwbare overheid zijn.	85% van de vragen wordt naar tevredenheid afgehandeld.
5.	CO_2-uitstoot in 2027 verminderd ten opzichte van 2026	Klimaatneutraal worden.	Lagere CO_2-uitstoot in 2027 dan in 2026.
6.	Omvang overhead	De overhead in FTE, ten opzichte van de totale formatie in FTE, blijft onder de referentiewaarde (uit vensters voor bedrijfsvoering).	Lager percentage overhead dan de referentiewaarde (2025: 27,6% t.o.v. referentiewaarde 29,2%)
7.	Invulling vacatures	We zijn een aantrekkelijke werkgever.	94% van de opengestelde vacatures worden ingevuld. (2025: 71 vacatures, 90% ineens ingevuld)
8.	Doorlooptijd analyses laboratorium (afhankelijk van afspraak met opdrachtgevers).	Klantgerichte en betrouwbare overheid zijn.	90% van de analyses worden binnen 21 dagen gerapporteerd.
9.	Aandeel vergunningen dat binnen de wettelijke termijn is afgehandeld	Klantgerichte en betrouwbare overheid zijn.	> 85%
10.	Aantal scholieren dat jaarlijks deelneemt aan educatieve activiteiten van Wetterskip Fryslân	Vergroten van bewustwording over water(beheer) onder jeugd.	> 5.000 leerlingen per jaar
11.	Aantal bezoekers aan het Bezoekerscentrum Woudagemaal	Vergroten van kennis en begrip van water(beheer).	>40.000 bezoekers per jaar

Wat willen we bereiken en wat gaan we daar voor doen?

Toekomstbestendig Wetterskip

Waterbeheerprogramma 2028 - 2033

Eind 2027 leggen we het nieuwe Waterbeheerprogramma voor aan het algemeen bestuur. Het Waterbeheerprogramma vormt het wettelijke en strategische kader voor het waterbeheer in Fryslân voor de periode 2028-2033 en beschrijft hoe we werken aan waterveiligheid, voldoende water, schoon en gezond water en een toekomstbestendige waterketen. Het programma wordt opgesteld in samenwerking met inwoners, medeoverheden, maatschappelijke organisaties en andere belanghebbenden.

De ontwikkeling van het Waterbeheerprogramma vindt plaats gelijktijdig met de actualisatie van het Nationaal Waterprogramma door het Rijk en het Regionaal Water- en Bodemprogramma door de provincie Fryslân. Deze programma's vormen kaders voor het waterbeheer in Fryslân. Wetterskip Fryslân zet daarom in 2027 actief in op afstemming en beïnvloeding, zodat nationale, provinciale en waterschapsdoelen goed op elkaar aansluiten.

Ruimtelijke adaptatie

Met de Leidraad weging waterbelang stellen we een handreiking *toekomstbestendig adviseren* op voor de gebiedsadviseurs die wateradviezen geven over ruimtelijke plannen. Daarmee vertalen we de principes van water en bodem sturend naar de dagelijkse adviespraktijk. Dit ondersteunt niet alleen gemeenten, initiatiefnemers en andere overheden bij het realiseren van klimaatadaptieve en waterrobuuste ontwikkelingen, maar draagt ook bij aan een toekomstbestendig watersysteem. Door water en bodem vroegtijdig mee te nemen in ruimtelijke keuzes kunnen toekomstige investeringen, beheer- en onderhoudskosten worden beperkt en kunnen we onze opgaven voor waterveiligheid, voldoende water en schoon water beter en doelmatiger realiseren.

Ontwikkelingen Rijk en vanuit Europa: strategisch vermogen
We investeren in het strategisch vermogen van de organisatie om nieuwe wettelijke en maatschappelijke opgaven tijdig te vertalen naar beleid, uitvoering en bestuurlijke besluitvorming. Het gaat daarbij onder meer om de uitwerking van de stikstofaanpak, natuurherstel, het 8e Nitraatactieprogramma, de KRW-opgave na 2027, zeer zorgwekkende stoffen, de waterveiligheidsopgave en gebiedsgerichte ontwikkelingen zoals Hart van het Noorden. Met deze inzet versterken we onze kennispositie, vergroten we onze invloed in regionale en landelijke besluitvorming en borgen we beter dat het water- en bodemsysteem wordt meegenomen in toekomstige (ruimtelijke) keuzes.

Energie, klimaat en circulariteit
We zetten stappen richting klimaatneutraliteit (2030) en circulariteit (2050). We passen de vijf sporen uit ons klimaatprogramma toe in al ons werk. We investeren in duurzame opwekking, fossielvrije processen en circulair beheer, en nemen duurzaamheidseisen op in inkoop en aanbestedingen. We zijn positief over het initiatief Spoordok Leeuwarden en verkennen de mogelijkheid om hieraan deel te nemen. Circulariteit is verankerd in assetmanagement en nieuwe projecten worden ontworpen vanuit toekomstwaarde, klimaatneutraliteit en hergebruik van materialen en grondstoffen. We werken aan een toekomstbestendige energievoorziening en bedrijfsvoering: betrouwbaar, betaalbaar, beschikbaar én duurzaam. We vergroten onze energiezelfvoorziening en versterken de weerbaarheid van ons waterschap tegen geopolitieke ontwikkelingen en ontwikkelingen in de energiemarkt. We realiseren batterijopslag bij een rioolwaterzuivering, werken verder aan de ontwikkeling van windenergie en vergroten de productie van duurzame energie op onze eigen locaties. Hierdoor benutten we eigen energie beter (zelfconsumptie), verminderen we de afhankelijkheid van het elektriciteitsnet en bereiden we ons voor op een energiesysteem waarin netcongestie en flexibiliteit een steeds grotere rol spelen.
Daarnaast versterken we onze regie op energie. We ontwikkelen dashboards en sturingsinformatie waarmee we beter inzicht krijgen in energievraag, energieverbruik, opwek, kosten en risico's. Ook passen we energiemodellen toe om investeringen in onder meer duurzame opwek, opslag en flexibiliteit beter te kunnen onderbouwen en prioriteren. Daarbij onderzoeken we kansen om verschillende aansluitingen, energiestromen en assets slimmer met elkaar te combineren, zodat beschikbare energie en netcapaciteit efficiënter kunnen worden benut. Wij onderzoeken en stimuleren daarnaast de benutting van aquathermie en andere vormen van energie uit het watersysteem. Daarbij zoeken wij actief samenwerking met gemeenten, warmtebedrijven, woningcorporaties en andere partners. Door onze kennis van water en energie eerder in gebiedsontwikkelingen in te brengen dragen wij bij aan duurzame warmtevoorzieningen voor Fryslân.
Verder verduurzamen we onze gebouwen door renovaties te combineren met maatregelen zoals isolatie, warmtepompen en energiezuinige installaties. We zetten de elektrificatie van ons wagenpark voort en passen duurzame standaarden toe bij investeringen, aanbestedingen, inkoop en projecten. Met een duurzaamheidsrapportage rapporteren we transparant over onze impact.

Wat willen we bereiken en wat gaan we daar voor doen?

Samenwerken, participatie en dienstverlening
Verbinding met de omgeving
Door gebiedsgericht te werken betrekken we de samenleving en onze partners bij maatschappelijke opgaven en bouwen we samen aan gedragen en gebiedseigen oplossingen. Daarbij kijken we integraal naar de samenhang tussen water, bodem, landbouw, natuur, klimaat en ruimtelijke ontwikkeling. Vanuit onze verantwoordelijkheid voor het waterbeheer brengen we onze waterbelangen actief in en verbinden we deze met andere gebiedsopgaven.

Binnen Wetterskip Fryslân is gebiedsgericht werken van oudsher geworteld in het denken vanuit het water- en bodemsysteem. Dit helpt ons om wateropgaven goed te begrijpen en te beheren. Tegelijkertijd worden gebieden door gemeenten en provincies vaak benaderd vanuit ruimtelijke ordening en functies. De opgave is daarom om onze wateropgaven te verbinden met ruimtelijke processen en maatschappelijke ontwikkelingen.

Op allerlei manieren werken we al gebiedsgericht samen met onze partners, bijvoorbeeld in het Veenweideprogramma, gebiedsprocessen, Regiodeals en Nationale Programma's Vitale Regio's. Om deze samenwerking verder te versterken hanteren we een gebiedsindeling die aansluit bij gemeentegrenzen. Onze gebiedscoördinatoren en -adviseurs onderhouden nauwe contacten met gemeenten en andere partners. Zij brengen wateropgaven actief in bij ruimtelijke plannen, halen signalen van buiten naar binnen en spelen in op lokale kansen en zorgen.

In 2027 bouwen we deze werkwijze verder uit. We willen per gebied inzichtelijk maken welke programmering wijzelf en onze partners hebben, zodat we opgaven beter kunnen verbinden, gezamenlijk kunnen prioriteren en waar mogelijk samen kunnen optrekken.

Fries Bestuursakkoord Water en Klimaat (FBWK)
Wetterskip Fryslân werkt binnen het Fries Bestuursakkoord Water en Klimaat (FBWK) samen met de Friese gemeenten, de provincie Fryslân en Vitens aan klimaatadaptatie en de regionale uitwerking van het Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie. Naar verwachting wordt begin 2027 een nieuw FBWK voor de periode 2026-2030 vastgesteld, inclusief bijbehorende uitvoeringsagenda. Voor Wetterskip Fryslân vormt het FBWK onder andere een belangrijk samenwerkingskader om uitvoering te geven aan de ambities uit de Waterketenvisie. Na vaststelling van het nieuwe akkoord geven de Friese overheden en Vitens gezamenlijk uitvoering aan de afspraken en maatregelen uit de uitvoeringsagenda.

Internationaal
Waterschappen werken in een internationale context waarin waterbeheerders wereldwijd met vergelijkbare opgaven worden geconfronteerd, zoals klimaatadaptatie, waterkwaliteit en waterveiligheid. Internationale samenwerking biedt mogelijkheden om kennis en ervaring uit te wisselen en het eigen waterbeheer te blijven verbeteren. Vanuit internationale samenwerking blijven we tot en met 2030 (afloop huidige programma) actief via de Blue Deal, in de rol als penvoerder voor Mozambique. We werken ook samen met onder andere Indonesië en Peru en onderzoeken samenwerking in het Caribische gebied.

Erfgoed
We zijn aan de slag met de uitvoering van het nieuwe erfgoedbeleid en de hierin opgenomen keuzes. We leggen daarmee de basis voor een structurele aanpak van het behoud en beheer van het waterschapserfgoed en actualiseren de aanpak indien nodig. De focus ligt op het beter toegankelijk maken van erfgoedinformatie, het borgen van erfgoed in werkprocessen, het verduidelijken van rollen en samenwerkingsafspraken en het vergroten van het inzicht in het aanwezige erfgoed.

Waterschapsverkiezingen
We verzorgen de waterschapsverkiezingen en ondersteunen een zorgvuldige overgang naar een nieuwe bestuursperiode. Daarbij richten we ons op rechtmatige verkiezingen, opkomstbevordering en een goede voorbereiding van nieuwe bestuursleden, conform de aanbevelingen uit de rekenkamer.

Strategisch communicatiebeleid
We stellen een strategisch communicatiebeleid op dat richting geeft aan de positionering van het waterschap. Op basis van de analyses en verkenningen werken we aan een communicatiestrategie die aansluit bij onze opgaven en ambities en bijdraagt aan een herkenbaar profiel van Wetterskip Fryslân. Een belangrijk focusgebied is de bronaanpak: samen met inwoners, bedrijven en partners stimuleren we bewustwording en gedragsverandering om vervuiling van het water zoveel mogelijk bij de bron te voorkomen.

Educatie
We voeren onze educatieaanpak voort om het waterbewustzijn van scholieren en studenten te vergroten. We bieden lesmateriaal, gastlessen, excursies, veldbezoeken en educatieve projecten aan, onder andere via het Woudagemaal en onze watergerelateerde assets. Daarbij leggen we extra nadruk op voortgezet onderwijs en mbo en versterken we de samenwerking met onderwijsinstellingen, andere waterschappen en maatschappelijke partners. In 2027 wordt verder gewerkt aan het versterken van het bestuurlijk-ambtelijk samenspel. Een belangrijk moment hierbij is de overgang naar een nieuw bestuur na de waterschapsverkiezingen van maart 2027.

Wat willen we bereiken en wat gaan we daar voor doen?

Een weerbare en betrouwbare organisatie
Wetterskip Fryslân versterkt de komende jaren de integrale weerbaarheid en continuïteit van de organisatie, zodat onze maatschappelijke en wettelijke taken en dienstverlening ook bij verstoringen zo veel mogelijk kunnen worden voortgezet. Dit doen we vanuit een risicogestuurde aanpak, waarin fysieke, digitale en organisatorische weerbaarheid met elkaar worden verbonden.

De Wet weerbaarheid kritieke entiteiten (Wwke) en de Cyberbeveiligingswet (Cbw) stellen nieuwe eisen aan onze fysieke en digitale weerbaarheid. Wetterskip Fryslân is sinds september 2026 op grond van de Wwke aangewezen als kritieke entiteit. Dit brengt specifieke eisen en verplichtingen met zich mee voor de weerbaarheid van onze essentiële dienstverlening. Deze eisen en de risico's en kwetsbaarheden binnen onze bedrijfsvoering vertalen we naar gerichte maatregelen en prioriteiten.
De komende jaren investeren we gericht in informatiebeveiliging, fysieke beveiliging, bedrijfscontinuïteit en crisisbeheersing. De prioriteiten worden uitgewerkt in onder meer de ICT voorzieningen, fysieke beveiliging en de verdere inrichting van het bedrijfscontinuïteitsmanagement.

Daarmee versterken we onze governance, risicobeheersing en het vermogen om verstoringen op te vangen en te herstellen en vergroten we de weerbaarheid en continuïteit van Wetterskip Fryslân.

Voor de aanpak van ondermijning ligt voor Wetterskip de relevantie van de Friese norm onder meer in het organisatiebreed versterken van bewustzijn over integriteit en inzicht in risico's op ondermijning, zowel bij medewerkers als bij politieke ambtsdragers.

Crisisbeheersing
Extreme neerslag, beperkte spuimogelijkheden, langdurige droogte, uitval van onze assets door bijvoorbeeld ICT-problemen kunnen overlast geven of zelfs tot maatschappelijke ontwrichting leiden. We bereiden ons voor op extreme situaties via crisisbeheersing. We houden regelmatig oefeningen met onze partners en evalueren die. Ook hebben we noodvoorzieningen om crisissituaties het hoofd te bieden. We onderzoeken of aanvullende maatregelen nodig zijn om toekomstige situaties te voorkomen of beter op te vangen.

Wat willen we bereiken en wat gaan we daar voor doen?

Datagedreven werken en digitale transformatie
Het belang van data
We versterken in 2027 onze informatiepositie en zetten data en technologie gericht in om maatschappelijke opgaven slimmer, sneller en beter onderbouwd uit te voeren. We geven uitvoering aan de innovatieagenda en stimuleren innovaties die bijdragen aan toekomstbestendig, betaalbaar en duurzaam waterbeheer. Daarbij vergroten we het verantwoord gebruik van artificiële intelligentie (AI) voor ondersteuning van analyse, planning, besluitvorming en dienstverlening.?

We zetten de digitale transformatie voort en versterken datagedreven werken. Door gegevens uit verschillende bronnen samen te brengen, werken we toe naar één integrale informatievoorziening en een gezamenlijk informatiebeeld als basis voor effectieve besluitvorming. in onze werkprocessen. Assetmanagement vervult hierin een sleutelrol door data om te zetten in inzicht en handelingsperspectief voor de vervangings- en onderhoudsopgave van onze infrastructuur.?Daarnaast verbeteren we de kwaliteit van onze dienstverlening door processen verder te digitaliseren, informatie beter toegankelijk te maken en inwoners, bedrijven en ketenpartners tijdig en transparant van relevante informatie te voorzien. Om duurzaam invulling te geven aan de eisen van de Archiefwet en de toegankelijkheid van onze informatie te borgen, brengen we ons statisch archief onder bij Tresoar. Zo versterken we onze slagkracht, wendbaarheid en transparantie in een steeds complexere omgeving.

Verantwoorde inzet van AI
We benutten de mogelijkheden die artificiële intelligentie biedt om de kwaliteit, snelheid en doelmatigheid van ons werk te vergroten, met de mens aan het stuur. Tegelijkertijd werken we risicogestuurd om de onzekerheden van deze nieuwe technologie te beheersen.
In 2027 stellen we een afwegingskader vast dat per toepassing bepaalt wat kan, wat onder voorwaarden kan en wat vooralsnog niet kan, met bijbehorende geactualiseerde gebruiksrichtlijnen. We brengen onze eigen en ingekochte toepassingen onder in een AI-register, nemen een AI-paragraaf op in onze inkoop- en contractvoorwaarden en ontwikkelen de AI-assistentie door van pilot naar beheerde dienst. Met de toepassing van AI voor de procesautomatisering van gemalen, zuiveringen en keringen zijn we terughoudend, dit valt in de hoogste risico-categorie.?
Hiermee geven we ook invulling aan de Europese AI-verordening, waaronder AI-geletterdheid en data ethiek, risico classificaties en inzicht in ons AI-gebruik, en sluiten we aan op het algoritmeregister voor overheden.

Data innovatie

Data-innovatie is het creëren van waardevolle inzichten uit data (gegevens), zodat we beter oplossingen voor vraagstukken kunnen vinden en onze werkprocessen kunnen verslimmen, versnellen en vereenvoudigen. Ook helpt data-innovatie bij beter sturen en verantwoorden. Tegelijkertijd brengt data-innovatie ook verantwoordelijkheid met zich mee. Technologieën zoals M365 Copilot worden steeds vaker onderdeel van ons dagelijkse werk en zijn voor iedereen makkelijker beschikbaar. Dat roept vragen op over onderwerpen als privacy, digitale onafhankelijkheid, duurzaamheid en het verantwoord gebruik van AI. Daarnaast moeten we voldoen aan wet- en regelgeving, zoals de AI Act.

In 2027 zetten we de ontwikkeling van data-innovatie voort, met als doel onze organisatie beter te ondersteunen bij het nemen van besluiten, het sturen op resultaten en het afleggen van verantwoording. Het datalab speelt hierin een belangrijke rol door te experimenteren met nieuwe toepassingen van data en AI die bijdragen aan efficiëntere werkprocessen en meer inzicht in onze opgaven.

Daarnaast blijven we actief samenwerken met regionale en landelijke partners om kennis te delen, innovaties te verkennen en gezamenlijk invulling te geven aan de digitale opgaven binnen de watersector. Tegelijkertijd zorgen we ervoor dat nieuwe wet- en regelgeving, zoals de AI Act, en landelijke kaders zoals de 'Vaarkaart digitaal op koers' worden vertaald naar onze eigen organisatie. We actualiseren ons beleid waar nodig en besteden nadrukkelijk aandacht aan thema's als digitale ethiek, verantwoord gebruik van AI en publieke waarden.

Om deze ontwikkelingen duurzaam te verankeren investeren we in de kennis en vaardigheden van medewerkers en versterken we de organisatie met nieuwe expertise en rollen die aansluiten bij de toenemende betekenis van data en AI.

Proces Automatisering/ Operationele techniek

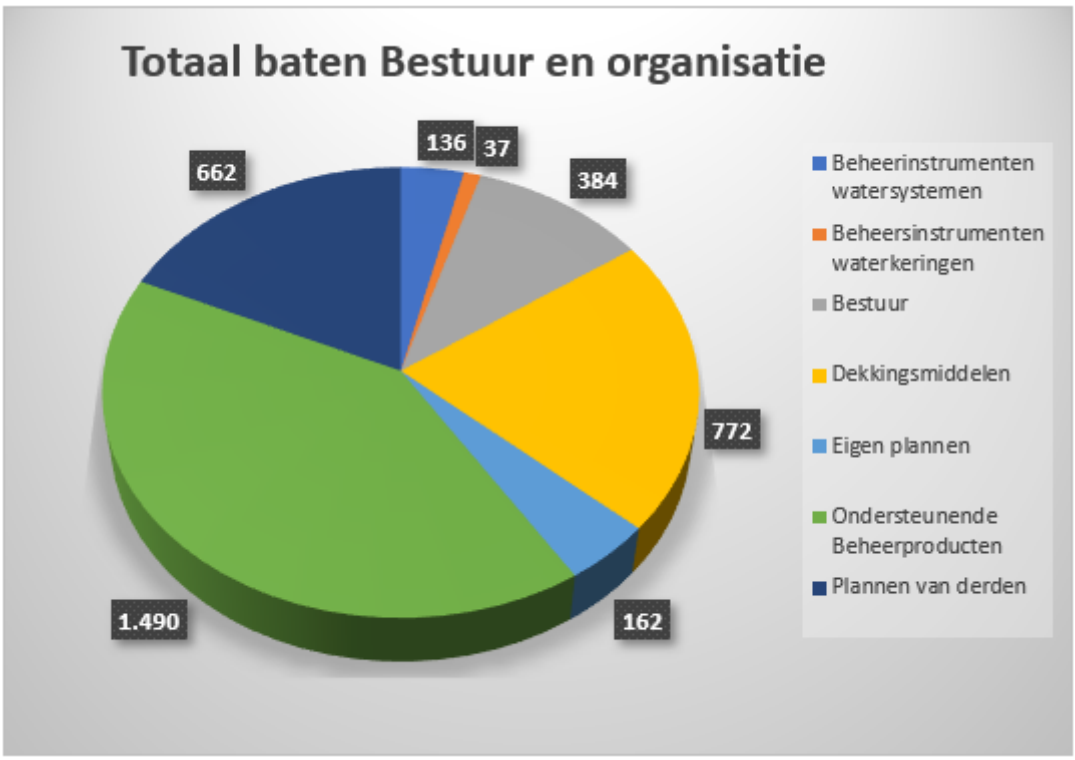
Wetterskip Fryslân maakt op grote schaal gebruik van procesautomatisering (PA) voor de besturing, monitoring en bediening van haar geautomatiseerde assets. Procesautomatisering wordt ook wel Operationele Techniek (OT) genoemd. Het gaat zowel om assets in de waterketen (RWZI's, rioolgemalen) als in watersystemen (gemalen, stuwen, meetpunten, etc.). In de OT worden sensoren en meetinstrumenten gebruikt om data te verzamelen over waterniveaus, stroomsnelheden, waterkwaliteit en weersomstandigheden. Deze gegevens worden continu gemonitord en verzameld voor analyse. De operationele technologie (OT) is de kern van onze assets en bestaat uit een groot aantal systemen en applicaties. Een aanzienlijk deel daarvan is verouderd. Om toekomstbestendig en datagedreven waterbeheer te realiseren, en tegelijkertijd de cyberweerbaarheid te vergroten, wordt geïnvesteerd in vernieuwing van deze systemen en in de beheerorganisatie (*zie ook paragraaf bedrijfsvoering voor meer informatie over het programma PA).*

Wat mag het kosten?

In onderstaande tabel worden de baten en de lasten meerjarig voor programma Bestuur en organisatie getoond.

bedragen x € 1.000

Programma Bestuur en Organisatie	Actuele begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028	Begroting 2029	Begroting 2030	Begroting 2031
Baten	2.289	4.784	4.871	5.081	5.099	4.958
Lasten	-56.754	-62.108	-61.806	-62.907	-64.181	-65.897
Saldo van baten en lasten	-54.464	-57.324	-56.935	-57.826	-59.082	-60.939
Mutaties reserves	4.217	3.171	536	349	99	-0
Structureel begrotingssaldo programma	-50.247	-54.153	-56.399	-57.477	-58.983	-60.939

[Toelichting op Wat mag het kosten?]

Voor het jaar 2027 zijn de baten en lasten per beleidsproduct in een taartdiagram nader uitgesplitst. Hierbij is de indeling naar beleidsproduct gelijk aan de landelijke standaard indeling voor waterschappen. In de bijlage zijn ook per programma op beleidsproduct niveau de baten en lasten nader gespecificeerd.

Afwijkingen ten opzichte van actuele begroting 2026
De budgetvoorstellen vanuit de perspectiefnota 2027-2031 zijn verwerkt in deze begroting 2027. Dit ging onder andere om de toename van de ICT-kosten voor procesautomatisering en licenties van € 556.000; de versterking van het strategisch vermogen (€ 557.000) en de implementatie van het Waterschapserfgoed voor een bedrag van € 204.000. Daarnaast zijn bij de budgetvoorstellen onder de noemer van 'scherper begroten', de baten geactualiseerd naar de laatste inzichten.

Investeringen 2027 - 2031

Investeringen

bedragen x € 1.000

	Verzamelbesluit	2027	2028	2029	2030	2031
Vervangingsinvesteringen Laboratorium	A	270	270	270	270	270
Vervanging hard- en software	A	665	410	410	410	410
Vervanging materieel en voertuigen	A	2.370	65	265	70	250
Emissie loos, energie neutraal en duurzaam	A	4.750	4.750	4.750	0	0
Totaal		**8.055**	**5.495**	**5.695**	**750**	**930**

A = voorstel tot vrijgave via verzamelbesluit bij begroting

B = separaat voorstel richting dagelijks en algemeen bestuur

In hoofdstuk 'Overzicht van voorgenomen investeringen' wordt een nadere toelichting gegeven op de investeringen 2027.

Programma Waterveiligheid

Strategisch doel

We beschermen Fryslân en een deel van het Groninger Westerkwartier tegen hoogwater vanuit zee en IJsselmeer met onze primaire waterkeringen. We zorgen dat circa 182 kilometer dijken, duinen en harde keringen (zoals sluizen) langs het IJsselmeer, de Waddenzee en de Noordzee op orde zijn en blijven.

Klimaatverandering zorgt ervoor dat de zeespiegel stijgt, er meer neerslag in de winter valt, het vaker lang droog is en er heftigere piekbuien vallen. We passen onze waterkeringen aan de klimaatverandering aan, zodat onze delta beschermd blijft tegen overstromingen.

Daarnaast beschermen we steden, dorpen, polders en gebieden tegen wateroverlast vanuit de boezem. De circa 3.100 kilometer aan regionale keringen moeten bestand zijn tegen tijdelijk hogere waterstanden en droogte. Verder zijn er circa 800 kilometer aan lokale keringen die polders en gebieden beschermen tegen wateroverlast vanuit de boezem, tussenboezems en deelsystemen. Ook voor deze regionale en lokale waterkeringen zorgen we ervoor dat deze op orde zijn en blijven.

Met onze zorg voor de primaire en regionale waterkeringen geven we invulling aan de Europese richtlijn Overstromingsrisico's.

Portefeuillehouder(s):	Frank Jorna
Betrokken verbonden partijen:	N.v.t.

Ambitie

We beschermen ons beheergebied tegen overstromingen vanuit de Noordzee, Waddenzee, IJsselmeer en de Friese boezemwateren. We zorgen dat de waterkeringen (dijken, duinen, boezemkaden en kunstwerken als sluizen) aan de landelijke en provinciale normen voldoen. Daarbij dragen we zoveel mogelijk bij aan ambities uit de bredere maatschappelijke thema's als biodiversiteit, erfgoed, circulariteit en duurzaamheid. De uitvoering doen we zoveel mogelijk zonder extra uitstoot.

Prestatie indicatoren

Door middel van meetbare grootheden geven we aan hoe goed, of hoe ver we zijn met het behalen van de doelstellingen. Ze geven de voortgang, kwaliteit en effectiviteit van beleid, projecten of programma's aan. De onderstaande prestatie-indicatoren zijn nog in ontwikkeling.
Daarnaast is ook het WAVES dashboard beschikbaar. Jaarlijks maken de waterschappen de gegevens die hiervoor de basis vormen beschikbaar via de bedrijfsvergelijking Waterschapsspiegel. Dit dashboard maakt de gegevens inzichtelijk, georganiseerd naar thema en is hier te vinden.

De volgende prestatie indicatoren zijn voor 2027 opgenomen:

Nr	Prestatie indicatoren	Doelstelling	Meetwaarde

1.	Klaar voor het stormseizoen primaire waterkeringen en secundaire waterkeringen	Als sluitstuk voor het beheer en onderhoud van de primaire en secundaire waterkeringen wordt elk jaar met aanvang van het stormseizoen de 'memo klaar voor het stormseizoen' opgeleverd. Hierin staan de uitgevoerde werkzaamheden en aandachtspunten voor de waterveiligheid. De memo concludeert of het waterschap gesteld staat om het stormseizoen goed door te komen.	- 100% van de keringen zijn tijdig geïnspecteerd - 100% van de risicovolle gebreken zijn opgelost - 100% van de bestrijdingsplannen zijn geactualiseerd - 100% van de proefsluitingen zijn uitgevoerd (SWK om het jaar) - 0% risico locaties zonder beheersmaatregel - 95% van de assetdata is actueel en accuraat - 0% niet vergunde werken binnen de beschermingszone van de primaire waterkeringen
2.	% zeedijken op sterkte	De zeedijken zijn tijdig op voldoende sterkte; geredeneerd vanuit de landelijke normering.	- 100% zeedijken in 2050 op sterkte. - In 2027 wordt voor de dijkversterkingen Ternaard - Peasens-Moddergat en Groen krediet aangevraagd, een aannemer geselecteerd en start de realisatiefase.
3.	% regionale waterkering versterkt	De regionale waterkeringen voldoen aan de regionale normering waterveiligheid.	- In 2027 wordt, op circa 10 km na, het huidige oevers en kadeprogramma afgerond. In 13 jaar is de opgave van 1300 km gerealiseerd. - Opgave uit beoordeling regionale waterkeringen 2025 wordt gepland (uitvoering vanaf 2028).

4.	% risicogericht onderhoud d.m.v. inspecties regionale en lokale keringen op orde	Jaarlijks wordt er een inspectie van regionale waterkeringen en 2-jaarlijks een inspectie van lokale waterkeringen uitgevoerd. Er wordt risicogericht geprioriteerd op welke keringen voor 1 oktober (groot-) onderhoud wordt gepleegd.	100% Risicovolle regionale en lokale keringen door inspecties en onderhoud hersteld. Onderhoud 0 (nee) of 1 (ja)
5.	% klaar voor het stormseizoen RWK en LWK	Als onderdeel van het beheer en onderhoud van de regionale en lokale keringen wordt ieder jaar vóór het stormseizoen de memo 'klaar voor het storm- en hoogwaterseizoen RWK LWK' opgesteld. In deze memo staat welke werkzaamheden zijn uitgevoerd en welke aandachtspunten er zijn voor de waterveiligheid. Ook wordt aangegeven of de regionale en lokale keringen voldoende zijn voorbereid op het komende storm- en hoogwaterseizoen.	-100% bestrijdingsplan op orde -10% proefsluitingen kunstwerken -100% meest risicovolle locaties hersteld -0% risicolocaties zonder beheersmaatregel -opgeleverd in een memo 0 (nee) of 1 (ja)
6.	Afname gevangen muskusratten	Conform landelijke opdracht 'Muskusratten terugdringen tot de landgrens 2034'. Voor Wetterskip is het uiteindelijke doel maximaal 50 muskusratten per jaar.	Aantal gevangen muskusratten minder dan vorig jaar (2025: 86 vangsten).
7.	% waterkering geïnspecteerd op graafschade	Jaarlijks worden alle waterkeringen die binnen 5 kilometer van een locatie liggen waar bevers en dassen gevestigd zijn, geïnspecteerd op graafschade. Bij aanwezigheid van schade worden er maatregelen getroffen om de kering te herstellen.	100% van de betreffende keringen is geïnspecteerd.

Wat willen we bereiken en wat gaan we daar voor doen?

Veilige primaire waterkeringen

We zijn voorbereid op lange termijn klimaatverandering

De tweede herijking van het Deltaprogramma geeft voor de waterveiligheid geen grote wijzigingen in strategie. Landelijk worden de zandtekorten langs de kust via het zandsuppleties aangevuld. Deze suppleties dragen ook bij het meegroeien van de platen in de Waddenzee op de lange termijn. Ook worden dijken, daar waar het kan, met zoveel mogelijk natuurlijke materialen (klei en gras) versterkt zodat deze keringen makkelijker uit te breiden zijn bij een volgende versterking. Bij de Afsluitdijk zijn door Rijkswaterstaat voortstuwers aangelegd om het huidige peil van het IJsselmeer te beheersen.

Door zeespiegelstijging zullen onze Waddenzeedijken hoger en daarmee in de basis breder moeten worden. In het kader van het uitvoeringsprogramma Wadden 2050+ is een routekaart voor de kustzone opgesteld. Deze routekaart geeft aan hoe we langs de Waddenzee de ruimte voor de bredere dijken willen vinden. In 2027 krijgt deze routekaart een vervolg in de regionale besluitvorming en wordt duidelijk hoe het proces in de ruimtelijke ordening er uit gaat zien.

Onze primaire waterkeringen voldoen aan de landelijke norm
Als beheerder beoordelen we of onze dijken voldoen aan de wettelijke veiligheidsnormen. Elke 12 jaar voeren we opnieuw een beoordeling uit. Dit doen we op basis van de rekenmodellen die landelijk door het Rijk worden gemaakt. In 2023 is de tweede beoordelingscyclus gestart, die loopt tot 2035. De verschillende dijktrajecten zijn verdeeld over de looptijd van deze beoordeling (2023-2035).

In 2027 wordt het bestuur de beoordeling van het dijktraject tussen Stavoren en Lemmer voorgelegd. De afgekeurde dijktrajecten worden geprogrammeerd voor versterking in het kader van het Hoogwaterbeschermingsprogramma.

In het verleden is al een aantal primaire dijk kilometers versterkt en op hoogte gebracht. In 2027 zetten we de voorbereiding van andere dijktrajecten voort. Vanaf iets ten westen van Holwerd en het Lauwersmeer starten we met de realisatiefase voor de projecten Ternaard-Paesens-Moddergat en Groen door het algemeen bestuur een kredietbesluit voor te leggen en aannemers te contracteren. Hierna start de voorbereiding op het fysiek aanpassen van de dijken. Bij Harlingen zullen we, vanuit het gebiedsproces samen met de provincie en gemeente, een vervolg geven aan de verkenningsfase waarbij we onderzoeken welke oplossing noodzakelijk is om de waterveiligheid te borgen. Voor de dijkversterking op Schiermonnikoog wordt in de loop van 2027 door het Rijk wettelijk de veiligheidsnorm vastgesteld. Het project wordt op de nieuwe norm aangepast.

Ook in 2027 zullen we ons actief en constructief inzetten binnen de Alliantie van het landelijke Hoogwaterbeschermingsprogramma en alle ontwikkelingen die bestuurlijk en ambtelijk spelen.

Wettelijke zorgplicht voor primaire waterkeringen
We willen op de hoogte zijn van de conditie waarin onze dijken en keringen verkeren. Veel van het werk in de jaarlijkse cyclus vindt achter de schermen plaats. De Omgevingswet vereist van ons dat we continu inzicht hebben dat onze dijken, duinen en sluizen, voldoen aan de veiligheidseisen. De Inspectie Leefomgeving en Transport (wettelijk toezichthouder) toetst ons op het invullen van deze zorgplicht. Wij gebruiken een uitgebreid dashboard voor de zorgplicht waarmee we kunnen aantonen dat we als organisatie alle facetten van de zorg goed hebben georganiseerd en belegd; en dat we dit consequent en vakkundig doen. We rapporteren hier jaarlijks over aan het bestuur via de Rapportage Zorgplicht.

We inspecteren, onderhouden en beheren onze dijken (primaire keringen) conform onze zorgplicht. Het sluitstuk van deze jaarlijkse cyclus van de inspectie, onderhoud en toetsing leidt in oktober tot het memo 'Klaar voor stormseizoen'. Dit memo informeert het bestuur of de primaire keringen veilig zijn voor het stormseizoen en of de organisatie goed toegerust is om hoog water het hoofd te bieden. Deze memo geeft een overzicht van: het uitgevoerde onderhoud, het testen van sluitingsprotocollen, de actualisatie van hoogwaterplannen en de calamiteitenoefeningen. Om dit zo efficiënt mogelijk te doen passen we assetmanagement toe. Dit betekent dat we voor alle keuzes kosten, prestaties en risico's zo goed mogelijk tegen elkaar afwegen.

Wat willen we bereiken en wat gaan we daar voor doen?

Sterke regionale waterkeringen
Onze regionale waterkeringen voldoen aan de provinciale norm
Het huidige herstelprogramma regionale waterkering, dat doorloopt tot en met 31 december 2027, heeft als doelstelling dat 1300 km regionale waterkeringen is hersteld en voldoet aan de veiligheidsnorm. In 2027 ronden we, op circa 10 km regionale waterkering na, het huidige herstelprogramma af. De laatste circa 10 km gaat net de jaargrens over of is afhankelijk van beslissingen van derden, zoals andere overheden of vergunningverlening. Hiermee houden we ons aan de afspraak met de provincie Fryslân om dit programma in 2027 af te ronden. De waterkeringen blijven echter zakken door zetting en bodemdaling waardoor de keringen regelmatig moeten worden versterkt. In 2025 is de meest recente beoordeling opgeleverd waaruit een nieuwe versterkingsopgave voor de regionale waterkeringen volgt. Deze keringen worden vanaf 2028 versterkt.

Beheer regionale waterkeringen

De regionale waterkeringen worden risicogestuurd beheerd, onderhouden en hersteld. Door beoordeling, regelmatige inspectie en programmatische integrale aanpak houden we grip op de staat van de regionale keringen. We zoeken actief de koppeling met het herstel van lokale keringen. We beheren invasieve exoten zoals muskusratten en reuzenberenklauw, omdat die de waterveiligheid bedreigen. Ook inheemse (beschermde) soorten zoals dassen en bevers graven in onze regionale en lokale waterkeringen. Met name de bevers vormen op termijn een steeds groter risico voor ons beheergebied. Om de risico's te beperken doen we zelf wat we kunnen binnen onze taken en verantwoordelijkheden en leveren we onze kennis aan andere beleidsverantwoordelijke partijen zoals de provincies.

Wat willen we bereiken en wat gaan we daar voor doen?

Lokale keringen

Naast de regionale waterkeringen vervullen de lokale waterkeringen een functie binnen het regionale watersysteem en beschermen tegen wateroverlast. Ook de lokale waterkeringen worden lager door zetting en bodemdaling. De risico's voor de achterliggende gebieden zijn geringer dan bij de regionale waterkeringen. Ook de lokale waterkeringen beheren, onderhouden en verbeteren we risicogestuurd.

Door het verbeteren van de data, beoordeling, regelmatige inspecties en een integrale programmering met regionale keringen houden we grip op de toestand en risico's van de lokale keringen en sturen we op een doelmatig herstel.

Wat mag het kosten?

In onderstaande tabel worden de baten en de lasten meerjarig voor programma Waterveiligheid getoond.

bedragen x € 1.000

Programma Waterveiligheid	Actuele begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028	Begroting 2029	Begroting 2030	Begroting 2031
Baten	1.717	2.099	2.219	2.369	2.369	2.369
Lasten	-36.047	-38.600	-39.247	-39.942	-41.419	-43.491
Saldo van baten en lasten	-34.330	-36.501	-37.028	-37.573	-39.050	-41.121
Mutaties reserves	65	47	47	47	47	47
Structureel begrotingssaldo programma	-34.265	-36.454	-36.981	-37.526	-39.003	-41.074

Toelichting op Wat mag het kosten?

Voor het jaar 2027 zijn de baten en lasten per beleidsproduct in een taartdiagram nader uitgesplitst. Hierbij is de indeling naar beleidsproduct gelijk is aan de landelijke standaard indeling voor waterschappen. In de bijlage zijn ook per programma op beleidsproduct niveau de baten en lasten nader gespecificeerd.

Afwijkingen ten opzichte van actuele begroting 2026
De budgetten zijn hoofdzakelijk toegenomen door de autonome loon- en prijsstijgingen, conform de percentages uit de perspectiefnota 2027-2031.

Investeringen 2027 -2031

Investeringen

bedragen x € 1.000

	Verzamelbesluit	2027	2028	2029	2030	2031
HWBP - Activeerbare bijdrage landelijk programma	A	5.900	6.000	6.900	13.800	14.300
HWBP - KLM deel groen uv	B	20.400	0	0	0	0
HWBP - Dijk- en duinverbetering Schier (PU)	B	900	0	6.000	0	0
Dijkverbetering Zurich-Koehool	B	0	0	0	600	0
Dijkverbetering Zurich-Koehool, Harlingen	B	0	660	0	0	0
KLM TPM deelproject uv	B	18.600	0	0	0	0
Investeringsruimte afkomstig uit VP II	A	903	903	903	903	900
Programma verbeterwerken regionale en lokale keringen	A	0	7.900	7.900	7.900	7.900
Boezem/zeegemaal (voorbereidingskrediet)	B	1.900	0	0	0	0
Totaal		**48.603**	**15.463**	**21.703**	**23.203**	**23.100**

A = voorstel tot vrijgave via verzamelbesluit bij begroting

B = separaat voorstel richting dagelijks en algemeen bestuur

In hoofdstuk 'Overzicht van voorgenomen investeringen' wordt een nadere toelichting gegeven op de investeringen 2027.

Programma Watersysteem

Strategisch doel

Het realiseren van een toekomstbestendig, robuust en betaalbaar watersysteem dat zorgt voor voldoende water van goede kwaliteit, bestand is tegen klimaatverandering en extremen, en daarmee bijdraagt aan een gezonde leefomgeving.

Portefeuillehouder(s):	Gerben de Boer, Alice van Gosliga, Monique Plantinga en Remco van Maurik
Betrokken verbonden partijen:	Fryske Utfieringstsjinst Miljeu en Omjouwing (FUMO), Grienskip BV, Stichting Toegepast Onderzoek Waterbeheer (STOWA), Provincie Fryslân, Friese Gemeenten, Unie van Waterschappen, Rijksoverheid en maatschappelijke partijen

Ambitie

Wij willen het watersysteem zodanig versterken dat het ook onder veranderende klimaatomstandigheden betrouwbaar blijft functioneren voor huidige en toekomstige generaties. Daarbij zetten we in op een systeem dat zoveel mogelijk gebruikmaakt van de natuurlijke draagkracht van water en bodem, voldoende ruimte biedt voor het opvangen van extremen en bijdraagt aan een gezonde leefomgeving.

We werken toe naar een watersysteem waarin water niet alleen wordt beheerd, maar ook als sturend principe wordt meegenomen in ruimtelijke ontwikkelingen, gebiedsinrichting en maatschappelijke opgaven.

Daarbij zoeken we actief de verbinding met vraagstukken rond klimaatadaptatie, natuurherstel, landbouwtransitie, bodemdaling en zoetwaterbeschikbaarheid. Samen met inwoners, medeoverheden, maatschappelijke organisaties en ondernemers ontwikkelen we gebiedsgerichte oplossingen die bijdragen aan een veerkrachtig watersysteem. Hierbij streven we naar oplossingen die zowel effectief als maatschappelijk uitvoerbaar en betaalbaar zijn.

Prestatie indicatoren

Door middel van meetbare grootheden geven we aan hoe goed, of hoe ver we zijn met het behalen van de doelstellingen. Ze geven de voortgang, kwaliteit en effectiviteit van beleid, projecten of programma's aan. De onderstaande prestatie-indicatoren zijn nog in ontwikkeling.
Daarnaast is ook het WAVES dashboard beschikbaar. Jaarlijks maken de waterschappen de gegevens die hiervoor de basis vormen beschikbaar via de bedrijfsvergelijking Waterschapsspiegel. Dit dashboard maakt de gegevens inzichtelijk, georganiseerd naar thema en is hier te vinden.

De volgende prestatie indicatoren zijn voor 2027 opgenomen:

Nr.	Prestatie indicatoren	Doelstelling	Meetwaarde
1.	Percentage uitgevoerde KRW-maatregelen volgens KRW programmering.	Schoon en ecologisch gezond oppervlaktewater in 2027, conform de Europese Kaderrichtlijn Water.	100% van de KRW-maatregelen zijn uitgevoerd in 2027.
2.	Hoeveelheid kuub nieuwe of verbeterde waterberging gerealiseerd volgens programmering.	Meer water kunnen bergen in boezem en deelsystemen om overlast en schade te beperken.	1,5 miljoen kuub nieuwe of verbeterde waterberging gerealiseerd in 2027.
3.	Aantal hectare nieuwe of verbeterde waterconservering met peilverhoging van minimaal 10 centimeter gerealiseerd.	Meer water kunnen conserveren in bodem om droogteschade en piekafvoer naar de boezem te verminderen.	50 hectare nieuwe of verbeterde waterconservering met peilverhoging van minimaal 10 centimeter gerealiseerd in 2027.
4.	Percentage regulier onderhoud watergangen uitgevoerd volgens jaarplanning	Een goed functionerend watersysteem door tijdig onderhoud van watergangen	95% van het geplande reguliere onderhoud aan watergangen uitgevoerd.

5.	Percentage assets dat voldoet aan de gestelde onderhoudsnorm.	Stuwen, inlaten en kunstwerken (assets) in goede staat houden voor een robuust watersysteem.	95% van alle actieve kunstwerken in goede staat in 2027. 95% van jaarlijkse inspecties stuwen en inlaten uitgevoerd in 2027.

Wat willen we bereiken en wat gaan we daar voor doen?

Verminderen van de kans op watertekort en schade door droogte
We werken toe naar een situatie waar Wetterskip beter bestand is tegen droogte en zoetwatertekorten. Het grond- en oppervlaktewatersysteem is gericht op het beter vasthouden en benutten van gebiedseigen water en de sponswerking van de bodem is vergroot. De afhankelijkheid van IJsselmeerwater neemt af. Bij schaarste maken we expliciete keuzes in de verdeling van water, we zetten in op het structureel beperken van de watervraag en het vergroten van de zelfvoorzienendheid van watergebruikers in afstemming met de verschillende partners. Dit doen we met de volgende maatregelen:

Deltaprogramma's
Wetterskip Fryslân werkt binnen de zoetwaterregio Noord-Nederland aan een nieuwe bestuursovereenkomst Zoetwater voor de periode 2028-2033. De inzet richt zich op het vergroten van de zoetwaterbeschikbaarheid door onderzoek, innovatie, subsidiëring van lokale maatregelen om water vast te houden en gerichte investeringen in het watersysteem. De voor Wetterskip Fryslân relevante maatregelen worden opgenomen in de perspectiefnota en sluiten aan bij het Waterbeheerprogramma.
We zijn samen met medeoverheden en maatschappelijke organisaties betrokken bij het Deltaprogramma IJsselmeergebied, waarin we deelnemen aan onderzoeken en advies geven over de besluitvorming over de vergroting van de zoetwatervoorraad van het IJsselmeer. Zo kunnen we ons belang bij voldoende inlaat van IJsselmeerwater inbrengen. De volgende herijking van het Deltaprogramma IJsselmeergebied vindt plaats in 2027.

Duurzaam beheer zoetwater
In 2027 wordt de beleidsnota Duurzaam beheer zoetwater aan het algemeen bestuur voorgelegd, waarin onderdelen zijn opgenomen over grondwateronttrekkingen, oppervlaktewater onttrekkingen, drainage en water vasthouden. Dit najaar start het participatieproces voor deze beleidsontwikkeling. Bij het schrijven van het beleid wordt rekening gehouden met het wetsvoorstel van ministerie van I&W over aanscherping van regelgeving rondom onttrekkingen. Door het vaststellen van dit beleid kunnen we onze zoetwatervoorraad beter beschermen en aanvullen, zodat we voorbereid zijn op de effecten van klimaatverandering en een toenemende watervraag.

Gebiedsprocessen
We dragen actief bij aan verschillende gebiedsprocessen waarin we samen met onze partners werken aan verbeteringen van het watersysteem. Dit zijn langjarige trajecten die vragen om een consistente inzet en samenwerking. Tegelijkertijd zien we, mede door ontwikkelingen bij het Rijk en de provincie Fryslân, dat onze rol in Zuidoost-Fryslân zal toenemen, met bijzondere aandacht voor de Natura 2000-gebieden vanwege stikstof en natuurherstel. Ook het Veenweideprogramma blijft een belangrijk aandachtsgebied. We kijken niet alleen naar onze wateropgaven, maar ook naar kansen om aan te sluiten bij maatschappelijke ontwikkelingen, beschikbare financieringsstromen en energie in de gebieden.

Waddeneilanden
Op de Waddeneilanden werken we aan een robuust en klimaatadaptief watersysteem, met aandacht voor het behoud van de zoetwaterbel en het beperken van verzilting. Daarbij zetten we in op het vasthouden van zoetwater, passend peilbeheer en maatregelen die de beschikbaarheid van zoetwater vergroten. In 2027 werken we mee aan de Integrale Waterplannen (IWP's) en de vertaling daarvan naar concrete maatregelen voor waterbeheer, klimaatadaptatie en zoetwaterbeschikbaarheid. De provincie heeft de regierol.

Reguliere beheersmaatregelen
Door het optimaal benutten van de bestaande sturingsmogelijkheden binnen het watersysteem zoals het tijdig opzetten van peilen op de Friese boezem en in de polders houden we meer gebiedseigen water vast. Het peil in de boezem kan daarbij omhoog worden gebracht en in de polders worden, waar de situatie dit toelaat, hogere peilen gehanteerd van circa 10 tot 35 centimeter boven het zomerpeil, tot maximaal circa 40 centimeter onder maaiveld. Hiermee vergroten we de watervoorraad in het gebied en dragen we bij aan een robuuster en klimaatadaptiever watersysteem.

Wat willen we bereiken en wat gaan we daar voor doen?

Zoveel mogelijk beperken van wateroverlast
Het watersysteem wordt zo ingericht dat neerslagpieken kunnen worden opgevangen en verwerkt en schade door wateroverlast zoveel mogelijk wordt beperkt. Ook roepen we op tot acceptatie van het feit dat de gevolgen van zeer extreme situaties niet altijd (volledig) te voorkomen zijn. De focus ligt op het beschermen van vitale functies en maatschappelijke waarden en het beperken van schade en ontwrichting wanneer grenzen van het systeem worden overschreden. Voor 2027 zetten we in op:

Boezemplan
In 2027 wordt het Boezemplan ter besluitvorming aangeboden aan het algemeen bestuur. Het plan beschrijft de gevolgen van klimaatverandering voor het Friese boezemsysteem en bevat oplossingsrichtingen om de wateropgaven richting 2050 en 2100 op te vangen. Hiermee ontstaat een belangrijke basis voor een toekomstbestendig beheer van het watersysteem.
Het door Wetterskip Fryslân ontwikkelde watersysteemmodel vormt de kern van het Boezemplan. In 2027 blijven we dit model beheren en doorontwikkelen, zowel voor de eigen beleids- en beheeropgaven als voor de samenwerking met regionale partners. We bepalen welke no-regret maatregelen uitgevoerd moeten worden in dit Boezemplan en zorgen ervoor dat we deze naar de uitvoering brengen. Het Boezemplan onderbouwt daarnaast het belang van voldoende afvoercapaciteit naar de Waddenzee. Daarom starten we in 2027 met een verkenning naar de toekomstige invulling hiervan, waaronder de mogelijke realisatie van één of meerdere zeegemalen.
Samen met waterschap Noorderzijlvest richten we in 2027 de samenwerking verder in om de gezamenlijke wateropgaven op regionaal en nationaal niveau te agenderen. Daarbij werken we samen met onder andere het Rijk en de provincies Fryslân en Groningen aan de verdere uitwerking van de benodigde aanpak en governance.

Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie (DPRA)
We werken samen met het Rijk en regiopartners aan de uitvoeringsagenda 2027–2031 van het DPRA. In gezamenlijke gebiedsprocessen brengen we de kwetsbaarheid van vitale en kwetsbare functies voor extreme neerslag in beeld en bepalen we welke maatregelen nodig zijn om schade en maatschappelijke ontwrichting te beperken. Op basis van de uitkomsten van de al uitgevoerde bovenregionale stresstest hebben we speciale aandacht voor het gebied waar beken en boezem samenkomen. In het bebouwde gebied doen we dit samen met gemeenten, waarbij we de uitkomsten van stresstesten en praktijksituaties benutten en hierover afspraken maken.

Reguliere beheersmaatregelen
Naast investeringen en planvorming zetten we het watersysteem actief in om wateroverlast te beperken. Met behulp van opzetpeilen slaan we voorafgaand aan en tijdens natte perioden tijdelijk extra water op in daarvoor geschikte polders. Afhankelijk van de weersomstandigheden en waterstanden kan dit stapsgewijs worden uitgebreid van een beperkte inzet naar een grotere inzet. Hiermee ontlasten we het boezemsysteem en creëren we extra ruimte voor de opvang van neerslagpieken.

Daarnaast sturen we actief op de inzet van gemalen, stuwen en andere kunstwerken. In extreme situaties kunnen aanvullende maatregelen worden ingezet, zoals het Woudagemaal of aangewezen retentiegebieden. Door het toenemende aantal op afstand bedienbare kunstwerken kunnen we sneller en effectiever inspelen op veranderende omstandigheden.

Wat willen we bereiken en wat gaan we daar voor doen?

Robuuste inrichting en functioneren van het watersysteem
We zorgen dat het watersysteem betrouwbaar, robuust en doelmatig functioneert, ook onder veranderende omstandigheden. We zorgen ervoor dat het waterbeheer betaalbaar en toekomstbestendig is, door naar een meer flexibel systeem toe te werken.

Overdracht Stedelijk Water
In 2027 geeft Wetterskip Fryslân gezamenlijk met de Fryske gemeenten vervolg aan het proces rondom de overdracht van stedelijk water. De inzet is gericht op het herstellen van bestuurlijk draagvlak, het gezamenlijk vaststellen van uitgangspunten en verantwoordelijkheden en het creëren van een toekomstbestendige basis voor beheer en onderhoud van stedelijke wateren.

Veenweideprogramma

We nemen sinds 2021 deel in het Friese Veenweideprogramma 'Foarút mei de Fryske feangreiden 2021-2030, samen met de provincie Fryslân, de veenweidegemeenten en gebiedspartners. In dit programma 2021-2030 ligt de focus op zes kansrijke gebieden met dik veen. De funderingsaanpak maakt ook onderdeel uit van het programma en staat in deze begroting onder het onderdeel 'water en bodem sturend'.

In de kansrijke gebieden ontwikkelen we een integraal gebiedsplan voor de gebiedsopgaven. Met het streefpeil voor de grondwaterstand van gemiddeld 40 cm onder maaiveld wordt hiermee de CO_2-uitstoot verminderd en de maaivelddaling beperkt. In de praktijk komt binnen het gebiedsproces Aldeboarn-De Deelen zo langzamerhand concreet zicht op het verhogen van het waterpeil. Voor het zuidelijk deel van dat gebied gaan we op basis van het peilscenario gesprekken voeren over toepassing van de compensatiesystematiek veenweide (CSV) , om zo te komen tot een herverkavelingsproces.
Ook gaan we de maatregelen voor het aanpassen van het watersysteem voorbereiden. Hiervoor is subsidie aangevraagd. In andere gebieden zetten we voor ca. 1500 ha. de tijdelijke peilverhogingen die bekostigd worden vanuit de samenwerkingsregeling Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB) voort. Daar komen nog enkele honderden hectares bij voor de regeling van 2027-2028.
We werken in Idzegea peilscenario's uit en in Leechlan Grou – Warten voeren we voor ca. 120 ha. HAKLAM-projecten uit (flexibele peilen: hoger als het kan, laag als het moet). We blijven onderzoeken doen en voeren die met name in Hegewarren uit, maar ook in andere gebieden.
Er is een herijking van het Veenweideprogramma voorzien in 2027. Als Wetterskip treffen we onze eigen voorbereidingen en bepalen we onze positie ten aanzien van de laatste periode van het programma.

Voor de hoogwatercircuits (HWC) hebben we de afgelopen periode vooral ingezet op het uitvoeren van onderhoud (verbeteren wateraanvoer, verbeteren doorstroming) en het uitvoeren van vooronderzoeken om meer kennis en informatie over de HWCs te ontwikkelen. We nemen deel aan de Gebiedsgericht Leeraanpak vanuit de nationale funderingsaanpak met een specifieke pilot voor hoogwatercircuits. In 2027 komen we met een herijking van de Aanpak Hoogwatercircuits, waarin de inzichten en informatie van de afgelopen periode verwerkt zijn. De lijn van het uitvoeren van onderhoud aan hoogwatercircuits zetten we in 2027 door. Daarbij kan de werkwijze niet los worden gezien van de gebiedsgericht Leeraanpak.

Mijnbouw (gaswinning en bodemdaling)

Het Rijk zet, mede vanuit het belang van leveringszekerheid, de gaswinning uit kleine velden onder land voorlopig voort en bouwt deze beperkt af. Wetterskip Fryslân blijft het uitgangspunt hanteren dat gaswinning ongewenst is wanneer deze leidt tot bodemdaling en daarmee gevolgen heeft voor het waterbeheer. Zolang deze uitgangspunten uiteenlopen, blijven we actief betrokken bij procedures rond nieuwe en gewijzigde winningsplannen. Het aantal adviezen, zienswijzen en eventuele beroepsprocedures is daarbij afhankelijk van het aantal plannen dat wordt ingediend en is vooraf moeilijk in te schatten.
Daarnaast zijn we betrokken bij het programma Duurzaam Gebruik Diepe Ondergrond. Hier wordt onder meer onderzoek gedaan naar de gecombineerde effecten van bodemdaling door gaswinning en maaivelddaling als gevolg van veenoxidatie. Samen met de Commissie Bodemdaling Aardgaswinning Fryslân werken we aan een methode om het verlies aan waterberging door bodemdaling bij een gelijkblijvend waterpeil te bepalen. Ook voeren we een pilot uit naar de gevolgen en mogelijke compensatie van schade door bodemdaling wanneer herstel via de gebruikelijke maatregelen niet de meest passende oplossing is.

Beekdalen

De resultaten van de *Verkenning opgaven beekdalen* worden naar verwachting in het eerste kwartaal 2027 aan de besturen van provincie en waterschap aangeboden. Hierna kan besluitvorming plaatsvinden over de aanpassing van de scope van de lopende gebiedsprocessen en het mogelijk starten van een gebiedsproces Tjonger. Zoals afgesproken in het amendement bij de besluitvorming van de BOvi zal de uitwerking ook aan het algemeen bestuur worden aangeboden voordat deze verder wordt uitgewerkt.

Monitoringsplan

Nadat we het plan voor waterkwaliteit in het watersysteem hebben afgerond, richten we ons op een monitoringsplan voor het watersysteem met betrekking tot '*voldoende*'. Zo zorgen we voor een doelmatige inzet van mensen en middelen en houden we grip op de informatie die nodig is om onze opgaven en doelen te volgen.

Reguliere beheer en onderhoud
Een belangrijk deel van onze inzet bestaat uit het dagelijks beheren, onderhouden en bedienen van het watersysteem. We zorgen voor voldoende aan- en afvoer van water door actief peilbeheer, het onderhouden van watergangen, gemalen, stuwen en inlaten en het beschikbaar houden van voldoende waterbergingscapaciteit. Daarnaast voeren we baggerwerkzaamheden uit en monitoren we het functioneren van het watersysteem. Door deze structurele inzet blijft het watersysteem betrouwbaar, robuust en betaalbaar functioneren, ook onder veranderende klimaatomstandigheden.

Wat willen we bereiken en wat gaan we daar voor doen?

Schoon en gezond water
We werken aan een watersysteem dat schoon en gezond is voor mens, dier en natuur. Daarmee voldoen we ook aan de doelen van de Europese Kaderrichtlijn Water (KRW). Om de waterkwaliteit te verbeteren zetten we verschillende instrumenten in.

KRW-maatregelen
We werken aan een natuurvriendelijk beheer en inrichting van watersystemen. In 2027 ronden we de KRW-maatregelen uit de huidige planperiode af. Eind 2026 worden de nieuwe KRW-maatregelen voor de planperiode 2028-2033 in ontwerp vastgesteld en een jaar later, na inspraak, stelt het algemeen bestuur deze maatregelen definitief vast. Deze maatregelen zijn om het doelbereik vast te houden, om te compenseren voor de effecten van onder andere klimaatverandering, de opkomst van exoten en de toenemende druk op de ruimte. Daarbij is sprake van een verschuiving ten opzichte van eerdere maatregelenpakketten: meer aandacht voor zeer zorgwekkende en andere gevaarlijke stoffen en meer inzet op natuurvriendelijk beheer. De inrichtingsopgave voor natuurvriendelijke oevers is al uitgevoerd in vorige planperioden waardoor hier geen inzet meer op is voorzien. Wel zien we dat er soms nog optimalisaties mogelijk en nodig zijn voor bestaande inrichtingen en werken we verder aan een visveilig maken van onze assets. Het inrichtingsplan Koningsdiep zal worden uitgevoerd in de periode 2027 tot 2030 waarbij de KRW-onderdelen daarvan in 2027 zullen plaatsvinden

Chemische waterkwaliteit
Het waterschap is verantwoordelijk voor het voorkomen van verdere verslechtering van de chemische waterkwaliteit en het verbeteren van de waterkwaliteit waar deze nog niet op orde is. Voor zeer zorgwekkende en andere gevaarlijke stoffen (waaronder PFAS) vraagt dit om een intensievere en structurelere aanpak. Oorzaken daarvoor zijn toegenomen en aangescherpte regelgeving, toegenomen inzicht in de aanwezigheid en risico's van stoffen en toegenomen maatschappelijke en bestuurlijke verwachtingen. Om aan wettelijke verplichtingen te kunnen blijven voldoen en de meest urgente knelpunten aan te pakken is hier een grotere inzet voor nodig dan eerder. Vanuit het uitvoeringsprogramma bij de waterketenvisie en de KRW-maatregelen worden daarom aanvullende maatregelen genomen. Verontreiniging wordt zoveel als mogelijk bij de bron aangepakt. We werken uniform aan monitoring, risicobeoordeling, bronaanpak en handhaving. Daarvoor doen we onder meer vervolgonderzoek op hotspotlocaties, brononderzoek bij rwzi's, voeren we monitoring uit, handhaven we waar nodig. We pakken indirecte lozingen aan in samenwerking met gemeenten. We nemen actief deel aan de landelijke beleidsontwikkeling en zetten in op lobby. Naast PFAS, zijn ook staalslakken, bodemverontreiniging en directe en indirecte lozingen belangrijke onderwerpen. In 2027 wordt gewerkt aan een uitvoeringsagenda/plan, vanuit de visie op de waterketen en vanuit de KRW, voor de komende jaren. Gelijktijdig zitten we echter niet stil en wordt doorgewerkt op lopende dossiers, zoals de voorbereiding op vermijdings- en reductieprogramma's, bronopsporingsonderzoek, monitoring en handhaving.

Bronaanpak geven we ook vorm in samenwerking met partners, waaronder industrie en landbouw. Een voorbeeld daarvan is de samenwerking met agrarische partijen en provincie in het Deltaprogramma Agrarisch Waterbeheer (DAW) om door het nemen van bovenwettelijke (stimulerende) maatregelen de emissies van nutriënten (stikstof en fosfor) en bestrijdingsmiddelen naar oppervlaktewater te minimaliseren. We zoeken de samenwerking met rijksoverheid, provincies, gemeenten en omgevingsdiensten, daar waar de instrumenten van het waterschap niet toereikend zijn om verontreiniging van het watersysteem te voorkomen.

Doelen voor niet-KRW water
Voor natuurwateren die niet zijn aangewezen als KRW-water leiden we samen met de provincie en de terreinbeherende organisaties waterkwaliteitsdoelen af. De provincie Fryslân is de trekker van deze trajecten. In 2027 wordt in samenwerking met de laatste gemeenten (Smallingerland, Opsterland, Tytsjerksteradiel, Harlingen, Terschelling en Ameland) de huidige waterkwaliteit geïnventariseerd en worden doelen bepaald. Daarmee zijn in 2027 alle gemeenten aan de beurt geweest. In 2027 loopt daarnaast de verdere uitrol van het traject in natuurwater, dat in 2025 als pilot voor een aantal gebieden is uitgevoerd.

Communicatie, stimulering en voorlichting
We werken aan voorlichting en communicatie voor burgers en bedrijven. Ook kennen we subsidieregelingen om schoon, gezond en voldoende water te stimuleren. Een voorbeeld daarvan is de subsidieregeling waterconservering op de hogere zandgronden, welke kan bijdragen aan de verbetering van de hydrologische situatie op de zandgronden en in de beekdalen en verminderen van emissies van nutriënten en gewasbeschermingsmiddelen naar het water.

Beleidsnota Schoon en Gezond Water
Ons beleid voor schoon en gezond water voor onder andere vergunningverlening wordt in 2027 geactualiseerd. De beleidsnota Schoon en Gezond Water, een actualisatie van de beleidsnota ecologie en vis, wordt in 2027 aan het algemeen bestuur voorgelegd. Het beleid is dan weer volledig en actueel in lijn met de Kaderrichtlijn Water en herziene wet- en regelgeving (waaronder de omgevingswet).

Wat willen we bereiken en wat gaan we daar voor doen?

Flora en fauna
Biodiversiteit draagt bij aan schoon water. Planten zuiveren het water, houden oevers en dijken stevig en concurreren met exoten en blauwalgen. Daarmee wordt overlast door giftige stoffen, oeverafkalving, overmatige baggervorming, rivierkreeften, grote waternavel en blauwalgen verminderd of zelfs voorkomen. Natuurlijke beken houden water vast zodat de natuur voor ons werkt. Daarnaast moeten we voldoen aan wettelijke verplichtingen zoals de Kaderrichtlijn Water, Omgevingswet (beschermde soorten, bos en bomen) en Europese Unielijst invasieve exoten.

Aandacht voor biodiversiteit is onderdeel van én gekoppeld aan ons regulier werk en draagt bij aan een effectief waterbeheer. Voor het oplossen van onze opgaven nemen we natuurlijke oplossingen mee in de afweging, we kijken dus breder dan alleen technische oplossingen. Biodiversiteit is een indicator voor een goede ecosysteemtoestand.

Door het verder implementeren van ons "Útfieringsplan Bioferskaat" en door de richtinggevende principes uit de nota Flora en Fauna actief in te zetten, willen we de ecologische kwaliteit versterken bij het uitvoeren van onze taken als waterschap. Een gezond ecosysteem draagt namelijk positief bij aan onze opgaven voor veilig, voldoende en schoon. Dit doen we door het uitvoeren van maatregelen die de leefgebieden voor planten en dieren verbeteren en verbinden. Onderdeel hiervan zijn maatregelen die ook zijn genoemd bij 'schoon en gezond water' en maatregelen voor 'droge' terreinen zoals het gefaseerd maaien van delen van rioolwaterzuiveringsterreinen, grote gemaalterreinen, (polder)dijken en bermen. Hierdoor blijft altijd leefgebied beschikbaar voor insecten en andere dieren met voedsel en schuilplaatsen. Door middel van het uitvoeren van ons uitvoeringsplan dragen we bij aan de doelen van de Europese Natuurherstelverordening, waarvoor het Rijk in 2027 het definitieve natuurplan opstelt en waterschappen als belangrijke partner zien. In de samenwerking met de Unie van Waterschappen, het Rijk en provincies richten we ons op een uitvoerbaar natuurplan dat bijdraagt aan onze taken als waterschap.
We beheren invasieve exoten zoals grote waternavel en muskusratten, omdat die de uitvoering van onze taken en de inheemse biodiversiteit bedreigen. Voor soorten die vallen onder de verantwoordelijkheid van het Rijk, zoals invasieve rivierkreeften, vragen we via de Unie van Waterschappen aandacht en actie op landelijk niveau. Daarnaast doen we zelf wat we kunnen om er nu bij te zijn binnen het wettelijke kader en onze taken en verantwoordelijkheden, want afwachten is geen optie meer.

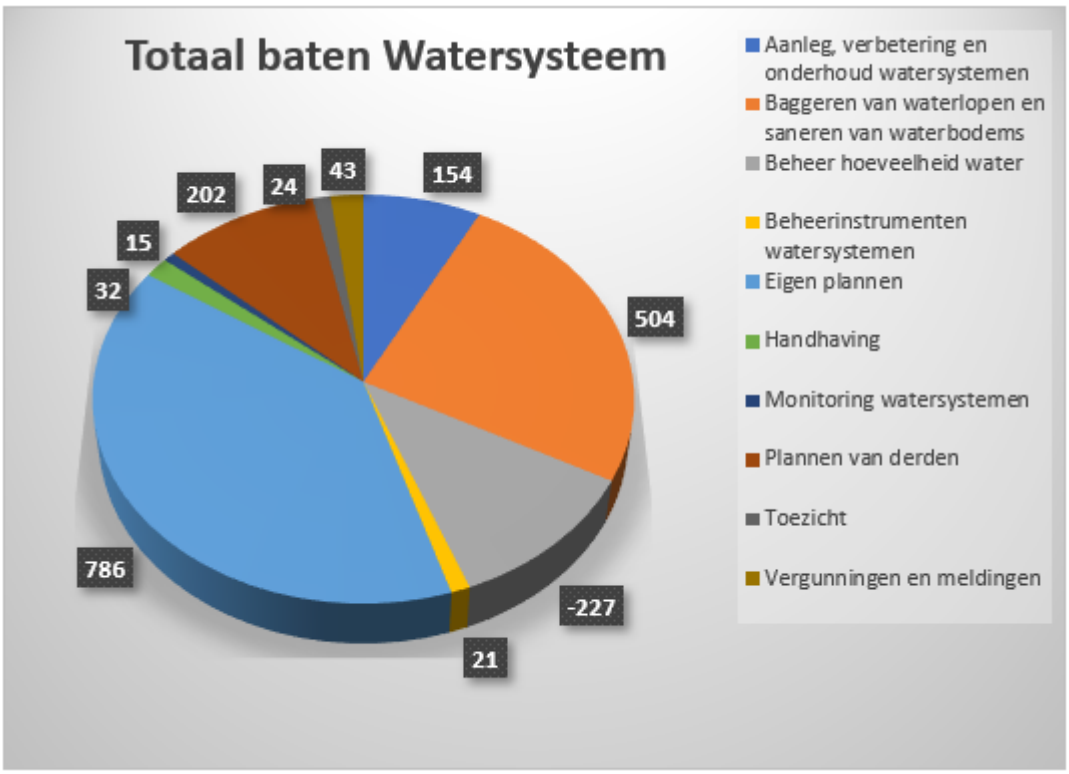
We minimaliseren overlast die wordt veroorzaakt door inheemse (beschermde) soorten zoals dassen en bevers die dijken vergraven. Hiervoor leveren we input aan het faunabeheerplan bever van de provincie Fryslân. Door samen te werken met natuurorganisaties en kennispartners zorgen we voor een integrale aanpak waarin biodiversiteit wordt meegenomen bij al onze werkzaamheden. Zo dragen we bij aan een gezond en veerkrachtig ecosysteem.

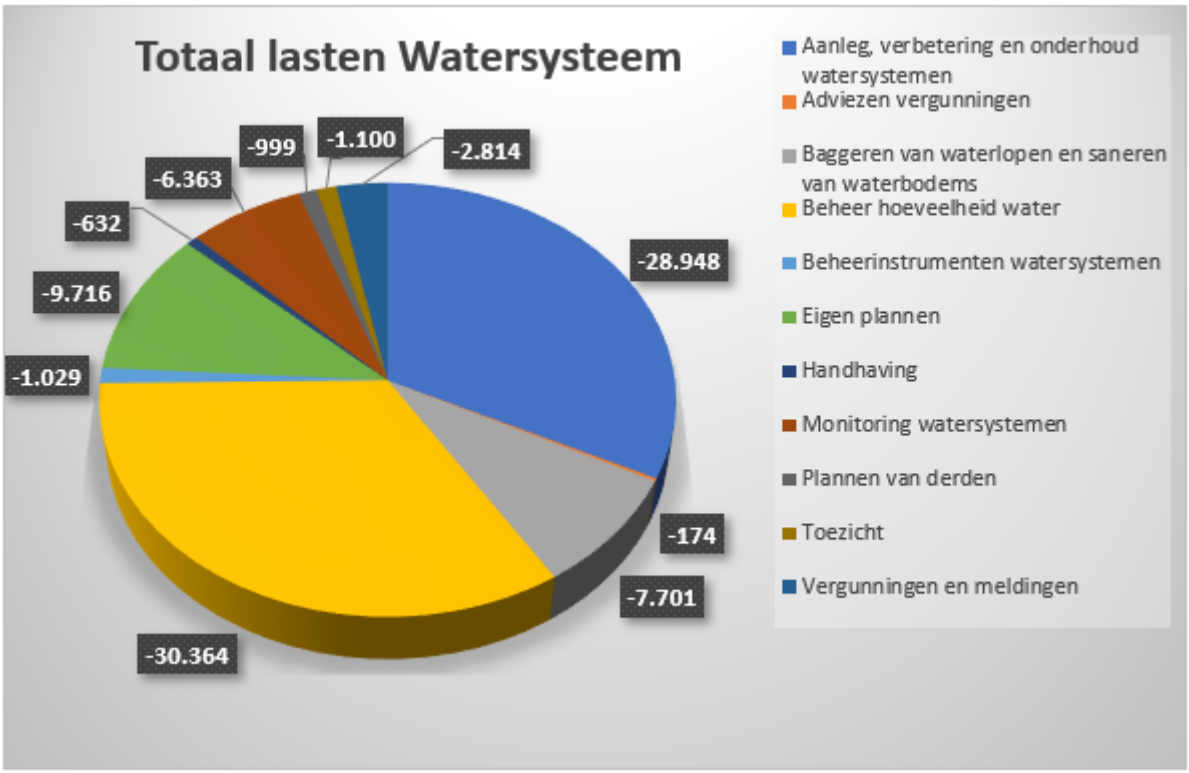
Wat mag het kosten?

In onderstaande tabel worden de baten en de lasten meerjarig voor programma Watersysteem getoond.

bedragen x € 1.000

Programma Watersysteem	Actuele begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028	Begroting 2029	Begroting 2030	Begroting 2031
Baten	2.804	1.634	1.119	1.163	1.163	1.103
Lasten	-84.310	-89.728	-90.634	-93.437	-96.679	-98.050
Saldo van baten en lasten	-81.506	-88.094	-89.515	-92.274	-95.516	-96.947
Mutaties reserves	1.237	3.987	-0	-0	-0	-0
Structureel begrotingssaldo programma	-80.269	-84.107	-89.515	-92.274	-95.516	-96.947

Toelichting op Wat mag het kosten?

Voor het jaar 2027 zijn de baten en lasten per beleidsproduct in een taartdiagram nader uitgesplitst. Hierbij is de indeling naar beleidsproduct gelijk is aan de landelijke standaard indeling voor waterschappen. In de bijlage zijn ook per programma op beleidsproduct niveau de baten en lasten nader gespecificeerd.

Afwijkingen ten opzichte van actuele begroting 2026

De budgetten zijn enerzijds toegenomen door de autonome loon- en prijsstijgingen en anderzijds door het aanvullende budget voor de bestrijding van invasieve exoten (planten en kreeften) van € 1,55 mln.

Investeringen 2027 - 2031

Investeringen

bedragen x € 1.000

	Verzamelbesluit	2027	2028	2029	2030	2031
Gebiedsprocessen en gebiedsgericht werken	B	5.700	5.700	5.700	5.700	5.700
Infrastructuur geautomatiseerde assets, WS	A	285	285	0	0	0
Inrichting watersystemen, landelijk	A	1.663	1.663	1.663	5.000	8.000
Klimaatadaptatie-GLB-NSP	B	4.750	8.550	11.875	0	0
Klimaatadaptatie-pad	B	1.425	2.850	4.180	0	0
KRW maatregelen	A	2.090	2.090	p.m.	p.m.	p.m.
KRW aanvullend budget 2026	A	1.400	0	0	0	0
Kunstwerken actieve waterbeheersing	A	11.300	11.300	13.000	15.000	18.000
Uitvoeringsplan Veenweide	A	1.235	1.800	1.800	1.300	p.m.
Totaal		**29.848**	**34.238**	**38.218**	**27.000**	**31.700**

A = voorstel tot vrijgave via verzamelbesluit bij begroting

B = separaat voorstel richting dagelijks en algemeen bestuur

In hoofdstuk 'Overzicht van voorgenomen investeringen' wordt een nadere toelichting gegeven op de investeringen 2027.

Programma Waterketen

Strategisch doel

In 2050 is de Friese waterketen klaar voor de toekomst. We waarborgen een doelmatige, duurzame en betrouwbare inzameling en zuivering van afvalwater. We zorgen voor schoon water door vervuiling zoveel mogelijk bij de bron te voorkomen en maken van afvalwater een waardevolle bron voor water, energie en grondstoffen. Onze waterketen is robuust, klimaatadaptief en wordt steeds slimmer aangestuurd. We benutten kansen om functies en ruimte te combineren en werken daarbij nauw samen met inwoners, gemeenten, bedrijven en kennisinstellingen. Zo bouwen we gezamenlijk en bewust aan een duurzame waterketen voor een vitaal Fryslân.

Portefeuillehouder(s):	Remco van Maurik
Betrokken verbonden partijen:	Voorzuivering Zuivelafvalwater Workum V.O.F. en Vereniging Waterketen Onderzoek Noord

Ambitie

De ambitie van Wetterskip Fryslân is om de waterketen te ontwikkelen van een traditioneel systeem voor afvalwaterzuivering naar een circulaire, robuuste en verbonden waterketen die actief bijdraagt aan een vitaal Fryslân. Schoon water blijft daarbij de basis, waarbij vervuiling zoveel mogelijk aan de bron wordt voorkomen en het gezuiverde water niet langer een restproduct is, maar een waardevolle grondstof.

In 2050 functioneert de waterketen als een integraal onderdeel van het bredere water-, energie- en grondstoffensysteem. Afvalwater wordt benut voor de terugwinning van water, energie en grondstoffen, terwijl installaties duurzaam, klimaatneutraal en toekomstbestendig worden beheerd. Hiermee levert de waterketen niet alleen een bijdrage aan de waterkwaliteit, maar ook aan de circulaire economie en de energietransitie.

De waterketen is bovendien klimaatadaptief en veerkrachtig ingericht. Door slimme sturing, digitalisering en datagedreven beheer kan het systeem inspelen op extremer weer, veranderende waterstromen en toenemende maatschappelijke eisen. Waterketen en watersysteem groeien daarbij steeds meer naar elkaar toe en versterken elkaar in de aanpak van vraagstukken rond waterkwaliteit, zoetwaterbeschikbaarheid en klimaatadaptatie.

Deze ambitie kan alleen worden gerealiseerd door intensieve samenwerking. Wetterskip Fryslân werkt samen met gemeenten, inwoners, bedrijven, kennisinstellingen en andere overheden aan een gedeelde verantwoordelijkheid voor schoon, veilig en voldoende water. Bewustwording, innovatie en gezamenlijke keuzes vormen daarbij het fundament voor een toekomstbestendige waterketen.

Prestatie indicatoren

Door middel van meetbare grootheden geven we aan hoe goed, of hoe ver we zijn met het behalen van de doelstellingen. Ze geven de voortgang, kwaliteit en effectiviteit van beleid, projecten of programma's aan. De onderstaande prestatie-indicatoren zijn nog in ontwikkeling.
Daarnaast is ook het WAVES dashboard beschikbaar. Jaarlijks maken de waterschappen de gegevens die hiervoor de basis vormen beschikbaar via de bedrijfsvergelijking Waterschapsspiegel en de driejaarlijks via de bedrijfsvergelijking Waterzuiveren. Dit dashboard maakt de gegevens inzichtelijk, georganiseerd naar thema en is hier te vinden.

De volgende prestatie indicatoren zijn voor 2027 opgenomen:

Nr.	Prestatie indicator	Doelstelling	Meetwaarde
1.	Percentage gezuiverd afvalwater dat voldoet aan lozingseisen	Voldoen aan de wettelijke lozingseisen.	100% van het gezuiverde afvalwater voldoet in 2027.
2.	Percentage van het afvalwater dat werkelijk wordt afgenomen en aankomt op een zuiveringstechnisch werk van het waterschap	Voldoen aan de met gemeente overeengekomen afnameverplichting.	>98% beschikbaarheid

3.	Totaal Verwijderingsrendement (o.b.v. CZV, fosfaat- en stikstofverwijdering)	Voldoen aan de wettelijke en interne doelstellingen	>87% verwijderingsrendement

Wat willen we bereiken en wat gaan we daar voor doen?

Schoon water als norm, bronaanpak als basis
In 2026 heeft het algemeen bestuur de Waterketenvisie 2050+ (WKV2050+) vastgesteld. Daarin is afgesproken dat deze visie zich vertaalt in een Uitvoeringsagenda WKV2050+. In deze begroting is aansluiting gezocht bij de zeven strategische pijlers uit de visie en die in de uitvoeringsagenda terugkomen als uitvoeringslijnen.
De waterketenvisie vertaalt zich in een tweesporenaanpak. Enerzijds investeren we in de instandhouding en vernieuwing van onze bestaande assets, waaronder renovaties van rwzi's, investeringen in transportstelsels en de nieuwbouw van RWZI Franeker. Daarmee borgen we de continuïteit van onze kerntaak en bereiden we ons voor op toekomstige normen en prestaties. Anderzijds verkennen we de mogelijkheden om te investeren in innovatieve en circulaire ontwikkelingen, zoals Spoordok Leeuwarden, de upgrade van Waterschoon Sneek (Swicht2O), effluenthergebruik op Schiermonnikoog en andere initiatieven voor grondstoffen- en energieterugwinning. Op deze manier bewegen we mee met de ontwikkeling naar een circulaire waterketen, zonder vooruit te lopen op innovaties waarvan de uiteindelijke maatschappelijke en financiële meerwaarde nog moet blijken. Zo blijven we wendbaar en kunnen we succesvolle concepten op een later moment versneld opschalen

In 2030 is bronaanpak een integraal onderdeel van het waterkwaliteitsbeheer van Wetterskip Fryslân. We beschikken over voldoende inzicht in de herkomst van verontreinigingen om gericht te kunnen sturen op bronnen van PFAS, medicijnresten, microplastics en andere ZZS. Tegelijkertijd wordt minder schoon water onnodig naar de zuivering afgevoerd door gerichte volumesturing en afkoppeling. Hierdoor verbetert de effluentkwaliteit, neemt de druk op zuiveringen af en wordt effectief bijgedragen aan de KRW- en RSA-doelen. We verliezen hierbij niet onze eigen opgaven uit het oog, we zijn voorbereid op de continue scherper wordende normen en zijn anticiperen op toekomstige ontwikkelingen. In 2027 zetten we in op:

1. Het versterken van onze kennispositie door het uitbreiden van monitoring en onderzoek naar PFAS, medicijnresten, microplastics en andere zorgwekkende stoffen, zodat gerichte bronmaatregelen mogelijk worden.
2. Het actualiseren van het lozingenbeleid en het uitwerken van een bronstrategie, gekoppeld aan de KRW-opgaven en de voorbereiding op toekomstige aanscherping van normen en regelgeving.
3. Het maken van concrete uitvoeringsafspraken met gemeenten, FUMO, provincies, de zorgsector en bedrijven over bronaanpak, vergunningverlening, toezicht en de vermindering van verontreinigingen in de waterketen.
4. Op de demosite starten we met een proef om ZZS-stoffen (medicijnen) te verwijderen uit RWZI Effluent. De uitkomsten worden gebruikt in het nieuwbouwproject RWZI Franeker.

Wat willen we bereiken en wat gaan we daar voor doen?

Van afvalwater naar waardevolle stroom
Om de ambitie van een circulaire waterketen te realiseren, kiezen we voor een beheerste transitiestrategie. We blijven investeren in de betrouwbaarheid, beschikbaarheid en vernieuwing van onze bestaande zuiveringsinfrastructuur, terwijl we tegelijkertijd stapsgewijs ervaring opdoen met nieuwe circulaire concepten voor de terugwinning van water, energie en grondstoffen. Deze keuze is bewust. Circulaire oplossingen zijn op dit moment vaak nog duurder dan traditionele technieken, niet overal toepasbaar en vragen in veel gevallen nog verdere technische ontwikkeling en maatschappelijke inbedding. Tegelijkertijd verwachten we dat maatschappelijke opgaven rond grondstoffenschaarste, verduurzaming en strengere milieueisen ervoor zorgen dat de waterketen zich steeds verder ontwikkelt richting circulariteit. De snelheid waarmee dit gebeurt, hangt mede af van technologische doorbraken, marktontwikkelingen en toekomstige wet- en regelgeving.

In 2027 zetten we de eerste stappen gezet naar een circulaire waterketen waarin afvalwater wordt benut als bron van water, energie en grondstoffen. Effluenthergebruik, energieterugwinning en terugwinning van waardevolle grondstoffen maken structureel onderdeel uit van investerings- en beheerkeuzes. Circulariteit is verankerd in assetmanagement en nieuwe projecten worden ontworpen vanuit toekomstwaarde, klimaatneutraliteit en hergebruik van materialen en grondstoffen. We richten ons op:

1. Het verder ontwikkelen van circulaire toepassingen in de Friese waterketen, waaronder de voorbereiding van PHA2USE, verkenning Spoordok Leeuwarden, de upgrade van Waterschoon Sneek en de opschaling van effluenthergebruik op Schiermonnikoog.
2. Het opstellen van beleidskaders voor grondstoffenterugwinning, effluenthergebruik en circulair assetmanagement, zodat circulariteit structureel wordt meegewogen in beheer-, onderhouds- en investeringsbeslissingen.
3. Het versterken van de innovatie- en uitvoeringskracht door intensieve samenwerking met Aquaminerals, kennisinstellingen en innovatiepartners zoals HVHL, WaterCampus, CEW, Wetsus en EFGF.

Wat willen we bereiken en wat gaan we daar voor doen?

Robuust en klimaatbestendig
De Friese waterketen moet aantoonbaar beter bestand zijn tegen extreme neerslag, droogte, bodemdaling en andere gevolgen van klimaatverandering. Waterketen en -systeem worden meer integraal beschouwd en aangestuurd. Door volumesturing, buffering, afkoppeling en slimme operationele maatregelen zijn risico's op overstorten, wateroverlast en verstoringen verminderd en kan de infrastructuur flexibeler inspelen op veranderende omstandigheden. Dit willen we bereiken door in 2027 in te zetten:

- Klimaattoetsen toepassen bij nieuwe investeringsprojecten en de weerbaarheidsstrategie verder uitwerken.
- Prioritaire klimaatadaptieve renovaties voorbereiden en kansen voor extra buffering in het riool concretiseren.
- Samen met Friese gemeenten werken aan een gezamenlijke aanpak van overstorten, hemelwater en klimaatadaptatie binnen de waterketen.

Wat willen we bereiken en wat gaan we daar voor doen?

Ruimte maken en combineren
De waterketen moet een vanzelfsprekend onderdeel worden van ruimtelijke ontwikkelingen in Fryslân. Waterketenopgaven worden vroegtijdig ingebracht in gebiedsprocessen en gekoppeld aan opgaven voor klimaatadaptatie, biodiversiteit, energie en verstedelijking. Op meerdere locaties worden functies gecombineerd en wordt de beschikbare ruimte efficiënter benut. Hierdoor wordt invulling gegeven aan het principe '*water en bodem sturend*' en ontstaan meer integrale en toekomstbestendige oplossingen. De volgende aandachtspunten en acties nemen we daarin in mee:

1. Het actief inbrengen van waterketenbelangen in provinciale en gemeentelijke gebiedsprocessen, volgens het principe *water en bodem sturend*.
2. Het verkennen van multifunctioneel gebruik van RWZI-terreinen en het voorbereiden van kansrijke pilots voor energie, grondstoffen en mogelijk verwijdering ZZS-stoffen
3. Het versterken van de samenwerking met gemeenten en provincie en het ontwikkelen van een afwegingskader voor meervoudig ruimtegebruik.

Wat willen we bereiken en wat gaan we daar voor doen?

Slim en voorspellend sturen
In 2030 vormt datagedreven werken de basis voor beheer, onderhoud en investeringsbeslissingen binnen de waterketen. Kritieke processen en assets worden realtime gemonitord en waar mogelijk voorspellend aangestuurd. Door digitalisering, automatisering en de toepassing van data-analyse ontstaat beter inzicht in prestaties, risico's en toekomstige ontwikkelingen. Dit leidt tot een efficiënter gebruik van middelen, hogere betrouwbaarheid en een betere beheersing van de toenemende complexiteit. We richten ons voor het komende jaar op de volgende resultaten:

1. Het verder uitrollen van realtime monitoring op zuiveringen, gemalen en transportstelsels, zodat prestaties en risico's beter inzichtelijk worden en sneller kan worden bijgestuurd.
2. Het ontwikkelen van een integraal dataplatform en een datastrategie voor de waterketen, als fundament voor datagedreven beheer, onderhoud en investeringsbeslissingen.
3. Het uitvoeren van pilots voor voorspellend onderhoud en slimme sturing, in samenwerking met de WaterCampus, kennisinstellingen en andere waterschappen.

Wat willen we bereiken en wat gaan we daar voor doen?

Samen, lokaal én regionaal gedragen
In 2030 beschikt Wetterskip Fryslân over een versterkt netwerk van samenwerkingspartners binnen de Friese waterketen. Gemeenten, Vitens, bedrijven, kennisinstellingen en andere overheden werken vanuit een gedeeld toekomstbeeld aan gezamenlijke opgaven. Samenwerking wordt structureel georganiseerd, waardoor kennis, capaciteit en investeringen beter worden benut en de uitvoeringskracht van de waterketen als geheel wordt vergroot. Dit komt tot uitdrukking in:

1. Het actualiseren van de bestuurlijke afspraken binnen de Friese waterketen en het opstellen van een gezamenlijke uitvoeringsagenda met gemeenten, Vitens en andere partners (vast te stellen in PBOW)
2. Het versterken van de samenwerking met gemeenten door het ontwikkelen van een gezamenlijke uitvoeringsagenda en het verkennen van mogelijkheden voor efficiëntere uitvoering van waterketentaken (FBWK).
3. Het intensiveren van kennisuitwisseling en innovatie via de Friese waterketen, de WaterCampus en andere kennispartners, zodat gezamenlijke opgaven sneller en effectiever kunnen worden aangepakt.

Wat willen we bereiken en wat gaan we daar voor doen?

Communicatie en bewustwording als fundament
In 2030 zijn inwoners, bedrijven en maatschappelijke organisaties beter bewust van hun invloed op waterkwaliteit, afvalwaterstromen en klimaatadaptatie. Communicatie, educatie en gedragsbeïnvloeding zijn structureel onderdeel van de uitvoering van waterketenbeleid. Samen met ketenpartners draagt Wetterskip Fryslân een herkenbaar en consistent verhaal uit, waardoor het draagvlak voor maatregelen groeit en meer partijen actief bijdragen aan een toekomstbestendige waterketen. In 2027

1. Het opstellen van een communicatiestrategie voor de Waterketenvisie, zodat inwoners, bedrijven en partners op een herkenbare en consistente manier worden betrokken bij de opgaven in de Friese waterketen.
2. Het ontwikkelen van gezamenlijke publiekscampagnes met gemeenten en Vitens gericht op waterkwaliteit, verantwoord gebruik van het riool en klimaatadaptatie.
3. Het versterken van bewustwording en participatie door educatieprogramma's, betrokkenheid van inwoners bij praktijkprojecten en het ontwikkelen van een aanpak voor gedragsbeïnvloeding.

Wat willen we bereiken en wat gaan we daar voor doen?

Laboratorium
Het laboratorium voert onder accreditatie, veldwerk, laboratoriumonderzoek en rapportage van analyseresultaten uit voor diverse interne en externe opdrachtgevers. De interne opdrachtgevers zijn de teams: Hydrologie, Ecologie en Monitoring (HEM), Waterzuiveren, Beheer watersystemen en keringen, Vergunningverlening en handhaving en Flora en fauna. Externe opdrachtgevers zijn onder andere de Provincie Fryslân, Rijkswaterstaat, FUMO en de Friese gemeenten. De huidige formatie van het laboratorium betreft 45,5 fte en het budget voor 2027 is € 6,5 miljoen.

Voor deze opdrachtgevers is het laboratorium een gedegen opdrachtnemer en voert bemonsteringen en analyses uit die noodzakelijk zijn voor kwaliteitsmonitoring voor onder andere wettelijke verplichtingen vanuit de Kader Richtlijn Water, baggeren van de watergangen en heffingsparameters voor de waterzuiveringen. Het laboratorium speelt een centrale en onafhankelijke rol in het waterkwaliteitsbeheer, rapporteert en toetst (indien gewenst) op basis van vakinhoudelijke chemische-, microbiologische- en hydrobiologische deskundigheid betrouwbare en gevalideerde analyseresultaten.

De langjarige trend bij het laboratorium is dat de productie toeneemt en complexer wordt. Commerciële laboratoria spelen nauwelijks in op innovaties binnen het waterkwaliteitsbeheer, mogelijk vanwege complexiteit van matrices, hoeveelheid parameters, strenge (KRW-)normen, in combinatie met het geringe aantal analyses. Dit betekent dat het moeilijk is om analyses van nieuwe stoffen aan de markt over te laten.

De volgende prestaties staan voor 2027 gepland:

Behoud van accreditatie
Het behoud van de accreditatie van het managementsysteem conform NEN-EN-ISO 17025 (en daarmee ook de erkenningen door het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat) is essentieel, omdat werken zonder accreditatie wettelijk niet is toegestaan. Jaarlijks wordt het laboratorium beoordeeld door de Raad voor Accreditatie.

Efficiënte planning (laboratorium en opdrachtgevers)
In nauwe samenwerking met de opdrachtgever streeft het laboratorium naar een optimale inzet van personeel en beschikbare apparatuur. Dit wordt onder andere gemonitord door het aantal verrichtingen in relatie tot het aantal fte vast te stellen.

Doelstellingen managementdashboard
Op basis van 21 vastgestelde prestatie indicatoren wordt het functioneren van het laboratorium gemonitord. Elke 3 maanden wordt een rapportage opgeleverd aan de teammanager van het laboratorium waarmee snel en adequaat actie op afwijkende prestaties uitgevoerd kunnen worden. Het managementdashboard wordt opgenomen in de managementbeoordeling van het laboratorium.

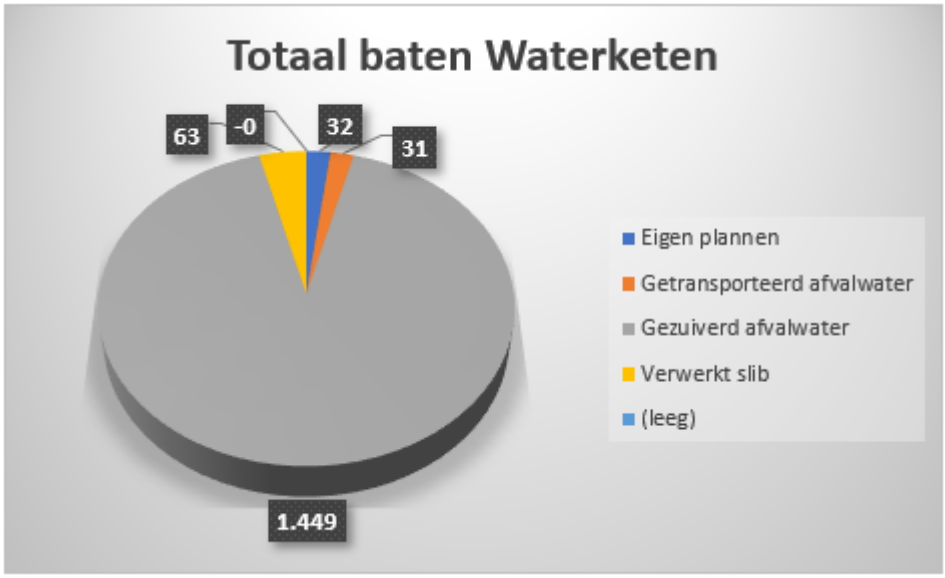
Innovatie (ontwikkeling analysemethodes)
Tijdig ontwikkelen van (innovatieve) analysemethodes voor de verplichte monitoring van nieuwe (prioritaire) stoffen uit de Kader Richtlijn Water en de Europese Richtlijn stedelijk afvalwater is essentieel. Voorbeelden van innovatie analysemethodes zijn eDNA/DNA metabarcoding, Non Target Screening en microplastics. Een overzicht met de te ontwikkelen analysemethodes is opgenomen in het jaarplan van het laboratorium.

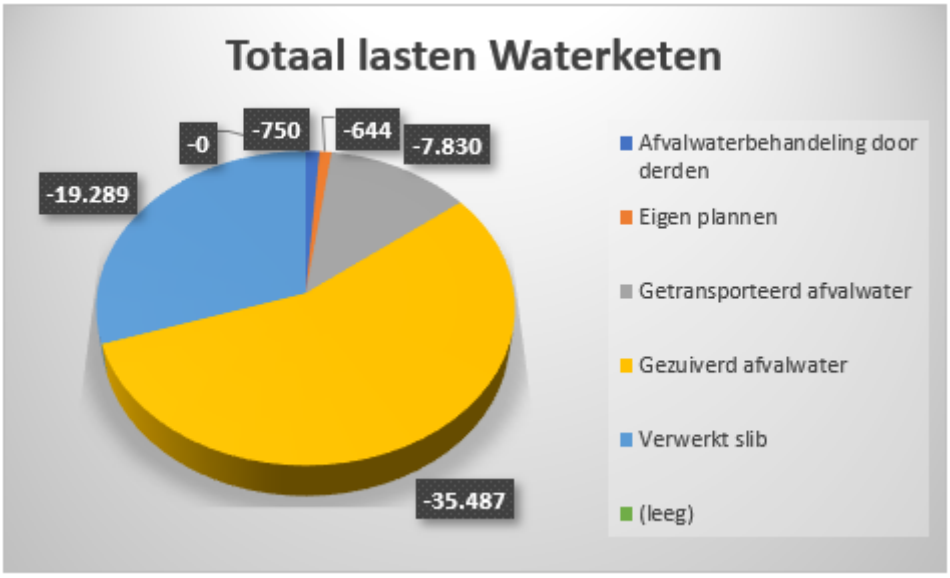
Wat mag het kosten?

In onderstaande tabel worden de baten en de lasten meerjarig voor programma Waterketen getoond.

bedragen x € 1.000

Programma Waterketen	Actuele begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028	Begroting 2029	Begroting 2030	Begroting 2031
Baten	1.812	1.618	1.592	1.595	1.595	1.571
Lasten	-58.566	-64.759	-67.587	-71.140	-74.930	-81.320
Saldo van baten en lasten	-56.753	-63.142	-65.995	-69.545	-73.335	-79.749
Mutaties reserves	350	2.000	750	-0	-0	-0
Structureel begrotingssaldo programma	-56.403	-61.142	-65.245	-69.545	-73.335	-79.749

Toelichting op Wat mag het kosten?

Voor het jaar 2027 zijn de baten en lasten per beleidsproduct in een taartdiagram nader uitgesplitst. Hierbij is de indeling naar beleidsproduct gelijk is aan de landelijke standaard indeling voor waterschappen. In de bijlage zijn ook per programma op beleidsproduct niveau de baten en lasten nader gespecificeerd.

Afwijkingen ten opzichte van actuele begroting 2026
In de vorige begroting was voor de jaarschijf 2027 reeds € 4,1 mln meegenomen voor de verwerking van slibafzet op basis van het nieuwe contract. Tevens is vanuit de perspectiefnota 2027-2031, naast de autonome ontwikkelingen, een bedrag van € 300.000 meegenomen voor de meerkosten onderhoud rwzi.

Investeringen 2027 - 2031

Investeringen

bedragen x € 1.000

	Verzamelbesluit	2027	2028	2029	2030	2031
Infrastructuur geautomatiseerde assets, WK	A	5.130	5.130	5.130	0	0
Aanbrengen slijtlagen	A	0	0	1.930	0	0
KRW maatregelen	A	475	1.350	0	0	0
RWZI Franeker *	B	0	68.000	0	0	0
RWZI's en transportstelsel	A	16.500	19.375	16.500	18.000	19.500
Verkenning Spoordok	B	p.m.	0	0	0	0
Verbeteringen inclusief Kwaliteit, Arbo en Milieu (KAM)	A	2.875	2.900	2.925	2.950	2.975
Totaal		**24.980**	**96.755**	**26.485**	**20.950**	**22.475**

A = voorstel tot vrijgave via verzamelbesluit bij begroting

B = separaat voorstel richting dagelijks en algemeen bestuur

In hoofdstuk 'Overzicht van voorgenomen investeringen' wordt een nadere toelichting gegeven op de investeringen 2027.

** In de vergadering van 22 september j.l. is het algemeen bestuur meegenomen over de nieuwbouw van rwzi Franker. Daarin is een aanvullend voorbereidingskrediet van € 5 miljoen op de eerdere € 1,5 miljoen beschikbaar gesteld. Deze € 6,5 miljoen vormt samen met de € 68 miljoen het totaalkrediet van € 74,5 miljoen. Voor het realiseren van een zuivering van de toekomst wordt aanvullend voor € 10 miljoen aan energiemaatregelen getroffen en voor ombouw zandfilters (4e trap zuivering). De uitvoering van het project zal de komende jaren in beslag nemen.*

Overzicht van dekkingsmiddelen

Overzicht dekkingsmiddelen

bedragen x € 1.000

	Actuele begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028	Begroting 2029	Begroting 2030	Begroting 2031
Baten						
Belastingopbrengsten	225.098	237.117	249.550	258.369	268.385	280.258
Dividenden	3.048	2.900	2.900	2.900	2.900	2.900
Saldo van de financieringsfunctie	242	237	233	228	224	224
Overige algemene opbrengsten	1.943	1.929	1.931	1.945	1.958	1.958
Totaal Baten	**230.330**	**242.183**	**254.614**	**263.443**	**273.467**	**285.340**
Lasten						
Belastingopbrengsten	-5.748	-5.941	-6.091	-6.243	-6.256	-6.256
Saldo van de financieringsfunctie	-242	-237	-233	-228	-224	-224
Totaal Lasten	**-5.990**	**-6.178**	**-6.324**	**-6.472**	**-6.480**	**-6.480**
Resultaat	**224.340**	**236.005**	**248.290**	**256.971**	**266.987**	**278.859**

De belastingopbrengsten

In onderstaande tabel zijn de belastingopbrengsten weergegeven per belastingcategorie. De verdeling van de belastingopbrengsten per categorie zijn indicatief. Pas na vaststelling van de belastingverordening 2027 kunnen de werkelijke bedragen per categorie worden berekend. Echter, het totaal van opbrengsten zal niet wijzigingen.

bedragen x € 1.000

	Actuele begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028	Begroting 2029	Begroting 2030	Begroting 2031
Belastingopbrengsten						
Opbrengst WS gebouwd	80.497	90.206	94.532	97.123	100.550	103.915
Opbrengst WS ingezetenen	36.713	35.062	36.744	37.751	39.083	40.391
Opbrengst WS natuur	612	637	668	686	711	734
Opbrengst WS ongebouwd	35.030	33.469	35.074	36.035	37.306	38.555
Opbrengst ZB bedrijven	23.116	25.715	27.291	28.690	29.988	31.904
Opbrengst ZB huishoudens	51.000	53.809	57.106	60.034	62.749	66.759
Opbrengst verontreinigingsheffing	2.348	2.576	2.676	2.791	2.858	2.858
Kwijtscheldingen	-3.758	-4.058	-4.219	-4.403	-4.510	-4.510
Oninbaarverklaringen	-462	-300	-322	-340	-350	-350
Totaal belastingopbrengsten	**225.095**	**237.116**	**249.549**	**258.368**	**268.384**	**280.257**

Het saldo van de financieringsfunctie

Omschrijving (toelichting)

Het saldo van de financieringsfunctie betreft het saldo van de te betalen rente, te ontvangen rente en de toegerekende rente aan de beleidsproducten. In de begroting is het saldo van de financieringsfunctie altijd gelijk aan nul.

Excel-tabel

Schema rentetoerekening begroting 2027

Begrote externe rentelasten over de korte en lange financiering	12.542
Begrote externe rentebaten	-237
Aan de beleidsproducten toe te rekenen rente	**12.305**
De aan beleidsproducten toegerekende rente (renteomslag)	12.305
Renteresultaat	**0**

De overige algemene opbrengsten

Omschrijving (toelichting)

Onder de categorie overige algemene opbrengsten vallen de opbrengsten uit leges, verkoop van grond, opbrengsten uit diensten voor derden en de bijdragen van derden (waaronder separate afvalwaterstromen).

Excel-tabel

	Actuele begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028	Begroting 2029	Begroting 2030	Begroting 2031
Opbrengsten Leges Vergunningverlening	629	615	617	631	644	644
Separate afvalwaterstromen Afvalwater	675	665	665	665	665	665
Separate afvalwaterstromen Slibvergisting	639	639	639	639	639	639
Separate afvalwaterstromen slibverwerking	10	10	10	10	10	10
Totaal overige algemene opbrengsten	**1.953**	**1.929**	**1.931**	**1.945**	**1.958**	**1.958**

Onvoorzien

Jaarlijks wordt een bedrag voor onvoorziene lasten opgenomen voor de begroting in zijn geheel. Voor 2027 bedraagt dit € 150.000. Deze "reservering" maakt het mogelijk om gedurende het begrotingsjaar onvoorziene (niet begrote) uitgaven die onvermijdbaar en onuitstelbaar zijn op te vangen. De post onvoorzien is dus uitsluitend bedoeld voor dekking van onvoorziene lasten.

bedragen x € 1.000

	Actuele begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028	Begroting 2029	Begroting 2030	Begroting 2031
Onvoorzien	-150	-150	-150	-150	-150	-150
Totaal onvoorzien	**-150**	**-150**	**-150**	**-150**	**-150**	**-150**

Raming belastingopbrengsten en toelichting

Criteria, grondslagen en kwijtscheldingsbeleid

Objectieve, bedrijfseconomische criteria voor de toerekening van kosten aan de taken

Het algemeen bestuur bepaalt hoe de kosten per werkplanproduct worden toegerekend aan de taken. We sluiten daarbij aan bij de BBP-systematiek zoals die door de waterschappen in het algemeen wordt gebruikt (BBP staat voor het Beleids- en Beheer Proces bij waterschappen). Deze systematiek schrijft voor aan welke taak deze moeten worden toegerekend. Daar waar werkplanproducten betrekking hebben op beide taken, wordt de verdeling bepaald op basis van de volgende criteria:

- historische kostenverdeling
- toerekening van uren op basis van uren schrijven
- werkplanningen

Bovenstaande systematiek leidt tot een tabel met verdeelpercentages die periodiek door het algemeen bestuur wordt vastgesteld. Voor het laatst is dit in 2024 gedaan.

Kwantitatieve grondslagen

Het doel van de kostentoerekening is de kosten via (hulp)kostenplaatsen juist toe te rekenen aan de diverse werkplanproducten. De werkplanproducten rekenen we aan de twee taken (kostendragers) watersysteembeheer en zuiveringsbeheer van het waterschap toe. De kosten op de taken vormen de basis voor de op te leggen waterschapsbelastingen.
Voor de verdeling van de kosten van de diverse (hulp)kostenplaatsen hanteren we verschillende verdeelsleutels. Per (hulp)kostenplaats is een verdeelsleutel toegepast die het beste past bij het karakter van de betreffende kostenplaats. Deze methodiek sluit aan bij de BBP-systematiek zoals waterschappen die in het algemeen gebruiken. Hierna geven we de verdeelsleutel per (hulp)kostenplaatsen aan.

Hulpkostenplaats	Verdeelsleutel
Rente	Boekwaarde van de activa
Werkplaatsen	Procentueel
Laboratorium	Procentueel
Ondersteunende vakgroepen	Procentueel
Overhead	Totale lasten per taak

De meeste werkplanproducten hebben een duidelijke relatie met de kostendragers (taken) van het waterschap. Deze werkplanproducten rekenen we voor 100% toe aan de kostendrager waarmee ze een duidelijke relatie hebben. De werkplanproducten die geen eenduidige relatie hebben met een kostendrager rekenen we op basis van, door het algemeen bestuur vastgestelde verdeelsleutels, toe aan de kostendragers (taken).

Beschrijving kwijtscheldingsbeleid

Het Wetterskip Fryslân hanteert sinds de begroting 2022 een ruimhartig kwijtscheldingsbeleid gebaseerd op 100% van de bijstandsnorm. Dit wil zeggen dat Wetterskip Fryslân ervan uitgaat dat een inkomen op bijstandsniveau minimale ruimte biedt om naast de bestaanskosten de lokale lasten, waaronder de waterschapsbelastingen, te voldoen.

De kwijtscheldingsregeling (opgenomen in de heffingsverordeningen en kwijtscheldingsverordening) is alleen van toepassing op woonruimten en betreft de belastingaanslagen voor de verontreinigingsheffing, zuiveringsheffing en de ingezetenenomslag van de watersysteemheffing. Kwijtschelding wordt verleend, als de middelen om een aanslag te betalen ontbreken en ook niet binnen afzienbare tijd kunnen worden verwacht. Om te beoordelen of voldaan is aan bovengenoemde voorwaarden, vindt een individuele toetsing plaats.

Op grond van de Regeling kwijtschelding belasting medeoverheden kunnen wij er voor kiezen om personen die voor kwijtschelding in aanmerking komen, toe te staan dat zij over wat extra financiële middelen (bijv. spaargeld) mogen beschikken zonder dat dit hun recht op kwijtschelding in de weg staat. Sinds 2023 houden we bij de kwijtschelding rekening met deze verruiming van de vermogensnorm. Ook ondernemers kunnen voor hun privé-waterschapsbelastingaanslag in aanmerking komen voor kwijtschelding. Voor de ondernemer gelden dezelfde eisen als voor de particulier voor betalingscapaciteit en vermogen.

Watersysteembeheer

Raming van belastingopbrengsten

In onderstaande tabel is weergegeven hoe we tot de geraamde belastingopbrengsten komen. Tevens is aangegeven wat de mate van kostendekkendheid is. In de eerste jaren zijn de geraamde belastingopbrengsten niet geheel kostendekkend. Dit heeft te maken met het uitgangspunt dat we incidentele budgetvoorstellen dekken uit de algemene reserve, mits de hoogte van de reserve dat toelaat.

bedragen x € 1.000

Watersysteembeheer	Actuele begroting 2026*	Begroting 2027	Begroting 2028	Begroting 2029	Begroting 2030	Begroting 2031
Toegerekende kosten	-152.427	-169.340	-171.346	-175.768	-181.591	-187.473
Onvoorzien	-75	-75	-75	-75	-75	-75
Kwijtschelding	-1.884	-2.029	-2.113	-2.205	-2.259	-2.259
Oninbaar	-314	-204	-219	-231	-238	-238
Dividenden	3.048	2.900	2.900	2.900	2.900	2.900
Overige algemene opbrengsten	629	615	617	631	644	644
Verwachte opbrengsten uit belastingheffing	**155.200**	**161.950**	**169.693**	**174.387**	**180.508**	**186.454**
Toevoegingen en onttrekkingen aan reserves	4.702	6.186	543	361	111	47
Resultaat	**8.879**	**0**	**-0**	**0**	**-0**	**0**
Mate van kostendekkendheid tarief		**96%**	**100%**	**100%**	**100%**	**100%**

** Betreft actuele begroting voor bijstelling 2e voortgangsrapportage 2026*

Ontwikkeling van de tarieven

Watersysteembeheer	2027	2028	2029	2030	2031
Perspectiefnota 2027 - 2031	4,1%	3,3%	3,1%	3,9%	4,0%
Begroting 2027 - 2031	**3,9%**	**5,2%**	**3,2%**	**3,9%**	**3,7%**

In bovenstaande tabel is de indicatieve stijging van de belastingopbrengsten ten opzichte van de actuele begroting 2026 weergegeven in relatie tot de percentages die in de perspectiefnota zijn opgenomen. De vaststelling van de daadwerkelijke belastingtarieven vindt plaats in de vergadering van het algemeen bestuur van 15 december 2026.

Lastendruk

Onderstaande bedragen zijn indicatieve bedragen, gebaseerd op deze begroting en de nieuwe vastgestelde kostentoedelingspercentage. De definitieve tarieven worden in de vergadering van 15 december 2026 door het algemeen bestuur vastgesteld middels de belastingverordeningen. In 2023 is afgesproken dat we de belastingverordeningen zo laat mogelijk in het jaar laten vaststellen, zodat hierin de meest actuele cijfers zijn verwerkt.

Lastendruk	Begroting 2027	Begroting 2026	Stijging 2027 in € t.o.v. 2026	Stijging 2027 in % t.o.v. 2026
Eenpersoonshuishouden (eigen woning)	€ 423,59	€ 406,37	€ 17,21	4,2%
Eenpersoonshuishouden (huurwoning)	€ 199,56	€ 189,73	€ 9,83	5,2%
Meerpersoons huishouden (eigen woning)	€ 589,33	€ 561,25	€ 28,07	5,0%
Meerpersoons huishouden (huurwoning)	€ 365,30	€ 344,61	€ 20,69	6,0%
Agrarisch bedrijf	€ 8.683,53	€ 8.329,10	€ 354,43	4,3%
1 hectare binnendijks bemalen	€ 135,77	€ 130,00	€ 5,77	4,4%
1 hectare agrarisch binnendijks bemalen	€ 135,77	€ 130,00	€ 5,77	4,4%
MKB-bedrijf (zonder woning)	€ 1.205,76	€ 1.177,47	€ 28,29	2,4%
Natuur binnendijks	€ 234,00	€ 234,00	€ -	0,0%
Natuur buitendijks	€ 234,00	€ 234,00	€ -	0,0%
Wegbeheerder	€ 203.656,54	€ 194.989,73	€ 8.666,81	4,4%
Meetbedrijf (> 1.000 ve)	€ 425.863,28	€ 399.034,61	€ 26.828,67	6,7%

Zuiveringsbeheer

Raming van belastingopbrengsten

In onderstaande tabel is weergegeven hoe we tot de geraamde belastingopbrengsten komen. Ook is aangegeven wat de mate van kostendekkendheid is. In de eerste jaren zijn de geraamde belastingopbrengsten niet geheel kostendekkend. Dit heeft te maken met het uitgangspunt dat we incidentele budgetvoorstellen dekken uit de algemene reserve, mits de hoogte van de reserve dat toelaat.

bedragen x € 1.000

Zuiveringsbeheer	Actuele begroting 2026*	Begroting 2027	Begroting 2028	Begroting 2029	Begroting 2030	Begroting 2031
Toegerekende kosten	-73.683	-81.661	-84.217	-87.691	-91.646	-97.538
Onvoorzien	-75	-75	-75	-75	-75	-75
Kwijtschelding	-1.875	-2.026	-2.106	-2.198	-2.251	-2.251
Oninbaar	-148	-96	-103	-109	-112	-112
Dividenden	-0	-0	-0	-0	-0	-0
Overige algemene opbrengsten	1.324	1.314	1.314	1.314	1.314	1.314
Verwachte opbrengsten uit belastingheffing	**74.116**	**79.524**	**84.397**	**88.724**	**92.736**	**98.663**
Toevoegingen en onttrekkingen aan reserves	1.166	3.020	790	35	35	-0
Resultaat	**825**	**0**	**0**	**-0**	**-0**	**-0**
Mate van kostendekkendheid tarief		**96%**	**99%**	**100%**	**100%**	**100%**

** Betreft actuele begroting voor bijstelling 2e voortgangsrapportage 2026*

Ontwikkeling van de tarieven

Zuiveringsbeheer	2027	2028	2029	2030	2031
Perspectiefnota 2027 - 2031	7,2%	5,2%	5,4%	4,6%	4,8%

Begroting 2027 - 2031	**7,1%**	**5,2%**	**4,3%**	**3,7%**	**5,6%**

In bovenstaande tabel is de indicatieve stijging van de belastingopbrengsten ten opzichte van de actuele begroting 2026 weergegeven in relatie tot de percentages die in de perspectiefnota zijn opgenomen. De vaststelling van de daadwerkelijke belastingtarieven vindt plaats in de vergadering van het algemeen bestuur van 15 december 2026.

Lastendruk

Zie onder Watersysteembeheer

Paragrafen

Uiteenzetting van de financiële positie

Financiering

Treasury

Wetterskip Fryslân heeft een groot deel van haar bezit gefinancierd met vreemd vermogen. Financiering is aangetrokken door middel van leningen bij banken en één lening bij de provincie Limburg. Op basis van de begroting heeft Wetterskip Fryslân te maken met een structurele financieringsbehoefte. Dit wordt veroorzaakt door voorgenomen investeringsplannen en aflossingsverplichtingen op de lopende leningen. Bij treasury draait het om het aantrekken van voldoende middelen om aan alle verplichtingen te voldoen. Hierbij moet worden voorkomen dat er overschotten ontstaan. Verder moet dit tegen zo laag mogelijke kosten (rente) gebeuren en moeten de risico's binnen de afgesproken normen (onder andere Wet FIDO en treasurystatuut) blijven.
De treasurycommissie komt minimaal vier keer per jaar samen. Besluiten die passen binnen het treasurystatuut en het treasuryjaarplan worden vastgelegd door middel van schriftelijke transactievoorstellen. Hiermee is 'het beheer van middelen' voldoende ingericht. Volgens het treasurystatuut van Wetterskip Fryslân wordt jaarlijks, als onderdeel van de begrotingscyclus, een treasuryjaarplan opgesteld. Dit jaarplan plaatst het treasurybeleid in een meerjarig perspectief en beschrijft de treasurydoelstellingen voor het begrotingsjaar.

Rentelasten

Excel-tabel

bedragen x € 1.000

Rentelasten	Begroting 2027	Begroting 2026	Begroting 2025	Begroting 2024
Rente leningen lang	11.608	11.155	11.208	11.376
Rente leningen kort	934	461	854	450
Totaal	12.542	11.616	12.062	11.826

Renterisiconorm

Excel-tabel

bedragen x € 1.000

Renterisiconorm	2026	2027	2028	2029	2030	2031
1. Begrotingstotaal	241.831	261.524	265.748	274.048	283.839	295.388
2. Vastgesteld percentage	30%	30%	30%	30%	30%	30%
3. Renterisiconorm (30% van begrotingstotaal)	72.549	78.457	79.724	82.214	85.152	88.617
4. Renterisico op de vaste schuld	9.970	9.970	24.970	9.970	9.970	19.970
Ruimte (3 -/- 4)	62.579	68.487	54.754	72.244	75.182	68.647

Financieringsbehoefte

Excel-tabel

bedragen x € 1.000

Voorzien in financieringsbehoefte Kasstroomoverzicht	
Totaal opbrengsten	252.318
Storting reeds afgesloten leningen	15.000
Cash in flow	**267.318**
Totaal kosten	-261.524
Afschrijvingen	46.181
Cash flow investeringen	-60.000
Aflossingen bestaande leningen	-9.970
Cash out flow	**-285.313**

Raming liquiditeitspositie	
Liquiditeit 1-1-2027	-11.866
Cash in flow	267.318
Cash out flow	-285.313
Liquiditeiten 31-12-2027	**-29.861**
De financiering vindt als volgt plaats:	
Rekening courant (kasgeld-limiet)	60.150
Nieuwe langlopende leningen (> 1 jaar)	-
Totale financiering	**60.150**

Kasgeldlimiet

Excel-tabel

Kortlopende vordering/schuld kasgeldlimiet

bedragen x € 1.000

Ultimo kwartaal	Gemiddelde kortlopende schuld (A)	Kasgeld limiet (B)	Ruimte onder kasgeldlimiet (B-A)
I	-19.783	60.150	40.367
II	-23.727	60.150	36.423
III	-4.451	60.150	55.699
IV	-12.477	60.150	47.673

Weerstandsvermogen en risicobeheersing

Weerstandscapaciteit

De weerstandscapaciteit wordt gevormd door de algemene reserves en ziet er als volgt uit:

bedragen x € 1.000

	1-1-2026	2027	2028	2029	2030	2031
Algemene reserve	30.837	26.661	25.375	25.026	24.927	24.927

Risico's
De risicoparagraaf geeft een overzicht van de risico's. Dit zijn risico's die van belang kunnen zijn voor de financiële positie van Wetterskip Fryslân. Bij het in kaart brengen van deze risico's maken we een onderscheid in verschillende categorieën:

Risicovolle ontwikkelingen:
Bestuurlijk relevante ontwikkelingen die aanzienlijke risico's inhouden voor de taakuitvoering van het waterschap op termijn maar waarvan de aard en omvang van het financiële effect nog onzeker zijn. Vaak gaat het om de lange termijn.

Strategische risico's:
Risico's die van invloed zijn op het behalen van strategische doelen. Hieraan valt merendeels (nog) geen bedrag te koppelen. Vaak spelen deze risico's op de middellange termijn.

Operationele risico's:
Risico's die in het komende begrotingsjaar kunnen optreden met een aanzienlijk financieel effect (meer dan € 100.000). Deze risico's worden zo goed als mogelijk gekwantificeerd meegenomen bij het bepalen van de minimale weerstandscapaciteit.

Ontwikkelingen - risico's en kansen
De voornaamste ontwikkelingen die van belang zijn, zijn hieronder weergegeven.

Geopolitieke spanningen
In de kabinetsbrief van december 2024 roept het Rijk, ondersteund door de Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding en Veiligheid (NCTV) en de Commandant der Strijdkrachten (CDS), decentrale overheden nadrukkelijk op zich voor te bereiden op langdurige en ontwrichtende crisissituaties. Hoge prioriteit hierbij is het beschermen van vitale en andere belangrijke processen in de maatschappij. De Ministers van Justitie en Veiligheid en Defensie hebben er bij de tweede kamer op aangedrongen om de weerbaarheid van o.a. de vitale sectoren, waaronder de waterschappen, te vergroten. In dit kader heeft het Rijk een nationale weerbaarheidsopgave geformuleerd.

Weerbaarheid is hier "*het vermogen om aan te passen en veerkrachtig te reageren op tegenslagen en veranderingen*", zodat inwoners erop kunnen vertrouwen dat overheden niet uitvallen als zich crises voordoen. Voor overheden betekent dit voorbereid te zijn en te kunnen reageren op (digitale) veiligheidsvraagstukken en potentiële problemen met langdurige energie-uitval. Enerzijds gaat het om het voorkomen van calamiteiten, anderzijds om goed kunnen reageren als die toch gebeuren. Voor ons gaat het bijvoorbeeld om het niet uitvallen van de 'kritische entiteiten' rioolwaterzuiveringsinstallaties en gemalen.

Geloofwaardigheid landelijke politiek
De onrust in de landelijke politiek zorgt voor onduidelijkheid in de continuïteit van afspraken. Dit geeft onzekerheid en risico op lange termijn vraagstukken. Op verschillende dossiers, waaronder het dijkversterkingsprogramma, de aanpak kreeft en restopgave agrarische emissies, zien we dat het rijk taken probeert te verleggen richting waterschappen, zonder daar ook het budget voor te regelen. Deze afwenteling geeft financiële onzekerheid.

Draagvlak verlies van de omgeving voor wateropgaven
De relatie tussen het waterschap en de samenleving is heel belangrijk voor goed waterbeheer en beleid. We zetten in op participatie en betrokkenheid van burgers, bedrijven en andere belanghebbenden. Dit doen we via inspraakprocedures en adviesorganen, met als doel meer draagvlak en vertrouwen te creëren. In een gepolariseerde maatschappij is het behoud van draagvlak cruciaal, omdat gebrek hieraan kan leiden tot weerstand en verminderde effectiviteit van projecten. Transparante communicatie en het zoeken naar overeenstemming zijn daarom belangrijk om een constructieve relatie met stakeholders te behouden. Daarnaast vraagt de complexiteit van hedendaagse maatschappelijke uitdagingen om een gezamenlijke aanpak van waterbeheer, waarbij overheden samenwerken als één geheel. Ook publiek-private samenwerkingen worden steeds belangrijker om oplossingen te vinden voor bijvoorbeeld de groeiende vraag naar expertise die kan worden ingezet om klimaatverandering en de mogelijke gevolgen daarvan het hoofd te bieden.

Verjuridisering van de maatschappij
We merken dat in toenemende mate sprake is van wetgeving, ook binnen ons werkgebied. Daarnaast zien we in onze omgeving dat stakeholders steeds meer gebruik maken van de mogelijkheden die de wet biedt, om zicht te krijgen in stukken. Dit zien we in de toename van het aantal de aard van WOO-verzoeken. We sluiten niet uit, dat we in toekomst meer inzet moeten gaan plegen om te kunnen blijven voldoen aan de wettelijke plichten die voor ons gelden.

Toenemende aandacht voor invloeden op waterkwaliteit
Er is een steeds bredere aandacht voor wat de waterkwaliteit beïnvloedt, de zogenaamde Zeer Zorgwekkende Stoffen (ZZS). Door verbeterde meetmethoden wordt de aanwezigheid van schadelijke stoffen steeds zichtbaarder. Deze stoffen hebben impact op zowel de natuur, biodiversiteit als de volksgezondheid. Onze uitdaging ligt in het ontwikkelen van regelgeving en innovatieve zuiveringstechnieken om de waterkwaliteit te verbeteren. Hierbij is samenwerking met diverse sectoren nodig om tot duurzame oplossingen te komen.
Jelsumer Feart
Begin 2024 is een hoge concentratie PFAS aangetroffen in het oppervlaktewater van de Jelsumer Feart, een circa twee kilometer lange watergang tussen Vliegbasis Leeuwarden en de Dokkumer Ie. Naar aanleiding hiervan is een ambtelijke werkgroep opgericht, bestaande uit vertegenwoordigers van Wetterskip Fryslân, Gemeente Leeuwarden en Defensie. Deze werkgroep streeft naar een gezamenlijke, minnelijke oplossing voor de gemaakte kosten en de noodzakelijke sanering, om juridische procedures tussen overheden te voorkomen. Het doel is een eenduidige aanpak en heldere communicatie naar buiten, waarbij ieder bevoegd gezag zijn wettelijke taken en verantwoordelijkheden naleeft. Het risico bestaat dat Defensie (of de feitelijk eigenaar het Rijksvastgoedbedrijf) de financiële claim niet (volledig) honoreert, waardoor de betrokken overheden, en mogelijk daarmee ook Wetterskip Fryslân, (een deel van) de gemaakte kosten zelf moeten dragen.

Gevolgen (nieuwe) Europese regelgeving
Europese regelgeving speelt een grote rol in het werk van waterschappen. Richtlijnen zoals de Kaderrichtlijn Water en de Richtlijn Stedelijk Afvalwaterbeheer leggen enerzijds strenge eisen op voor waterkwaliteit. Niet voldoen aan deze richtlijnen kan leiden tot boetes en het verlies van financiering. Anderzijds is een beweging ingezet om economische schade te beperken wat tot versoepeling leidt. Deze onduidelijkheid in Europese regelgeving geeft grote uitdaging voor het uitvoeren van onze waterschapstaken.

Afschaffing vrijstelling afvalstoffenheffing op verbranding zuiveringsslib
Het risico bestaat dat de afvalstoffenbelasting in de toekomst wordt verbreed naar monoverbrandingsinstallaties voor zuiveringsslib, waardoor ook de verwerking van zuiveringsslib bij EEW extra wordt belast. Het kan leiden tot substantieel hogere slibverwerkingskosten voor Wetterskip Fryslân indien deze extra kosten worden doorberekend aan de waterschappen.

Klimaatverandering
De ontwikkelingen op het gebied van klimaatverandering zijn duidelijk. Hogere temperaturen, stijgende zeespiegel en extreem weer, vergen nieuwe investeringen in waterkeringen en aanpassingen van watersystemen op langere termijn. Deze ontwikkelingen hebben ook invloed op ecologie en biodiversiteit, waardoor extra maatregelen nodig zijn.

Toenemende schaarste grondstoffen
In de komende jaren krijgen we te maken met toenemende schaarste aan grondstoffen. Dit heeft gevolgen voor de aanleg en het onderhoud van infrastructuur. De vraag naar materialen neemt toe, terwijl er sprake is van beperkte beschikbaarheid door uitputting van bronnen en geopolitieke spanningen. Dit kan leiden tot hogere prijzen en moeilijkere toegang tot essentiële bouwmaterialen. Voor investeringsprojecten betekent dit dat planning, uitvoering en kosten complexer kunnen worden.

Strategische risico's
De onderkende strategische risico's zijn volledig opgenomen in het risicomanagement proces. Het gaat om de volgende risico's (willekeurige volgorde):

Cyberdreiging
Er is sprake van toenemende digitale dreiging. Ransomware, supply chain-aanvallen en phishing zijn erop gericht systemen uit te schakelen of te 'gijzelen', waardoor het functioneren en het bestaansrecht van de organisatie in gevaar komt. Om die reden is cyberweerbaarheid een strategische randvoorwaarde voor continuïteit, veiligheid en vertrouwen.

Uitval energievoorziening
De maatschappij is steeds grotere mate afhankelijk van nutsvoorzieningen. Dit zorgt ook bij onze organisatie voor kwetsbaarheid; als stroom of gas zou uitvallen, zullen onze processen direct of indirect worden geraakt. Door overbelasting van het stroomnet is de kans op omvangrijke en ook langdurige stroomuitval reëel te noemen, met niet alleen gevolgen voor de operationele efficiëntie, maar ook voor de betrouwbaarheid en het imago van de organisatie. En als door stroomstoring gemalen zouden uitvallen, dan kan dit ook maatschappelijke impact hebben. Het is aan de organisatie om zoveel mogelijk te borgen dat negatieve gevolgen van stroomuitval beperkt blijven.

Klimaatadaptatie ontoereikend (waterkwantiteit)
Gevolgen van klimaatveranderingen zijn al merkbaar en zullen in toenemende mate leiden tot extreme weersomstandigheden, zeespiegelstijging en droogte. Als wij de aanpassingscapaciteit van het tempo van de klimaatverandering niet voldoende kunnen bijbenen, zal dit leiden tot steeds meer druk op het watersysteem en concrete problemen in de vorm van wateroverlast, verdroging, verzilting en schade aan natuur, landbouw en infrastructuur. Ook de beschikbaarheid van zoetwater speelt hierin een grote rol. Dit vraagt om versnelling van investeringen en innovaties.

Waterkwaliteit onvoldoende
Ondanks inspanningen blijft het een uitdaging om de waterkwaliteitsdoelen te behalen. Voor de uitvoering van de KRW-maatregelen 2028-2033 op rioolwaterzuiveringsinstallaties wordt nog gewerkt aan een investeringsplan. Op dit moment zijn er nog te veel onzekere factoren om dit concreet te maken, maar we houden er rekening mee dat hier forse bedragen mee gemoeid zijn. Het is onze taak alles in het werk te stellen en de vereiste technieken aan te wenden om te zorgen voor schoon oppervlaktewater dat voldoet aan de gestelde richtlijnen. Het niet halen van doelen kan leiden tot Europese sancties, reputatieschade en hogere investeringsdruk.

Personeelskrapte
Vergrijzing en krapte op de arbeidsmarkt bedreigen de continuïteit en kwaliteit van de uitvoering. Het vertrek van ervaren medewerkers veroorzaakt kennisverlies, terwijl tegelijkertijd de transitie naar een digitaal en klimaatadaptief waterschap juist nieuwe competenties vraagt.

Operationele risico's met mogelijk effect van meer dan € 100.000

Hieronder vindt u een overzicht van de operationele risico's die een mogelijk effect hebben van meer dan € 100.000. Het gaat hierbij om het restrisico dat overblijft na implementatie van beheersmaatregelen.

Begroting*	Risico	Kans**	Mogelijk financieel effect in €	Risicobedrag in € ***
WS	Maatschappelijke schade door nalatig handelen in waterbeheer	L	10.000.000	2.000.000
WS/WK	Afwijkingen t.o.v. aannames gehanteerd voor salariskosten als gevolg van CAO-ontwikkelingen	L	2.000.000	400.000
WK	Afvoer afvalwater bij uitval zuivering	L	2.500.000	500.000
WK	Uitval slibontwateringsinstallatie	M	2.500.000	1.250.000
WS/WK	Digitale veiligheid: als gevolg van bijvoorbeeld een ransomeware aanval, hacking telemetrie kan het gebeuren dat onze processen uitvallen en/of data gestolen wordt	M	2.500.000	1.250.000

WS/WK	Hogere werkelijke inflatie (Goederen en diensten) dan geraamd in begroting	M	1.500.000	750.000
WK	Processen kunnen geen doorgang vinden als gevolg van verouderde procesautomatisering	M	800.000	400.000
WS/WK	Prijsstijging contracten	M	500.000	250.000
WS/WK	Stijging energiekosten	M	2.000.000	1.000.000
Totaal				7.800.000

*) Begroting
Wetterskip Fryslân kent een afzonderlijke begroting voor de taken: Watersystemen en Waterketen. Aangegeven wordt voor welke begroting het risico speelt. Indien het voor beide begrotingen speelt wordt het risico verdeeld conform de verhouding in omvang van de begroting: 2/3 Watersystemen (WS) en 1/3 Waterketen (WK). Deze berekening gebruiken we om het benodigde weerstandsvermogen per taak uit te rekenen.
**) Betekenis Kans
H: hoog: het risico heeft een grote kans van voordoen en wordt voor 90% meegenomen (vermenigvuldigingsfactor 0,9). Bij een hoge kans is de inschatting meer dan 70% dat het risico zicht het komende begrotingsjaar voordoet.
M: midden: het risico heeft een middelgrote kans van voordoen en wordt voor 50% meegenomen (vermenigvuldigingsfactor 0,5). Bij een midden kans is de inschatting tussen de 30% en 70% dat het risico zich het komende begrotingsjaar voordoet
L: laag: het risico heeft een kleine kans van voordoen en wordt voor 20% meegenomen (vermenigvuldigingsfactor 0,2). Bij een lage kans is de inschatting minder dan 30% dat het risico zich het komende begrotingsjaar voordoet
***) Risicobedrag
Het risicobedrag ontstaat door het effect te vermenigvuldigen met de kans corresponderende vermenigvuldigingsfactor. Op basis van een inschatting op kans en impact bedragen de mogelijke effecten van de operationele risico's € 7.800.000
Dit bedrag wordt gecorrigeerd voor samenloopfactor van 0,9. Hiermee bedraagt de minimale weerstandscapaciteit voor Wetterskip Fryslân € 7.020.000

Opgesplitst, afgerond naar taak is dit:

Taak	Bedrag
Watersysteembeheer	4.680.000
Zuiveringsbeheer	2.340.000

Beleid omtrent weerstandscapaciteit en risico's
Het 'weerstandsvermogen' is het vermogen van het waterschap om (financiële) tegenvallers op te vangen zonder dat de continuïteit van het waterschap in gevaar komt. Het weerstandsvermogen wordt weergegeven als ratio. De weerstandsratio wordt bepaald als verhoudingsgetal tussen enerzijds weerstandscapaciteit en anderzijds de financiële risico's. De weerstandscapaciteit is de omvang van de financiële middelen die vrijgemaakt kunnen worden om onverwachte financiële tegenvallers op te vangen. De weerstandscapaciteit wordt gevormd door de algemene reserves.
De (financiële) risico's (na het nemen van beheersmaatregelen) brengen we jaarlijks in kaart. Bij de bepaling van de weerstandsratio houden we rekening met het feit dat risico's nooit allemaal met een maximale omvang voorkomen. Daarom bepalen we de kans dat ze zich voordoen. Alleen bedragen boven de € 100.000 nemen we mee in de bepaling van de weerstandsratio. Daarbij houden we ook rekening met het feit dat de risico's niet allemaal in hetzelfde jaar tot incidenten leiden: het samenlooppercentage. Dit samenlooppercentage is, zoals gebruikelijk binnen de overheid, vastgesteld op 90%.
In formule ziet dit er als volgt uit: weerstandsratio = weerstandscapaciteit / (0,9 x risico's). We streven naar een weerstandsratio die als voldoende wordt beschouwd. Daarbij wordt gebruik gemaakt van de onderstaande tabel. In dit model wordt een oordeel gekoppeld aan het verhoudingsgetal weerstandsratio.

Waardering weerstandsratio		
Waarderingscijfer	Weerstandsratio	Betekenis
A	2,0	Uitstekend
B	1,4 - 2,0	Ruim voldoende
C	1,0 - 1.4	Voldoende
D	0,8 - 1,0	Matig
E	0,6 - 0,8	Onvoldoende
F	< 0,6	Ruim onvoldoende

Dit betekent dat we streven naar een weerstandsratio van minimaal 1,0. Als bij de actualisatie van de risico's blijkt dat het weerstandsratio onder deze grens komt, overweegt het bestuur om de algemene reserve te verhogen. Alleen een ondergrens voor de weerstandsratio aanhouden zorgt ervoor dat de omvang van de algemene reserve niet elk jaar schommelt.

Weerstandsratio
De weerstandsratio wordt dus berekend door de weerstandscapaciteit te delen op de waarde van de risico's.
Op basis van bovenstaande risico-inventarisatie komt de weerstandsratio van deze begroting 2027 uit op:
(€ 26.661.000/7.020.000) = 3,80
Meerjarig blijven we, op basis van het huidige risicoprofiel, met onze reserves boven de minimale norm.

Bestemmingsreserves

Onderstaande tabel toont onze bestemmingsreserves weer zoals deze zijn vastgesteld door het algemeen bestuur bij de afgelopen jaarrekeningen. De toewijzing van resultaten gebeurt bij de vaststelling van de jaarstukken.

Bedragen x € 1.000

Overige bestemmingsreserves	Verwachte balans per 31-12-2026	Toevoeging (+) 2027	Onttrekking / vrijval (-) 2027	Verwachte balans per 31-12-2027
Langdurige bestemmingsreserves				
Generatiebeleid	169	0	169	0
Innovatie	1.011	250	135	1.126
Renovatie sluizen Lauwersoog	0	0	0	0
HWBP	1.636	0	0	1.636
Overdracht/onderhoud Noorderpier	486	0	47	439
Subtotaal langdurige bestemmingsreserves	3.302	250	351	3.201
Bestemmingsreserves met korte looptijd				
Veiligheidstoetsing Keringen	538	0	0	538
Bestemmingsres Bez.Centrum WG	0	0	0	0
Waterconservering zandgronden	241	0	0	241
Opstellen biodiversiteitsplan	0	0	0	0
Aanvalplan exotenbestrijding	600	0	600	0
Subtotaal bestemmingsreserves met korte looptijd	1.379	0	600	779
Bestemmingsreserves met karakter overlopende post				
Routekaart informatievoorziening	1.072	0	1.072	0
Subtotaal bestemmingsreserves met karakter overlopende post	1.072	0	1.072	0
Totaal bestemmingsreserves	**5.752**	**250**	**2.023**	**3.979**

Incidentele baten en lasten

Omschrijving (toelichting)

Incidentele lasten
Het algemeen bestuur heeft vastgesteld dat incidentele budgetten worden gedekt door onttrekkingen aan de algemene reserve. Daarmee hebben de incidentele budgetten geen effect op de belastingtarieven en kunnen we het structurele begrotingssaldo tonen in de begroting.

Verschil structurele en incidentele baten en lasten
Voor het bepalen van het structureel evenwicht van de begroting is het van belang om te weten wanneer uitgaven als structureel of als incidenteel worden beschouwd. Omdat het waterschap structurele taken uitvoert, zijn structurele baten en lasten de regel. Incidentele baten en lasten zijn de uitzondering.
De incidentele baten en lasten nemen we volledig op in het overzicht van incidentele baten en lasten. Zowel in de begroting en de meerjarenraming als in de jaarrekening.

Bij het bepalen of een post als incidenteel aangemerkt kan worden, hanteren we de uitgangspunten van het BBVw en lichten we ze toe. In de toelichting nemen we daarom tenminste het volgende op:

- Waarom deze begrotingspost naar de aard van de raming als incidenteel aangemerkt is;
- De duur waarvoor de begrotingspost geraamd is, waarbij er sprake moet zijn van een duidelijke en onvoorwaardelijke einddatum.

Excel-tabel

bedragen x € 1.000

	2027	2028	2029	2030	2031
Perspectiefnota 2027- 2031					
Programma digitale transformatie	250	250	250		
Heffing separatie afvalwaterstromen	99	99	99	99	
Beheersing en preventie invasieve soorten	1.550				
Kwaliteitsbaggeren	200				
Tariefegalisatie zuiveringsbeheer	2.000	500			
Begroting 2027-2031					
Asbestsanering Hooglandgemaal	400				
Bestemmingsreserves	2.023	47	47	47	47
Perspectiefnota 2026- 2030					
Overname afvalwaterinzameling kleine kernen		250			
KRW maatregelen	1.237				
Lerende organisatie en talentmanagement	63				
Perspectiefnota 2025- 2029					
Deltaplan Agrarisch Waterbeheer	100				
Invulling geven aan beleidsnotitie Mijnbouw	112	112			
Strategisch assetmanagement plan implementeren	150				
Opstellen waterketenvisie					
Assetbeheer gebouwen	75	75			
Kaderbrief 2024-2028					
Integrale informatievoorziening	946				
Totaal incidentele budgetten	**9.205**	**1.333**	**396**	**146**	**47**

Toelichting op incidentele baten en lasten

Programma digitale transformatie

Het programma Digitale Transformatie vervult binnen Wetterskip Fryslân de rol van aanjager van data-innovatie en sluit direct aan op de innovatienotitie (algemeen bestuur, 8 juli 2025). Gezien de omvang en complexiteit van maatschappelijke opgaven zoals klimaatverandering, waterkwaliteits-vraagstukken, arbeidsmarktkrapte en kostenstijgingen is innovatie noodzakelijk om taken slimmer, efficiënter en toekomstbestendig uit te voeren. Het principe 'ynnovaasje – tûk dwaan' vormt hierbij het uitgangspunt. Hoewel eerder is besloten het programma na het overbruggingsjaar in 2026 te beëindigen, wordt voorgesteld om het programma met drie jaar te verlengen tot en met 2029. Hiermee wordt continuïteit geborgd in de ontwikkeling en toepassing van digitale en datagedreven oplossingen, die essentieel zijn voor het realiseren van de strategische opgaven.

De inzet van de programmamanager wordt gedekt vanuit de bestemmingsreserve Innovatie. De verlenging van het programma richt zich op het benutten van de meerwaarde van data, het versterken van samenwerking met overheden, kennisinstellingen en bedrijfsleven, en het actief inspelen op landelijke beleidsontwikkelingen. Deze inzet is noodzakelijk om digitale transformatie structureel te verankeren en om als organisatie voorbereid te zijn op toekomstige ontwikkelingen, zowel inhoudelijk als organisatorisch.

Heffing separate afvalwaterstromen
Met de invoering van het nieuwe belastingstelsel per 1 januari 2026 worden hogere eisen gesteld aan de transparantie, actualiteit en nauwkeurigheid van de gegevens die ten grondslag liggen aan de belastingheffing. Een cruciaal onderdeel hierin is de juiste identificatie en beoordeling van zogenoemde tabelbedrijven, die bepalend zijn voor de hoogte van de aanslagen op basis van ingenomen water. Er geldt een overgangstermijn van tien jaar, waarin bestaande indelingen gehandhaafd blijven totdat nader onderzoek heeft plaatsgevonden.

Dit legt een substantiële onderzoeksopgave bij de waterschappen, waarbij de benodigde inspanning en kosten volledig bij de sector liggen. Gezien de complexiteit en specialistische aard van deze materie is het noodzakelijk om tijdelijk extra capaciteit en budget beschikbaar te stellen voor het uitvoeren van deze onderzoeken. Deze inzet borgt een rechtmatige, transparante en uniforme toepassing van het nieuwe belastingstelsel en levert een gevalideerde dataset op die voldoet aan de wettelijke eisen.

Beheersing en preventie invasieve soorten
Binnen het beheergebied van Wetterskip Fryslân vormen invasieve exoten een toenemend risico voor waterveiligheid, waterkwaliteit en ecologie. Zowel invasieve rivierkreeften als exotische waterplanten kunnen zich snel verspreiden en leiden tot schade aan waterkeringen, verslechtering van de (ecologische) waterkwaliteit, belemmering van de doorstroming en stijgende beheerkosten. Zonder gerichte inzet zullen deze soorten zich verder uitbreiden en structureel druk leggen op het watersysteem. Volledige eliminatie is in de meeste gevallen niet realistisch; beheersing en het voorkomen van verdere verspreiding zijn dat wel. Juist omdat delen van Fryslân nog niet volledig zijn aangetast, is dit het moment om effectief en doelmatig in te grijpen. Uitgangspunt is daarbij: voorkomen is beter dan genezen.

Kwaliteitsbaggeren
Het geplande baggerproject Kleine Wielen wordt pas in 2027 uitgevoerd. De budgetten welke hiervoor in 2026 waren gereserveerd schuiven een jaar op. Momenteel is de werkvoorbereiding in volle gang worden alternatieven uitgewerkt waarbij de financiële impact en/of juridische risico's in kaart worden gebracht.

Hooglandgemaal
Bij de voorbereidingen op het aanpassen van het Hooglandgemaal voor onder andere beveiligings-maatregelen is er asbest geconstateerd waardoor er extra kosten worden gemaakt. Hiervoor is éénmalig € 400.000 benodigd.

KRW-maatregelen
Met de vaststelling van de tussentijdse evaluatie Kaderrichtlijn Water (KRW) in december 2024 is door het algemeen bestuur besloten aanvullende financiering uit te trekken voor KRW-maatregelen in de perspectiefnota 2026-2030. Het gevraagde budget van € 5 miljoen is lager uitgevallen, zijnde 3,97 mln. Het verschil wordt mede verklaard door ontvangen subsidies. Ook is de invulling iets anders en voorziet nu in DAW-inzet en in meer en actiever over de KRW te communiceren vanwege de toezeggingen naar aanleiding van de motie 'driuwend skriuwen' waar bij de behandeling van de tussentijdse evaluatie om werd verzocht. De invulling van de € 3,97 miljoen is enerzijds verdeeld over exploitatiebudget (DAW, maatregelen in beheer, inrichting en monitoring) van € 1,23 miljoen.

Lerende organisatie en talentmanagement
Het versterken van talentmanagement is nodig om ook in de toekomst ons werk verbindend, deskundig en slim te blijven doen. In 2020 zijn we in Coronatijd begonnen met een lightversie van een leermanagementsysteem (WF-Campus). Inmiddels is het een goed gevuld en goed gebruikt systeem met veel mogelijkheden. Ter illustratie: in 2021 hadden we minder dan 300 inschrijvingen, in 2024 al meer dan 1000. De tijd is nu gekomen voor een doorontwikkeling en verdere professionalisering van het gebruik en de inzet van dit systeem. Zo kunnen we een impuls geven aan talentmanagement, leren en ontwikkelen, grip op verplichte trainingen, interne mobiliteit, arbeidsmarktpositie en innovatie.

Deltaplan agrarisch waterbeheer (DAW)
In december 2023 hebben we een nieuwe samenwerkingsovereenkomst getekend met de Provincie Fryslân en LTO Noord om gezamenlijk te blijven werken aan het verbeteren van de water- en bodemkwaliteit in het agrarisch gebied. De oorsprong van dit project gaat terug naar 2016. In de samenwerkingsovereenkomst voor DAW tot en met 2027 ligt de focus op het ontwikkelen en uitvoeren van bodem- en waterprojecten gericht op goed bodembeheer en het optimaliseren van nutriëntenbenutting en een actieve samenwerking tussen landbouworganisaties, overheden en andere gebiedspartners. Partijen vinden het belangrijk dat boeren en tuinders blijven werken aan verbetering van de kwantiteit en kwaliteit van het oppervlakte- en grondwater vanwege de toenemende droogte en verzilting in Fryslân en de verscherpte richtlijnen zoals de verplichting van bufferstroken en verlies van derogatie vanuit de overheid.

Invulling geven aan beleidsnotitie mijnbouw
In het coalitieakkoord is afgesproken dat we tegen elke uitbreiding van gaswinning zijn die leidt tot een versnelde daling van de bodem. Er is tijdelijk 1 fte extra nodig op het vlak van juridische- en coördinatorcapaciteit die voor rekening van het waterschap komen.

Strategisch assetmanagement plan implementeren
Het strategisch assetmanagement plan is 24 januari 2023 vastgesteld door het dagelijks bestuur. We willen van een traditionele beheersorganisatie ontwikkelen naar een strategische assetmanagementorganisatie, waarbij we keuzes kunnen maken aan de hand van scenario's op basis van inzicht in risico's, prestaties en kosten. We willen de komende jaren (externe) strategische denkkracht en kennis op het gebied van assetmanagement en ISO55000 binnenhalen om ons te helpen deze ontwikkeling verder vorm te geven.

Assetbeheer gebouwen
Afgelopen jaren was het beheer van de 'overige assets' zoals hoofdkantoor, werkplaatsen, woningen en steunpunten reactief. Er is voor gekozen om alle overige assets de komende periode in beeld te brengen, te beoordelen op hun functie en meerjarenonderhoudsplanningen op te stellen. De eerste analyse heeft inzicht gegeven in het achterstallige onderhoud. Er is op sommige locaties een inhaalslag nodig om te voldoen aan de eisen. Zo kunnen we blijven voldoen aan veiligheidsvoorschriften en wetgeving.

Integrale informatievoorziening
De lopende en de te starten initiatieven op het gebied van de informatievoorziening zijn sterk van elkaar afhankelijk en hebben een logische volgorde en samenhang nodig in de uitvoering. De regie op de trajecten en daarmee de afstemming op de schaarse capaciteit ontbreekt. We stellen een programma in dat ervoor zorgt dat er regie komt op deze projecten en doelstellingen. De regie richt zich op het tijdig realiseren van de doelstelling vanuit IM 3.0 om te "sturen op continu inzicht". Het Geografisch Informatiesysteem (GIS) wordt niet meer ondersteund vanaf 2026 waardoor we dit systeem ook dienen te vervangen. Daarnaast moeten gegevens steeds meer op een veilige manier worden gedeeld met externe partijen door veranderende wetgeving zoals de Wet Open Overheid (WOO) en maatschappelijke ontwikkelingen zoals het gebiedsgericht werken. Hiertoe is de huidige inrichting niet afdoende en zal het GIS landschap moeten worden gemoderniseerd.

Voorzieningen

Voorzieningen nemen we in onze balans op (zie ook hoofdstuk geprognosticeerde balans)

Pensioenvoorziening voormalig bestuur
De pensioenen van de (oud-)bestuursleden komen ten laste van Wetterskip Fryslân ('eigen beheer'). Voor deze toekomstige, contant gemaakte verplichtingen is een voorziening gevormd. De basis voor deze voorziening is een actuariële berekening van de pensioenrechten. De voorziening geldt voor zowel voormalige bestuursleden die al met pensioen zijn als voor de voormalige bestuursleden die de pensioengerechtigde leeftijd nog niet hebben bereikt.

Wachtgeld voormalig bestuur
Na de verkiezingen van 2019 en 2023 zijn nieuwe besturen aangetreden. Vanuit oude dagelijkse besturen namen diverse leden weer zitting in het nieuwe dagelijks bestuur. Andere leden zijn een andere functie gaan vervullen of zijn met pensioen gegaan. De berekening is gebaseerd op huidige wet- en regelgeving en het geldende overgangsrecht. De totale wachtgeldverplichting is toegevoegd aan een voorziening. Inkomsten uit een nieuwe betrekking trekken we af van de uitkering en de voorziening.

Voormalig personeel
Deze voorziening is voor medewerkers waarvoor wij wettelijk gezien risicodrager voor de WW zijn. Voor de ontstane aanspraken is een voorziening gevormd.

Voorziening gratificatie jubilea
Dit is een voorziening voor alle jubilea-uitkeringen die werknemers en bestuursleden volgens de geldende arbeidsvoorwaarden hebben opgebouwd. De voorziening geldt voor de huidige werknemers en bestuurders. In de berekening wordt er rekening mee gehouden dat iemand kan vertrekken.

Persoonsgebonden basisbudget
In de cao voor de waterschappen is een persoonsgebonden basisbudget (PBB) opgenomen. Het PBB bedraagt met ingang van 2021 € 6.000 per medewerker. Medewerkers kunnen dit budget in een periode van vijf jaar inzetten voor loopbaanontwikkeling. Administratief gaan we ervan uit dat per medewerker jaarlijks gemiddeld € 1.200 beschikbaar is. De bedragen die niet zijn ingezet, houden we voor volgende jaren beschikbaar. Om aan deze toekomstige verplichting te kunnen voldoen, hebben we een voorziening PBB ingesteld. Bij het bepalen van de omvang van deze voorziening gaan we ervan uit dat onze medewerkers 80% van € 6.000 gaan gebruiken.

Thuiswerkplek
FNV Overheid heeft een akkoord met de andere cao-partijen bereikt over thuiswerken. De overeengekomen afspraken gaan over twee punten: een thuiswerkbudget en een thuiswerkvergoeding. De afspraken gelden vanaf 1 april 2020 tot 1 april 2025 en zijn onderdeel van de cao Waterschappen. Voor elke medewerker die structureel thuiswerkt is een budget beschikbaar. De medewerker kan hiervoor op declaratiebasis middelen voor een arbo-en ergonomisch verantwoorde thuiswerkplek aanschaffen (zoals een bureau of een stoel). Dit budget is niet bedoeld voor hardware (zoals een computer, laptop of een beeldscherm). Niet alle medewerkers die hiervoor in aanmerking komen hebben in de afgelopen jaren middelen aangeschaft en gedeclareerd.

De hoogte van de voorzieningen in deze begroting is voldoende. De meerjarige onttrekkingen zijn in beeld. Bij de jaarrekening herijken we de stand van de voorzieningen en vullen deze aan indien nodig, of we gebruiken het overschot voor de exploitatie.

Kengetallen

De kengetallen zijn gebaseerd op de geprognosticeerde balans, zoals deze in het betreffende hoofdstuk is opgenomen.

Weerstandsvermogen
Definitie: Weerstandsvermogen is de relatie tussen:
1. de weerstandscapaciteit: de middelen en mogelijkheden waarover het waterschap beschikt of kan beschikken om niet begrote kosten te dekken;
2. alle risico's waarvoor geen maatregelen zijn getroffen en die van materiële betekenis kunnen zijn voor de financiële positie.

Op basis van de geprognosticeerde balans en onze risicoschatting ontwikkelt het weerstandsvermogen zich de komende jaren als volgt:

	2027	2028	2029	2030	2031
Weerstandsvermogen	3,80	3,61	3,56	3,55	3,55

Netto schuldquote
Definitie: Verhouding tussen de omvang van de netto schuld en de totale opbrengsten

	2027	2028	2029	2030	2031
Netto schuld	527.462	558.038	570.432	592.591	597.298

Totale opbrengsten	237.116	249.549	258.368	268.384	280.257
Netto schuldquote	222%	224%	221%	221%	213%

Wendbaarheid van de begroting
Definitie: Verhouding tussen de totale kapitaallasten en de totale bruto-exploitatiekosten

	2027	2028	2029	2030	2031
Totale kapitaallasten	58.723	63.089	65.559	69.253	76.431
Bruto exploitatiekosten	261.524	265.748	274.048	283.839	295.388
Wendbaarheid van de begroting 2027	22,45%	23,74%	23,92%	24,40%	25,87%
Wendbaarheid van de begroting 2026	22,82%	23,30%	23,38%	23,83%	23,92%

De wendbaarheid van de begroting is iets verbeterd in 2027 ten opzichte van 2026. Het percentage van de kapitaallasten in verhouding tot de begrote totale lasten is afgenomen. Dit is mede het gevolg van genomen maatregelen vanuit de doorkijk 2050. Na 2027 neemt de wendbaarheid ten opzichte van de begroting 2026 af.

Lastendruk
Definitie: Hoogte lastendruk van een meerpersoonshuishouden met een eigen woning in vergelijking met het landelijk gemiddelde. Voor inzicht in de lastendruk, verwijzen we naar het hoofdstuk "Raming belastingopbrengsten en toelichting".

EMU-saldo

Het EMU-saldo is het verschil tussen de inkomsten en uitgaven (op transactiebasis) van het waterschap met andere partijen in een bepaalde periode. Eenvoudig gezegd laat het EMU-saldo zien of er in een bepaald jaar met reële transacties meer geld uitgegeven is dan er binnenkwam, of dat er netto geld over is. Het EMU-saldo is daarmee een indicatie voor de ontwikkeling van de liquiditeits- en financiële positie (eigen vermogen en schulden) van het waterschap.
Het EMU-saldo van één jaar zegt relatief weinig, Een structureel negatief EMU-saldo is echter wel reden tot zorg; dit geeft aan dat het waterschap jaar-op-jaar meer geld uitgeeft dan dat het ontvangt. Andersom kan het ook onwenselijk zijn dat het EMU-saldo enkele jaren op rij een flink positief saldo vertoont. Dit geeft immers aan dat de organisatie mogelijk onnodig geld oppot, terwijl het geld besteed kan worden aan voorzieningen in ons beheergebied.
Het EMU-saldo speelt een rol bij de Europese afspraken over het toegestane maximale tekort ervan op nationaal niveau om de overheidsfinanciën in de Eurozone sterk te houden.
De Wet houdbare overheidsfinanciën bepaalt dat een nieuw kabinet aan het begin van zijn regeerperiode, na overleg met de koepels van de decentrale overheden, de EMU-ruimte voor de gemeenten, provincies en waterschappen in deze periode vaststelt. Dit overleg moet nog plaatsvinden. In de berekening van de EMU-referentiewaarden van de waterschappen is aangenomen dat de decentrale overheden de met het vorige kabinet voor de periode 2024 t/m 2026 afgesproken ruimte van 0,5% BBP t/m 2029 behouden en dat de ruimte van de waterschappen daarbinnen 0,06% BBP blijft.

Voor Wetterskip Fryslân gelden de volgende EMU-referentiewaarden. Deze waarden zijn niet verplicht, we hoeven hier niet aan te voldoen, maar geven wel richting.

bedragen x € 1.000

EMU-exploitatiesaldo	2026	2027	2028	2029	2030	2031
Bruto exploitatiesaldo	-5.869	-9.206	-1.333	-396	-146	-47
Investeringsuitgaven	-60.000	-60.000	-60.000	-60.000	-60.000	-60.000
Investeringsbijdragen	-	-	-	-	-	-
Verkoop van vaste activa	-	-	-	-	-	-
Afschrijvingslasten	43.127	46.181	50.176	52.022	55.239	62.416
Toevoegingen aan voorzieningen en onvoorzien t.l.v. exploitatie	450	450	450	450	450	450
Onttrekkingen aan voorzieningen t.b.v. exploitatie	-	-	-	-	-	-
Betalingen rechtstreeks uit de voorzieningen	-525	-515	-200	-200	-140	-140
Deelnemingen en aandelen	-	-	-	-	-	-
EMU saldo	**-22.817**	**-23.090**	**-10.907**	**-8.124**	**-4.597**	**2.679**
EMU-norm (referentiewaarde)	-37.500	-39.600	-41.200	-42.800	-44.400	-45.800
Overschrijding EMU referentiewaarde	-14.683	-16.510	-30.293	-34.676	-39.803	-48.479

Vier scenario's uitgelegd
Bij de waterschappen kunnen zich vier scenario's voordoen. Hierbij benadrukken we dat het bij het beoordelen van de scenario's vooral gaat om de meerjarige ontwikkeling van het EMU-saldo.

1. Het EMU-saldo is positief:
   Het waterschap krijgt via reële transacties meer geld binnen dan dat ze uitgeeft. Dit schept ruimte om schulden af te lossen, te sparen en de reservepositie te verhogen. Daarmee draagt het waterschap positief bij aan het EMU-saldo van Nederland.
2. Het EMU-saldo grenst aan 0:
   Het waterschap krijgt via reële transacties ongeveer evenveel geld binnen als dat er wordt uitgegeven.
3. Het EMU-saldo is negatief:
   Het waterschap geeft via reële transacties meer geld uit dan dat er binnen komt. Het waterschap zal schulden moeten maken, leningen moeten aantrekken, of het gespaarde geld moeten aanspreken. Ook kan het zijn dat het eigen vermogen (reserves) afneemt. Hierdoor draagt het waterschap negatief bij aan het EMU-saldo van Nederland.
   Maar blijft onder de referentiewaarde: aangezien het EMU-saldo onder de referentiewaarde valt, is de bijdrage van het waterschap aan het EMU-saldo geen aandachtspunt mits de andere overheden zich ook aan hun referentiewaarden houden.
4. Het EMU saldo overschrijdt de referentiewaarde:
   Aangezien het EMU-saldo boven de referentiewaarde uitstijgt, is de bijdrage van het waterschap aan het landelijke EMU-saldo een aandachtspunt.

Paragraaf assetmanagement

Inleiding paragraaf assetmanagement

De primaire taken van Wetterskip Fryslân zijn het zorgen voor schoon water, voor voldoende water en voor veiligheid. Om deze te kunnen uitvoeren beschikken we over een fysieke infrastructuur die bestaat uit duizenden onderdelen, onze assets. Het gaat dan om kleine onderdelen zoals stuwen, inlaten en duikers, maar ook om grote objecten als de rioolwaterzuiveringen, het hoofdkantoor en zeedijken. Sommige onderdelen zijn nieuw, andere hebben we geërfd van de talrijke voorlopers van ons waterschap, met als blikvanger ons meer dan 100 jaar oude Woudagemaal. Met assetmanagement zijn we op weg om op een gestructureerde wijze grip te krijgen op het beheer van al deze bezittingen.
Gezien het belang van goed onderhoud van kapitaalgoederen (assets) en de steeds grotere aandacht voor assetmanagement bij de waterschappen, is nu ook in het Waterschapsbesluit een paragraaf assetmanagement voorgeschreven in de beleidsbegroting en het jaarverslag.

Watergangen, waterkwantiteitskunstwerken en gemalen

De actieve kunstwerken

De actieve kunstwerken zijn assets (=middelen) waarmee (mede) een opgave kan worden behaald. Peilbeheer is één van de bekendste opgaven maar ook het verbeteren van de vismigratie is een opgave.
Het is één van de taken van de assetcoördinator om te zorgen dat de rayonbeheerder goed onderhouden en veilige assets heeft en behoudt. Met deze assets kan de rayonbeheerder op zijn beurt de verschillende functies in haar/zijn rayon goed bedienen. Die functies zijn divers, o.a. landbouw, natuur en bebouwd.

Beleidskader

Waterbeheerplan (WBP)
Coalitieakkoord
Nota peilbeheer, peilbesluiten

Beschikbaarheid / kwaliteitsnormen

De normen voor beschikbaarheid komen uit de peilbesluiten die bestuurlijk zijn vastgesteld. De hydrologische uitgangspunten vertalen we naar een capaciteitsnorm voor afvoer van water uit peilgebieden via gemalen naar de boezem. Hierbij houden we rekening met de wateraanvoer, het verhard gebied, de functie en de grondsoort. Zo wordt een gemaalcapaciteit bepaald. De ontwerp levensduur van gemalen is op basis van vakmanschap bepaald.

Eens in de 5 jaar moeten we wettelijk een risico-inventarisatie en evaluatie doen. De betrouwbaarheid van actieve kunstwerken hangt samen met de beschikbaarheidsnormen.

Areaal kapitaalgoederen actieve kunstwerken

Objecten			
Geautomatiseerde kunstwerken	Gemalen	Boezemgemalen Poldergemalen Opmalingen Onderbemalingen	3 stuks 566 stuks 116 stuks 87 stuks
		Stuwen Inlaten Uitlaten	130 stuks 41 stuks 2 stuks
	Meetpunten	Meetpunt boezem Meetpunt polder	38 stuks 44 stuks
		Reinigers onderleiders Spuiseinen (keer) Sluizen	1 stuks 2 stuks 14 stuks
		Coupure Harlingen SAS Harlingen	
		vispassages	18 stuks
Niet geautomatiseerde kunstwerken		Stuwen Inlaten Sluizen Windmolens	± 5700 stuks ± 5100 stuks ± 5 stuks ± 7 stuks
		Coupures	13 stuks
		vispassages	65 stuks
Overige assets		Bruggen Informatieborden	13 stuks 45 stuks

Beheer & Onderhoud

Informatiemanagement	Alle actieve kunstwerken zijn opgenomen in de legger

Beheerplannen	Het beheerplan voeren we uit in de vorm van een de instandhoudingcyclus. De cyclus "In stand houden van Actieve Kunstwerken" vormt de kapstok voor het beheer- en onderhoudsplan. Hierbij werken we volgens het Plan, Do, Check, Act principe.
Geef aan hoe de beheerplannen tot een (materieel) goede inschatting van de lasten in de jaarrekening en/of begroting leiden? En hoe wordt dit intern gemonitord?	Voor alle geautomatiseerde assets in het watersysteem ligt een preventief onderhoudsschema (in het onderhoudsmanagementsysteem) ten grondslag. Elk schema heeft zijn eigen tijdsinterval en verschillende werkzaamheden. De bevindingen van het preventief onderhoudswerk worden vastgelegd en beoordeeld door de assetcoördinator. De werkzaamheden die uit de beoordeling komen worden begroot en ingepland. Het doel van de preventieve onderhoudswerkzaamheden is om beter grip te krijgen op de asset, minder (ver)storingen en een beter planmatige inzet van middelen en personeel. Voor de handbediende assets (vooral stuwen en inlaten, ruim 10.000 stuks) is de conditie bekend. Op basis van de conditie plannen we vervangingsopdrachten in.

Financiën in de begroting actieve kunstwerken

bedragen x € 1.000

Type onderhoud	Begroting 2027
Onderhoud Actieve Kunstwerken	9.600
Totaal	9.600

Waterlopen & passieve kunstwerken
Het doel van de instandhouding van waterlopen en passieve kunstwerken is het borgen van de waterstaatkundige functie: de instandhouding zorgt ervoor dat we verschillende maatschappelijke functies goed en veilig kunnen bedienen, met aanvaardbare risico's en kostenniveaus.

Beleidskader

Waterbeheerplan (WBP)
Coalitieakkoord
Nota peilbeheer, peilbesluiten

Beschikbaarheid / kwaliteitsnormen
De normen voor beschikbaarheid komen uit de peilbesluiten die bestuurlijk zijn vastgesteld. Het beheer en onderhoud van de waterlopen en passieve kunstwerken is erop gericht om de aan- en afvoercapaciteit te waarborgen.

Duikers	Via inspectie van rayonbeheer komt er een signaal, waarna we besluiten tot reparatie of vervanging.
Dammen	Via inspectie van rayonbeheer komt er een signaal, waarna we besluiten tot reparatie of vervanging.

Sifons	Er zijn nog geen kwaliteitsnormen vastgesteld. De programmatische aanpak wordt opgesteld.
Beschoeiingen	Er zijn nog geen kwaliteitsnormen vastgesteld. Er is nog geen inzicht in eigendom en beheer- en onderhoudsplicht van de beschoeiingen.
Hoofdwateren	Jaarlijks cyclisch onderhoud landelijk gebied (laag, basis, hoog) en cyclisch baggeren conform beheer- en onderhoudsplan BOP 2.0 voor verbetering van waterveiligheid, waterkwaliteit en water aan- en afvoer. Jaarlijks cyclisch onderhoud bebouwd gebied en baggeren overeenkomstig overeenkomsten overdracht stedelijk water (hoofd- en secundaire watergangen).
Schouwwateren	Voldoen aan de schouwplicht volgens de onderhoudsverordening.

Areaal kapitaalgoederen waterlopen & passieve kunstwerken

Objecten	Gegevens
Duikers	13.070 stuks
Dammen	16.325 stuks
Sifons	675 stuks
Beschoeiingen	ntb
Hoofdwateren	6.000 (landelijk gebied) en 150 kilometer (bebouwd gebied)
Secundair water bebouwd gebied	550 kilometer
Schouwwateren	12.000 kilometer

Beheer & Onderhoud

Informatiemanagement	Onze waterstaatswerken landelijk gebied staan in de legger, beschoeiingen zijn geen waterstaatswerken en staan niet in de legger en zijn niet in beeld. Waterstaatswerken bebouwd gebied komen, na vaststelling van de beleidsregels, in de legger
Beheerplannen	1. Voor dammen en duikers werken we met het vakmanschap van onze rayonbeheerders. Zij constateren in het veld wanneer er reparaties of vervangingen nodig zijn. 2. Voor het onderhoud van de hoofdwatergangen hebben wij een beheer- en onderhoudsplan. 3. De uitvoering van de watergangen in bebouwd gebied wordt uitgevoerd conform de overeenkomsten overdracht stedelijk water. 4. Voor de sifons werken we aan een beheersplan. 5. Voor de beschoeiingen is nog geen beheerplan beschikbaar.

Geef aan hoe de beheersplannen tot een (materieel) goede inschatting van de lasten in de jaarrekening en/of begroting leiden? En hoe wordt dit intern gemonitord?	Het budget voor gedifferentieerd onderhoud hoofwateren is afgestemd op het beheerregime. Het budget voor het onderhoud aan de watergangen in bebouwd gebied is conform de afspraken in de overeenkomsten overdracht stedelijk water. Onderhoud aan de overige assets zijn financieel gelimiteerd.

Financiën in de begroting waterlopen en passieve kunstwerken

bedragen x € 1.000

Type onderhoud	Begroting 2027
Onderhoud Waterlopen en passieve kunstwerken	18.300
Totaal	18.300

Waterkeringen en bijbehorende kunstwerken

De primaire en secundaire keringen
De primaire en secundaire keringen beschermen ons tegen hoogwater op het IJsselmeer, Waddenzee en de Noordzee.

Beleidskader
De primaire waterkeringen moeten voldoen aan de zorgplicht. De zorgplicht is een wettelijke verplichting die voortkomt uit de Omgevingswet en de Waterschapswet. Deze verplichting houdt in dat beheerders verantwoordelijk zijn voor het goed beheren en onderhouden van de primaire waterkeringen.

Het waterschap is de beheerder van de keringen, op de legger staat aangegeven welke partij verantwoordelijk is voor het onderhoud. In de beleidsregels legger zijn de voorwaarden hiervoor opgenomen.

Het Waterbeheerplan beschrijft op hoog niveau de doelstellingen van het werk van Wetterskip Fryslân. De beheernota is richtinggevend en geeft de specifieke randvoorwaarden (normen en condities van de waterkering) en doelstellingen voor het beheer van de waterkeringen waar Wetterskip Fryslân zich aan houdt. Deze doelstellingen worden vervolgens uitgewerkt in een beheer, onderhoud en inspectieplan.

Kwaliteitsnormen
Sinds 2017 gelden er nieuwe veiligheidsnormen voor dijken, dammen en duinen. Deze staan in het Deltaprogramma. Tot en met 2050 hebben de waterschappen en Rijkswaterstaat de tijd om de dijken en duinen te versterken.

Areaal kapitaalgoederen primaire keringen

Objecten	Gegevens
Primaire keringen • IJsselmeerkering • Waddenzeekering • Zandige keringen eilanden (momenteel alleen Schiermonnikoog) • Harde keringen eilanden	 62,1 kilometer 75,9 kilometer 9,2 kilometer 34,4 kilometer
Secundaire keringen	60,3 kilometer

Overige waterkeringen	

Beheer & Onderhoud

Informatiemanagement	De volgende programma's en applicaties worden gebruikt: • Inspectieapp primaire keringen voor de inspecties. • Ultimo voor het onderhoud. • Erpx voor de financiële afhandeling van facturen en bestellingen. • Verschillende geoweb omgevingen voor de legger en het beheer register. • Assetdossiers voor procesgegevens. • Zaaksysteem voor aanvragen en vergunningen. • P8 voor de pachtcontracten op de dijk. • Zorgplicht dashboard voor overzicht in de zorgplicht activiteiten. • Daarnaast nog verscheidene maatwerk oplossingen voor zaken die niet binnen de systemen te vatten zijn.
Beheerplannen	Er is een beheer-, onderhoud-, en inspectieplan waarin staat binnen welke kaders we werken, welke beheer- en onderhoudsvormen we toepassen en hoe we het onderhoud en de inspecties planmatig hebben vormgegeven.
Geef aan hoe de beheerplannen tot een (materieel) goede inschatting van de lasten in de jaarrekening en/of begroting leiden? En hoe wordt dit intern gemonitord?	Op basis van de beheerplannen worden inspecties uitgevoerd op de dijk. De schades die in het veld geconstateerd worden, herstellen we voor de start van het stormseizoen. Vooraf maken we per onderhoudspost een inschatting van de benodigde budgetten. Deze monitoren we gedurende het jaar.

Financiën in de begroting primaire keringen

bedragen x € 1.000

Type onderhoud	Begroting 2027
Onderhoud primaire keringen	3.500
Totaal	3.500

Regionale en lokale keringen (RWK en LWK)

De Regionale- en Lokale waterkeringen zijn waterstaatskundige objecten die liggen langs de Friese boezem, overige boezemsystemen of in de beekdalen. Zij zijn bepalend voor de inrichting van de boezemsystemen en beschermen de poldergebieden tegen wateroverlast. De boezemsystemen functioneren ook als waterbuffer.

Langs deze waterkeringen liggen op verschillende plaatsen ook rietzones en natuurvriendelijke zones ter ondersteuning van de ecologische waterkwaliteit enerzijds en ter bescherming van de lokale of regionale waterkeringen anderzijds. Samen met de RWK en LWK maken zij een onderdeel uit van de waterstaatkundige inrichting van onze boezemsystemen. Een deel van de Friese wateren heeft ook een functie als vaarweg. Wetterskip Fryslân beheert de vaarwegklassen E en F. De oeverconstructies langs deze en andere provinciale vaarwegen en langs overige boezemwateren, worden beheerd onder de opgave Veiligheid vanwege de directe invloed die deze inrichtingselementen en de wijze van onderhoud ervan, hebben op de stabiliteit en levensduur van de regionale- en lokale waterkeringen.

Beleidskader
Wet- en regelgeving: de provincies Groningen en Fryslân zijn toezichthouder op de taken van het waterschap. In de provinciale Omgevingsverordening zijn de Regionale waterkeringen (RWK) benoemd en genormeerd. De provincies Groningen en Fryslân dragen het waterschap op om deze RWK te beheren en onderhouden volgens de gestelde normering. De lokale waterkeringen (LWK) worden door Wetterskip Fryslân zelf aangewezen en genormeerd.

Aangaande het beheer en onderhoud van de oeverconstructies en natuurvriendelijke oevers langs vaarwegen wordt geacteerd op de Toedeling Oevers Vaarwegen, en de bijbehorende Samenwerkingsovereenkomst.

Kwaliteitsnormen
Conform de provinciale verordeningen beoordelen we elke 6 jaar de RWK op hoogte en stabiliteit. Als de RWK of delen daarvan niet meer voldoen dan leidt dit tot een nieuwe opgave voor de instandhouding van deze keringen.

Areaal kapitaalsgoederen regionale en lokale keringen

Objecten	
Regionale keringen	3080 kilometer
Lokale keringen	844 kilometer
Beschoeiing in boezemsystemen langs Vaarwegen	350 kilometer
Beschoeiing in boezemsystemen overig	110 kilometer
Natuurvriendelijke zones	324 kilometer

Beheer & Onderhoud

Informatiemanagement	Door te werken aan een betere informatievoorziening werken we aan het vergroten van de voorspelbaarheid van de jaarlijkse Instandhoudingsopgave. Voor de RWK en LWK splitsen we hiervoor het areaal op in dijkvakken. Elk dijkvak is een afzonderlijke asset met een specifieke opbouw.

	Een totale dijkring rond een polder kan voor een deel zijn voorzien van een zachte oever of van een harde oeverconstructie of er ligt wel of geen teensloot langs het binnentalud van de waterkering. Op basis van deze opdeling is het toekomstig onderhoud in de tijd en in termen van kosten en risico beter in te plannen. De voorspelbaarheid van het werk en de benodigde budgetten nemen hierdoor toe. Het areaal aan harde oeverconstructies komt expliciet in het Beheerregister. Het areaal Lokale waterkeringen is divers. Daarom is er behoefte aan een herziening van het beleid en een nadere duiding en onderverdeling naar afzonderlijke assets. Tijdens de dagelijkse werkzaamheden constateren we afwijkingen tussen de aangetroffen werkelijke inrichting en hetgeen we op de GIS-informatie aantreffen. Via jaarlijkse leggerwijzingen voeren we de correcties door en werken we continue om de data op orde te krijgen en te houden.
Beheerplannen	Voor het areaal van de E- en F-Vaarwegen en van de Oevers langs Vaarwegen dienen we nog een Beheerplan op te stellen. De bestaande Beheerplannen voor de RWK en LWK dienen we te herzien nadat de opsplitsing in dijkvakken heeft plaatsgevonden en er een betere decompositie is van het totale areaal.
Geef aan hoe de beheerplannen tot een (materieel) goede inschatting van de lasten in de jaarrekening en/of begroting leiden? En hoe wordt dit intern gemonitord?	De RWK en de NVZ-onderdelen worden jaarlijks geïnspecteerd. De LWK worden 2 jaarlijks geïnspecteerd. Op basis van de inspectieresultaten stellen we vast welk gewoon en buitengewoon onderhoud noodzakelijk is voor de jaarlijkse instandhouding van de assets of assetonderdelen. Van het areaal aan oeverconstructies met een levensduur van minder dan 10 jaar voeren we elke 5 jaar een technische opname uit. Het areaal met een rest-levensduur kleiner dan 5 jaar wordt vervolgens geprogrammeerd voor herinrichting of vervanging. Het totale areaal van de RWK moet iedere 6 jaar worden beoordeeld op hoogte en stabiliteit. De resultaten hiervan zijn de basis voor de programmering van grootschalige renovaties van de waterkeringen. We gaan werken aan een continue beoordeling van RWK en LWK.
Aandachtspunten	Door een integrale afstemming met de resultaten van de technische opname van de oeverconstructies die in beheer zijn bij Wetterskip Fryslân of bij een andere Friese overheid kunnen we grotere herstelwerkzaamheden beter op elkaar afstemmen. Het op diepte houden van de E- en F-Vaarwegen wordt uitgevoerd door het baggerteam.

Financiën in de begroting regionale en lokale keringen

bedragen x € 1.000

Type onderhoud	Begroting 2027
Onderhoud Regionale en Lokale Keringen	6.300

Onderhoud Boezem en Beekdalen	1.700
Totaal	8.000

Zuiveringstechnische werken

De rioolwaterzuiveringsinstallaties (rwzi's), rioolgemalen (rg's) en slibontwateringsinstallatie (soi)

De rioolwaterzuiveringsinstallaties (rwzi's), rioolgemalen (rg's) en slibontwateringsinstallatie (soi) zijn assets ten dienste van het maatschappelijk doel "bescherming van volksgezondheid en milieu".
Bij de rwzi's ligt de focus op zuiveren (effluentnormen), bij de rioolgemalen op afvoer van afvalwater (afnameverplichting) en bij de soi op ontwateren. Deze keten van assets zorgt voor zuivering van afvalwater afkomstig uit de rioolstelsels van gemeenten en brengt het gezuiverde afvalwater terug in het oppervlaktewater.

Beleidskader
Zuivering van stedelijk afvalwater gebracht in een openbaar vuilwaterriool gebeurt in een zuiveringsinstallatie onder de zorg van het waterschap, dat geregeld is in de Waterwet art. 3.4.
De voorschriften voor het lozen vanuit rwzi's (onder meer de normen voor het effluent) staan in het Activiteitenbesluit Milieubeheer par. 3.1.4a art. 3.5e t/m 3.55 en in de Activiteitenregeling par. 3.1.2. art. 3.4ga tot en met 3.4 gd.
Het bestuur van Wetterskip Fryslân heeft een Beleids- en Beheernota Zuiveren vastgesteld met de opgaven bóven normaal beheer en instandhouding. Het gaat onder meer om eigen beleid om de last van stikstof en fosfaat extra terug te brengen, dus onder de wettelijke norm.

De lozingseisen voor de rwzi's liggen vast in vergunningen. Wetterskip Fryslân is ISO-gecertificeerd voor het transport en zuiveren van afvalwater en het verwerken van het zuiveringsslib volgens NEN-EN-ISO 14001 (milieuzorgsysteem). Voor de rioolgemalen is de afnameverplichting vastgelegd in overeenkomsten met gemeenten.
Het energiebeleid vormt het uitgangspunt voor investeringsbeslissingen waarbij een elektriciteitsvraag aan de orde is.

Kwaliteitsnormen
De assetgroep waterketen heeft een volwassenheidsscore van 3,4. De normen die hierboven zijn genoemd vormen de basis voor de score van deze assetgroep. Dit getal zegt enkel iets over de volwassenheid binnen de waterketen.

We hebben een milieu certificering voor transport, zuiveren en slibverwerking (ISO 14001). Dat betekent dat het overgrote deel van de processen is beschreven en periodiek door de TüV wordt geauditeerd.

Areaal kapitaalgoederen zuiveringstechnische werken

Objecten	
Persleidingen in beheer en onderhoud WF Persleidingen in beheer en onderhoud gemeentes	826 kilometer 23 kilometer
Rioolgemalen	277 stuks afnamecapaciteit: 42.500 m3 per uur
Rwzi's	27 stuks ontwerpcapaciteit: 1,3 miljoen VE (TZV-150)
Slibontwateringsinstallatie	1 slibontwateringsinstallatie

Beheer & Onderhoud

Informatiemanagement	Het uitvoeren van de instandhouding valt en staat met correcte informatie. We hebben aandacht voor '"data op orde"', zodat er bij aanvang of tijdens werkzaamheden de informatie volledig en up-to-date is. Voor het vastleggen van werkorders en gegevens van de installatie wordt Ultimo gebruikt. Assetdossiers worden vastgelegd in Sharepoint.
Beheerplannen	De beheerplannen worden uitgevoerd in de vorm van een instandhoudingcyclus. De cyclus 'In stand houden van rwzi's, rioolgemalen, persleidingen en slibontwatering' vormt de kapstok voor het beheer- en onderhoudsplan. Hierbij werken we volgens het plan, do, check, act-principe.
Geef aan hoe de beheerplannen tot een (materieel) goede inschatting van de lasten in de jaarrekening en/of begroting leiden? En hoe wordt dit intern gemonitord?	Alle assets binnen de waterketen hebben een preventief onderhoudsschema. Ieder met zijn eigen tijdsinterval, maar ook met verschillende werkzaamheden. De bevindingen van het preventief onderhoudswerk leggen we vast. Assetbeheer beoordeelt de uitkomsten. De werkzaamheden die uit de beoordeling komen worden vervolgens begroot en ingepland. Het doel van het preventieve onderhoud is om minder storingen te hebben en de inzet van middelen en personeel beter te plannen.

Financiën in de begroting zuiveringstechnische werken

bedragen x € 1.000

Type onderhoud	Begroting 2027
Onderhoud RWZI's	7.300
Onderhoud Transportstelsel	2.100
Onderhoud Slib	600
Totaal	10.000

Gebouwen en werkplaatsen

Gebouwen en werkplaatsen

Onder dit areaal vallen alle ondersteunende gebouwen zoals het hoofdkantoor, werkplaatsen, steunpunten, bezoekerscentrum Lemmer en enkele (huur) woningen. Gebouwen waar asset in zijn gehuisvest zoals RWZI's en gemalen vallen hier niet onder maar vallen onder de betreffende assetgroep.

toelichting: Het betreft hier alleen de kosten voor het onderhoud van de gebouwen (aard en nagelvast) dus niet de facilitaire kosten

Beleidskader

Er zijn geen vastgestelde beleidskaders.

De assetgroep "Gebouwen" is nog maar kort actief. Doel van deze assetgroep is om de gebouwen te laten voldoen aan geldende regelgeving zoals o.a. arbo wetgeving zodat een ieder op een veilige werkplek kan rekenen

Kwaliteitsnormen

Er zijn op dit moment geen vastgestelde kwaliteitsnormen voor gebouwenbeheer.

Asset management is volop in ontwikkeling. Doel is om de komende jaren asset management binnen de assetgroep Gebouwen verder te implementeren en te werken volgens de Nen2767

Areaal Gebouwen en werkplaatsen

Objecten	Aantal objecten
Kantoren	4 (hoofdkantoor, Gorredijk, Joure, Midsland)
Werkplaatsen	14
Bezoekerscentrum Woudagemaal	3
Woningen	5

Beheer & Onderhoud

Informatiemanagement	Asset dossier, in systeem Contractant, op termijn in het nieuwe OMS
Beheerplannen	Beheer - en Onderhoudsplan Gebouwen
Geef aan hoe de beheerplannen tot een (materieel) goede inschatting van de lasten in de jaarrekening en/of begroting leiden? En hoe wordt dit intern gemonitord?	Begroting is vooral gebaseerd op expert judgement en historisch cijfers. Doel is om beter inzicht te krijgen in de jaarlijks benodigde kosten

Financiën in de begroting

bedragen x € 1.000

Type Onderhoud	Begroting 2027
Gebouwenbeheer Kantoren	400
Gebouwenbeheer Werkplaatsen	300
Gebouwenbeheer Bezoekerscentrum Woudagemaal	58
Gebouwenbeheer Woningen	77
Totaal	835

Paragraaf bedrijfsvoering

Stand van de bedrijfsvoering

Organisatieontwikkeling
Ook in 2027 en de jaren erna gaan we verder met de implementatie van onze organisatievisie en de doorontwikkeling van onze organisatie. De posities van directeuren en afdelingsmanagers zijn nu ingevuld. Daarnaast werken we verder aan sturing en cultuurverandering. Omdat de leidinggevenden een cruciale rol vervullen bij de implementatie van de organisatievisie en de cultuurverandering, vervolgen we het leiderschapsontwikkeltraject. Ook worden trainingen georganiseerd voor alle medewerkers. We monitoren de organisatieontwikkeling door te kijken naar de verbeterpunten, de interventies en de kwalitatieve en kwantitatieve indicatoren die het effect laten zien.

Procesautomatisering (PA)
Vanaf de begroting 2024 en verder is voor investeringen in procesautomatisering een bedrag gereserveerd van in totaal € 33 miljoen in het meerjarenperspectief met de daaruit voortvloeiende afschrijvingslasten per jaar. Het programma PA bestaat uit 25 projecten. In 2025 zijn de eerste projecten afgerond: ombouw 2G/4G, het vervangen van 275 rioolgemaal besturingen, het vervangen van 30 SCADA (monitoring en bediening)systemen en het live gaan van de door onszelf gebouwde nieuwe hoofdpost rioolgemalen. In 2026 zijn we gestart met het aanleggen van nieuwe dataverbindingen naar de RWZI-locaties, steunpuntlocaties, datacenters en het Hooglandgemaal en Woudagemaal. Ook zijn we gestart met het vervangen van besturingssystemen van watersysteem assets en de RWZI's. In 2027 ronden we aantal vervangingsprojecten af en starten we met de voorbereidingen voor een centrale hoofdpost voor de RWZI's. Het vervangen van besturingen zal de komende jaren doorgaan.

De verwachting is dat we met deze 25 PA-projecten binnen de oorspronkelijke raming van € 33 miljoen zullen blijven.

Assetmanagement, Programmeren & Projecten
Om de strategische (verander)doelen vanuit het gebied van waterveiligheid, watersysteembeheer en de waterketen te realiseren én om de instandhoudingsopgave van onze assets te kunnen voldoen tegen aanvaardbare maatschappelijke kosten, is het managen van onze assets essentieel. In lijn met deze ontwikkeling gaan we voor assetmanagement een uitgewerkt ambitie- en implementatieplan op operationeel, tactisch & strategisch niveau opstellen met daarin gestandaardiseerde werkwijze waarin visie, beleid en andere factoren die effect hebben op onze assets, kunnen worden vertaald naar concrete opgaven. Voor integraal programmeren stellen we een werkproces op waarin we opgaven bundelen en vertalen naar integrale regiogerichte programmering van programma's & projecten met als doel om tot een eerste pilot-versie van een integrale regiogerichte programmering.
Voor onze projecten maken we de vertaling van de adviezen van de rekenkamer naar complexe investeringsprojecten in een duidelijk en geborgd document dat de werkwijze en de verschillende rollen & verantwoordelijkheden benoemd die nodig zijn om complexe investeringsprojecten beheerst en gefaseerd te laten verlopen waarbij het bestuur tijdig, duidelijk en volledig geïnformeerd en betrokken wordt.

Personeel

Omschrijving (toelichting)

De maatschappelijke en technologische ontwikkelingen volgen elkaar snel op. Klimaatverandering, digitalisering, kunstmatige intelligentie, geopolitieke onzekerheid en een blijvend krappe arbeidsmarkt hebben directe gevolgen voor de manier waarop wij ons werk organiseren. De opgaven waarvoor Wetterskip Fryslân staat, worden complexer en vragen andere kennis, vaardigheden en vormen van samenwerking. Gericht investeren in een wendbare, lerende en toekomstbestendige organisatie is noodzakelijk.

Leren, ontwikkelen en wendbaar blijven
Digitalisering en AI veranderen werkprocessen ingrijpend. Ze bieden kansen om slimmer en doelmatiger te werken, maar vragen ook om nieuwe vaardigheden. Dat geldt niet alleen voor ICT-specialisten, maar voor de hele organisatie. Daarom willen we leren en ontwikkelen nadrukkelijker inzetten als strategisch instrument. Medewerkers moeten zich kunnen blijven ontwikkelen en breder inzetbaar worden, waarbij talent en vaardigheden steeds meer centraal komen te staan.
Strategische Personeelsplanning speelt hierin een belangrijke rol. Door beter inzicht te krijgen in de huidige en toekomstige behoefte aan capaciteit, kennis en vaardigheden kunnen we eerder anticiperen op veranderingen. Daarbij willen we meer gebruikmaken van HR-data en instrumenten die inzicht geven in talent, ontwikkelpotentieel en inzetbaarheid ook op de lange termijn.

Arbeidsmarkt en goed werkgeverschap
De arbeidsmarkt blijft naar verwachting krap. Hoewel het ons tot nu toe lukt om het merendeel van onze vacatures te vervullen, kan dit door vergrijzing en schaarste aan specifieke expertise moeilijker worden. Daarom vervangen we vertrekkende medewerkers niet automatisch, maar kijken we kritisch welke werkzaamheden, functies en vaardigheden in de toekomst nodig zijn.
Goed werkgeverschap blijft daarbij de basis. Goede arbeidsvoorwaarden, ontwikkelmogelijkheden, arbeidsmarktcommunicatie en aantrekkelijke werkomstandigheden zijn belangrijk om medewerkers te vinden en te behouden. Ook houden we rekening met verschillen tussen generaties in leren, werken en ontwikkelen. Door die verschillen goed te benutten, kunnen kennis en ervaring beter binnen de organisatie worden behouden.

Duurzame inzetbaarheid
Een toekomstbestendige organisatie vraagt ook om medewerkers die gezond, gemotiveerd en duurzaam inzetbaar blijven. Werkgeluk, autonomie, ontwikkeling en mensgericht leiderschap dragen hieraan bij. Tegelijkertijd kunnen toenemende complexiteit en werkdruk leiden tot uitval en langdurig verzuim. Het dagelijks bestuur kiest daarom voor een preventieve aanpak, waarbij signalen van overbelasting zo vroeg mogelijk worden herkend en werkdruk, vitaliteit en herstel structureel aandacht krijgen.

Van functies naar talent
Een belangrijke kanteling is de beweging van denken in functies naar denken in talenten en vaardigheden. We willen beter zicht krijgen op de kwaliteiten binnen de organisatie en medewerkers flexibeler inzetten, ook buiten het eigen team. Daarmee vergroten we onze wendbaarheid en benutten we beschikbare capaciteit beter. Instrumenten als assessments, matching, traineeprogramma's en tijdelijke detachering kunnen dit ondersteunen. Diversiteit, gelijkwaardigheid en inclusie vormen daarbij een vanzelfsprekend onderdeel van goed werkgeverschap.
De HR-functie ontwikkelt zich mee en gaat sterker datagedreven werken, met meer aandacht voor organisatieontwikkeling en strategische advisering. Zo ondersteunen we niet alleen afzonderlijke personeelsvraagstukken, maar versterken we de organisatie als geheel.

Investeren in personeel en organisatieontwikkeling hangen direct samen met onze uitvoeringskracht. Op deze manier kunnen we onze ambities blijvend waarmaken.

Informatievoorziening, ICT en informatiebeveiliging

Op 15 augustus 2026 is de nieuwe Cyberbeveiligingswet (CBW) ingegaan. De waterschappen zijn binnen deze wetgeving een essentiële entiteit geworden en moeten aan de bepalingen uit deze nieuwe wetgeving voldoen. De Baseline Informatiebeveiliging Overheid (BIO) vormt de invulling van de zorgplicht uit de CBW, en heeft een wettelijke status gekregen. De BIO vormt het basisnormenkader voor informatiebeveiliging binnen alle overheidslagen (Rijk, gemeenten, provincies en waterschappen). Wetterskip heeft een managementsysteem ingericht voor informatiebeveiliging. De risico's worden continu in beeld gebracht en maatregelen om deze risico's te beheersen worden continu gemonitord. De maatregelen waren in eerste instantie gericht op het veiliger maken van de IT/Kantoorautomatisering, maar ook de OT/Procesautomatisering is goed in beeld. Er loopt een groot verbeterprogramma om de aansturing van de assets veiliger te maken. De waterschappen hebben de gezamenlijke ambitie om met de aanpak van informatiebeveiliging te groeien naar volwassenheidsniveau 4 (van 5). In Q4 van 2026 zal binnen de sector een externe volwassenheidsmeting worden uitgevoerd om te toetsen hoe ver de waterschappen hiermee staan.

Inkoop en aanbesteding

In de periode 2027-2031 werkt Wetterskip Fryslân verder aan de versterking van de inkoopfunctie. Het in 2026 vastgestelde inkoop- en aanbestedingsbeleid en handelingskader vormen daarbij het kader voor rechtmatige, doelmatige en toekomstbestendige inkoop. De focus ligt op de verdere professionalisering van aanbestedingen, bestelprocessen, contractmanagement en contractbeheer, zodat de organisatie beter in staat is om risico's te beheersen en kansen te benutten.
We zetten daarom in op een sterkere regie op contracten en leveranciers en ook krijgt Maatschappelijk Verantwoord Opdrachtgeven en Inkopen (MVOI) een nog nadrukkelijkere plaats binnen aanbestedingen en contracten. Bij aanbestedingen sturen wij op CO_2-reductie, circulair materiaalgebruik, hergebruik van grondstoffen, levensduurverlenging, emissieloos werken en duurzame ketens. Daarmee vergroten wij niet alleen de maatschappelijke impact van onze investeringen, maar verkleinen wij ook onze afhankelijkheid van schaarse grondstoffen en fossiele energie.

Door versterkte monitoring en sturing ontwikkelt de inkoopfunctie zich verder tot een strategische partner die bijdraagt aan de maatschappelijke opgaven, de duurzame ambities en een financieel beheerste organisatie.

Juridische zaken

De organisatie handelt binnen de geldende wettelijke en bestuurlijke kaders en besteedt structureel aandacht aan een rechtmatige, doelmatige en transparante uitvoering van haar taken. Juridische advisering en ondersteuning zijn integraal onderdeel van de bedrijfsvoering en dragen bij aan zorgvuldige besluitvorming, risicobeheersing en de borging van de rechtsbescherming van inwoners, medewerkers en samenwerkingspartners.

Over het verslagjaar wordt gerapporteerd over de kwaliteit van besluiten, de afhandeling van bezwaar- en beroepsprocedures, de naleving van relevante wet- en regelgeving en de juridische ondersteuning bij beleidsontwikkeling en contractvorming. Waar nodig worden interne processen geactualiseerd om aan gewijzigde wetgeving en jurisprudentie te blijven voldoen. Daarnaast wordt blijvend geïnvesteerd in juridische kennis en bewustwording binnen de organisatie.

Eigendomsbeheer
Ten aanzien van eigendommen wordt gestuurd op zorgvuldig beheer, rechtmatige inzet en adequate bescherming van waterschapsbelangen. Hierbij wordt aandacht besteed aan eigendomsrechten, overeenkomsten, grond- en vastgoedvraagstukken, intellectueel eigendom en de juridische aspecten van samenwerkingsverbanden. De registratie en het beheer van eigendommen vinden plaats overeenkomstig de geldende wet- en regelgeving en interne richtlijnen.

Voor de komende periode blijft de organisatie inzetten op verdere versterking van juridische kwaliteitszorg, het beheersen van juridische risico's en het waarborgen van een betrouwbare en rechtmatige uitvoering van publieke taken. Hiermee wordt bijgedragen aan een solide bedrijfsvoering en het vertrouwen van bestuur, raad en samenleving.

Privacy
Het Three Lines of Defence-model vormt de basis voor de inrichting van privacy binnen de organisatie. De eerste lijn bestaat uit privacy-beheerders en teammanagers, die verantwoordelijk zijn voor de uitvoering en naleving binnen de dagelijkse processen. De tweede lijn wordt gevormd door de privacy-adviseurs, die adviseren, toetsen en ondersteunen. De derde lijn betreft de Functionaris Gegevensbescherming (FG). De FG is een onafhankelijke functionaris en rapporteert jaarlijks rechtstreeks aan het dagelijks bestuur.
De rol van zowel de privacy-adviseur als de FG wordt steeds belangrijker. Technologische ontwikkelingen, digitalisering en een groeiend bewustzijn onder medewerkers over het belang van gegevensbescherming zorgen voor een stijging in vraagstukken. Daarnaast neemt de complexiteit van de kwesties toe en zijn er hogere verwachtingen ten aanzien van zorgvuldigheid en naleving. Dit zorg voor een toename in de workload bij de privacy office.

Volgens de gezamenlijke ambitie van de Nederlandse waterschappen streeft Wetterskip Fryslân ernaar om het volwassenheidsniveau op het gebied van privacy en gegevensbescherming te verhogen naar niveau 4 (van de 5). De privacy adviseurs hebben een jaarplan opgesteld waar onder andere wordt ingezet op het behalen van niveau 4. Dit niveau zal nog niet behaald worden met de eerstvolgende audit, die is ingepland in november 2026, maar loopt wel als een rode draad binnen de projecten van het privacy office. Het behalen van taakvolwassenheid niveau 4 is overigens niet alleen afhankelijk van het privacy office, maar van de gehele organisatie. Sturing en processenbeheersing en de verantwoordelijkheden op de juiste niveaus leggen nemen tijd in beslag.

Financiële beheersing

Risicomanagement is gericht op het tijdig identificeren, analyseren, beheersen en monitoren van risico's die het realiseren van de doelstellingen van Wetterskip Fryslân kunnen belemmeren. Door risico's structureel in beeld te brengen en passende beheersmaatregelen te treffen, wordt de organisatie in staat gesteld om verantwoorde keuzes te maken en de continuïteit van de dienstverlening, waterveiligheid, waterbeheer en bedrijfsvoering te waarborgen.
Binnen Wetterskip Fryslân worden risico's periodiek geïnventariseerd en beoordeeld. Hierbij worden zowel strategische, tactische als operationele risico's beschouwd. Risico's worden beoordeeld aan de hand van een risicomatrix waarbij kans en impact worden gecombineerd. Hierdoor ontstaat inzicht in welke risico's prioriteit verdienen en welke risico's acceptabel zijn binnen de risicobereidheid van de organisatie.

Financiële rechtmatigheid

De uitgangspunten voor het financiële beleid, het financiële beheer en de inrichting van de financiële organisatie, zoals vastgesteld door het algemeen bestuur, dienen te waarborgen dat wordt voldaan aan de eisen van rechtmatigheid, verantwoording en controle (artikel 108 Waterschapswet). Daarnaast stelt het algemeen bestuur op grond van artikel 109 van de Waterschapswet regels vast voor de controle op het financiële beheer en de inrichting van de financiële organisatie.

Met de invoering van de rechtmatigheidsverantwoording legt het dagelijks bestuur jaarlijks verantwoording af over de naleving van relevante wet- en regelgeving bij de totstandkoming van de financiële beheershandelingen. De bepalingen hierover zijn opgenomen in de artikelen 12 tot en met 15 van de Financiële verordening.

Conform artikel 103 van de Waterschapswet legt het dagelijks bestuur aan het algemeen bestuur over ieder begrotingsjaar verantwoording af over het gevoerde bestuur door middel van de jaarrekening, inclusief de rechtmatigheidsverantwoording, en het jaarverslag. De jaarrekening en de daarin opgenomen rechtmatigheidsverantwoording dienen rechtmatig tot stand te zijn gekomen. Hierbij staat de financiële rechtmatigheid centraal.

Maatregelen die wij nemen om afwijkingen van de financiële rechtmatigheid te voorkomen

Vanaf 2026 werkt Wetterskip Fryslân met een doorontwikkeld controleplan voor de Verbijzonderde Interne Controle (VIC). Met dit controleplan wordt risicogericht invulling gegeven aan de rechtmatigheidscontrole, waarbij onrechtmatigheden eerder worden gesignaleerd en beheerst. Daarbij wordt specifiek aandacht besteed aan de naleving van de aanbestedingswetgeving en aan begrotingsonrechtmatigheden, waaronder over- en onderschrijdingen van budgetten en kredieten. De uitkomsten van de controles worden benut om de interne beheersing verder te versterken, processen en beheersmaatregelen waar nodig aan te scherpen en de kwaliteit van de rechtmatigheidsverantwoording verder te vergroten.

Verbonden partijen

Wij hebben een aantal taken ondergebracht in samenwerkingsverbanden waarin meerdere waterschappen en/of andere instellingen participeren. Het gaat hier om deelnemingen in vennootschappen, gemeenschappelijke regelingen en stichtingen. De samenwerkingsvormen duiden we aan met het begrip 'verbonden partijen'. Hieronder verstaan we een privaatrechtelijke of publiekrechtelijke organisatie waarin het waterschap een bestuurlijk en een financieel belang heeft.
Met bestuurlijk belang bedoelen we: het waterschap heeft zeggenschap door vertegenwoordiging in het bestuur of door stemrecht.
Onder financieel belang verstaan we: het bedrag dat ter beschikking is gesteld en dat niet verhaalbaar is of waarvoor aansprakelijkheid bestaat als de verbonden partij failliet gaat of haar verplichtingen niet nakomt.

Visie op verbonden partijen

We werken op vele manieren samen met andere organisaties. We verwachten op deze manier meer rendement voor onszelf en de Mienskip te behalen. Eén van deze samenwerkingsvormen is het deelnemen aan verbonden partijen. Deze vorm van samenwerking vraagt om een goede balans van bevoegdheden, verantwoordelijkheden en verantwoording.
Wanneer de vraag opkomt of het wenselijk is een samenwerking aan te gaan, om op deze manier een taak van het waterschap op afstand te organiseren, vraagt dit een goede afweging.
Onderstaande uitgangspunten zijn van toepassing bij het maken van een afweging over het al dan niet toetreden tot een verbonden partij en de inrichting ervan:
1. Er worden alleen activiteiten overgedragen aan een verbonden partij als deze zich hiervoor lenen.
2. Voor samenwerking in een verbonden partij wordt de best passende bestuurlijke, organisatorische en juridische vorm gekozen. De keuze tussen een publiek- of privaatrechtelijke samenwerking wordt per geval gemaakt. Er wordt gekozen voor een samenwerkingsvorm die zo eenvoudig mogelijk is.
3. Bij besluitvorming over samenwerking in een verbonden partij wordt naast een voorstel voor de rechtsvorm, ook aandacht besteed aan risico's en beheersmaatregelen, governance, informatievoorziening en evaluatiemomenten en een exit-strategie.

Zeggenschap

Het waterschap kan invloed uitoefenen met:

- het besturen van stichtingen en gemeenschappelijke regelingen
- een vergadering van aandeelhouders
- een raad van commissarissen
- toezicht

Wij wenden onze invloed aan als het gaat om sturing op onder andere financiën, risico's en toekomstvisie. Het zijn vormen van verlengd lokaal bestuur. Hierdoor is de directe invloed per definitie beperkt. Bij een meerderheid voor een voorstel zal de minderheid zich moeten schikken. De democratische controle op de verbonden partijen ligt bij het algemeen bestuur. Leden van het dagelijks bestuur die deel uitmaken van een bestuur van een verbonden partij, leggen verantwoording af aan het algemeen bestuur.

Wetterskip Fryslân Deelnemingen BV, Leeuwarden

Rechtsvorm	Besloten vennootschap
Deelnemende partijen	Wetterskip Fryslân (100%)
Doel verbonden partij (openbaar belang)	De activiteiten van de holding bestaan met name uit het deelnemen in, zich financieel interesseren in, toezicht uitoefenen op en het bestuur voeren uitsluitend voor andere ondernemingen en vennootschappen met bepaalde doelen. De holding neemt deel in de Voorzuivering Zuivelafvalwater Workum V.O.F. (50%); Grienskip B.V. (50%); Energiepark Ballumerbocht B.V. (33,33%) en Windpark Hiddum Houw B.V. (50%).
Doel dat Wetterskip Fryslân nastreeft met deelname aan verbonden partij	Toezicht uitoefenen op het bestuur van de dochterondernemingen van Wetterskip Fryslân Deelnemingen B.V..
Prestaties	Zie toelichting bij de Voorzuivering Zuivelafvalwater Workum V.O.F. , Grienskip B.V., Energiepark Ballumerbocht B.V. en Windpark Hiddum Houw B.V..

Financiële situatie verbonden partij	Per 31-12-2024 bedraagt op basis van de enkelvoudige jaarrekening het: Eigen vermogen € 641.527; Vreemd vermogen € 4.710.108; Resultaat na belastingen -/- € 422.736.
Bestuurlijke betrokkenheid Wetterskip Fryslân	Het bestuur van de organisatie wordt gevormd door twee functionarissen met een senior managementpositie bij Wetterskip Fryslân.
Financieel belang Wetterskip Fryslân	Wetterskip Fryslân is 100% aandeelhouder van Wetterskip Deelnemingen B.V..
Risico's	Zie toelichting bij de Voorzuivering Zuivelafvalwater Workum V.O.F., Grienskip B.V. , Energiepark Ballumerbocht B.V. en Windpark Hiddum Houw B.V.
Exit strategie	N.v.t.
Ontwikkelingen/bijzonderheden	Geen bijzonderheden

Voorzuivering Zuivelafvalwater Workum V.O.F., Leeuwarden

Rechtsvorm	Vennootschap onder firma
Deelnemende partijen	Wetterskip Fryslân Deelnemingen B.V. Friesland Campina
Doel verbonden partij (openbaar belang)	Een duurzame en doelmatige werking van de waterketen.
Doel dat Wetterskip Fryslân nastreeft met deelname aan verbonden partij	Een doelmatige werking van rioolwaterzuivering (RWZI) Workum.
Prestaties	De Voorzuivering Zuivelafvalwater Workum is in 2002 gerealiseerd met het oog op de capaciteitsuitbreiding van Friesland Campina Workum en de beperkte capaciteit van de rioolwaterzuiveringsinstallatie in Workum. De voorzuivering wordt geëxploiteerd vanuit de opbrengst die resulteert uit de reductie van de vervuilingseenheden. Het jaar 2025 vormt het tweeëntwintigste volledige exploitatiejaar.
Financiële situatie verbonden partij	Per 31-12-2025 bedraagt het: Eigen vermogen € 929.227; Vreemd vermogen € 690.351; Resultaat na belastingen € 76.959.

Bestuurlijke betrokkenheid Wetterskip Fryslân	Beide deelnemende partijen zijn vertegenwoordigd, namens Wetterskip vanuit managementpositie bestuurlijk betrokken en de directie vanuit Wetterskip Fryslân Deelnemingen B.V..
Financieel belang Wetterskip Fryslân	• Belastingopbrengsten jaarlijks € 280.000; • Het financieel belang van Wetterskip is 50% van het eigen vermogen van de Voorzuivering Zuivelafvalwater Workum V.O.F.
Risico's	Indien de Voorzuivering de operationele doelen niet haalt heeft dit mogelijk gevolgen voor de doelmatige werking van RWZI Workum en daarmee op de lozingen van de RWZI op het oppervlaktewater. Het niet functioneren van de samenwerking kan leiden tot milieuschade en hogere kosten voor de bedrijfsvoering van de eigen RWZI. Beëindiging van de samenwerking geeft op langere termijn een extra investeringsopgave voor één van beide deelnemers en kan afhaken/verlies van belastingopbrengsten van een grote lozer met zich meebrengen.
Exit strategie	Er zijn in de oprichtingsovereenkomst afspraken gemaakt over ontbindingsvoorwaarden.
Ontwikkelingen/bijzonderheden	Voor de Voorzuivering is een meerjarenonderhoudsplan (MJOP) opgesteld en geïmplementeerd. Geconcludeerd is dat ook het belangrijkste onderdeel van de zuiveringsinstallatie, de flotatie-unit, nog in goede staat is en niet op korte termijn vervangen hoeft te worden. De onderhoudskosten zijn daardoor voor de komende jaren stabiel. In 2024 is duidelijk geworden dat de slibtanks vervangen moeten worden en is besloten om een loods te bouwen. In een uitgevoerde risico-inventarisatie en -evaluatie (RI&E) is een heel aantal constateringen van gevaarlijke situaties gedaan die te maken hebben met de opslag van materiaal en materieel in het gebouw van de Voorzuivering. De bouw van een loods zorgt voor een scheiding tussen proces en opslag. Hiermee kan het overgrote deel van de geconstateerde knelpunten uit de RI&E opgelost worden. De voorbereidingen voor de vervanging van de slibtanks en de bouw van de loods zijn in 2024 gestart en worden naar verwachting in 2026 opgeleverd. De kosten kunnen uit de algemene reserve worden betaald.

Grienskip BV, Leeuwarden

Rechtsvorm	Besloten vennootschap
Deelnemende partijen	Caparis N.V., N.V. Empatec, Wetterskip Fryslân Deelnemingen B.V.
Doel verbonden partij (openbaar belang)	Het bevorderen van arbeidsparticipatie voor mensen met achterstand op de arbeidsmarkt.

Doel dat Wetterskip Fryslân nastreeft met deelname aan verbonden partij	Doel is het uitvoeren van groenonderhoud in het beheergebied van Wetterskip Fryslân en invulling geven aan de maatschappelijke verantwoordelijkheid van de organisatie door dit werk te laten verrichten door mensen met achterstand op de arbeidsmarkt.
Prestaties	Het jaarlijks conform dienstverleningsovereenkomst uitvoeren van het groen onderhoud, de distelbestrijding en exoten bestrijding in het beheergebied van Wetterskip Fryslân.
Financiële situatie verbonden partij	Per 31-12-2025 bedraagt het: Eigen vermogen € 273.959; Balanstotaal € 382.854; Resultaat na belastingen € 105.534.
Bestuurlijke betrokkenheid Wetterskip Fryslân	Wetterskip Fryslân Deelnemingen B.V. bezit een meerderheidsaandeel van 52% en treedt op als bestuurder van de organisatie, samen met N.V. Empatec en Caparis N.V.
Financieel belang Wetterskip Fryslân	• Wetterskip Fryslân Deelnemingen B.V. bezit 52% van de aandelen van de B.V.; • Winst en verlies wordt jaarlijks op basis van het aandelenpercentage betaald of doorbelast aan de deelnemende partijen.
Risico's	Er bestaat een beperkt operationeel risico voor Wetterskip Fryslân als Grienskip het groenonderhoud niet conform afspraken uitvoert. Wetterskip Fryslân is daarnaast mede risicodrager voor mogelijke verliezen van de onderneming.
Exit strategie	Er zijn in de oprichtingsakte afspraken gemaakt over ontbindingsvoorwaarden.
Ontwikkelingen/bijzonderheden	Grienskip blijftt de mogelijke samenwerking met andere overheidspartijen onderzoeken.

Energiepark Ballumerbocht BV

Rechtsvorm	Besloten vennootschap
Deelnemende partijen	Gemeente Ameland, Amelander Energie Coöperatie U.A. en Wetterskip Fryslân Deelnemingen B.V.
Doel verbonden partij (openbaar belang)	Het realiseren van een slim en toekomstbestendig energiesysteem voor Ameland.
Doel dat Wetterskip Fryslân nastreeft met deelname aan verbonden partij	Wetterskip Fryslân wil met de deelname de energie voor de waterschapstaken op Ameland duurzaam opwekken.

Prestaties	Er dient voor het aantrekken van het vreemd vermogen een sluitende businesscase te zijn.
Financiële situatie verbonden partij	Het door Wetterskip Fryslân ingebrachte vermogen, door een kapitaalstorting voor de aandelen, bedraagt € 100.000. Per 31-12-2025 bedraagt het: Eigen vermogen € 173.239; Balanstotaal € 4.383.748; Resultaat na belastingen -/- € 101.220.
Bestuurlijke betrokkenheid Wetterskip Fryslân	Het bestuur van de organisatie wordt gevormd door vertegenwoordigers van de drie aandeelhouders. Eén daarvan is een manager van Wetterskip Fryslân.
Financieel belang Wetterskip Fryslân	Wetterskip Fryslân heeft met een kapitaalstorting van € 100.000 een belang van 33,3% in de onderneming.
Risico's	In de realisatie van het project zijn er risico's op het gebied van vergunningen, technische problemen en netcongestie problematiek. In de uitvoeringsfase en de exploitatiefase van het park zijn we mede risicodrager van de B.V.
Exit strategie	In de oprichtingsakte zijn ontbindingsvoorwaarden opgesteld voor de deelnemende partijen.
Ontwikkelingen/bijzonderheden	Indien Wetterskip Fryslân samen met de Gemeente Ameland garant staan, kan de B.V. onder gunstigere voorwaarden vreemd vermogen aantrekken.

Nij Hiddum-Houw

Rechtsvorm	Besloten vennootschap
Deelnemende partijen	Gemeente Súdwest-Fryslân en Wetterskip Fryslân Deelnemingen B.V.
Doel verbonden partij (openbaar belang)	Het opwekken en verkopen van groene stroom.
Doel dat Wetterskip Fryslân nastreeft met deelname aan verbonden partij	Wetterskip Fryslân wil met de deelname de energie voor de waterschapstaken duurzaam opwekken en daarmee voldoen aan de ambitie om in 2030 klimaat neutraal te zijn.
Prestaties	Opwekken van groene stroom.

Financiële situatie verbonden partij	Het door Wetterskip ingebrachte vermogen, door een kapitaalstorting voor de aandelen, bedraagt € 4.792.715. Tevens heeft de BV een langlopende lening bij de NWB voor een nominaal bedrag van € 27 miljoen waar de beide aandeelhouders garant staan.
Bestuurlijke betrokkenheid Wetterskip Fryslân	Het bestuur van de organisatie wordt gevormd door twee vertegenwoordigers van de deelnemende partijen. Eén daarvan is een manager van Wetterskip Fryslân.
Financieel belang Wetterskip Fryslân	Wetterskip Fryslân heeft met een kapitaalstorting van € 4.792.715 een belang van 50% in de onderneming. Ultimo 2025 bedroeg het eigen vermogen van de BV € 2.021.022. Het balanstotaal bedroeg € 32.816.230.
Risico's	Door sterk wisselende stroomprijzen kunnen de opbrengsten fluctueren en daarmee kan de dividendopbrengst per jaar wisselen.
Exit strategie	In de overeenkomsten zijn voorwaarden opgesteld voor de deelnemende partijen onder welke condities de aandelen kunnen worden verkocht.
Ontwikkelingen/bijzonderheden	

Het Noordelijk Belastingkantoor, Haren

Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling
Deelnemende partijen	Wetterskip Fryslân, Waterschap Noorderzijlvest, Waterschap Hunze en Aa's en gemeenten
Doel verbonden partij (openbaar belang)	Het Noordelijk Belastingkantoor wil door de bundeling van kennis en tegen zo laag mogelijke maatschappelijke kosten de lokale overheden vernieuwend en efficiënt ondersteunen bij de uitvoering van hun belastingtaken, nu en in de toekomst.
Doel dat Wetterskip Fryslân nastreeft met deelname aan verbonden partij	Wetterskip Fryslân is uit overwegingen van kwaliteit, continuïteit en efficiency toegetreden tot de Gemeenschappelijke Regeling. Het Noordelijk Belastingkantoor verzorgt voor de deelnemers de heffing en invordering van de waterschapsbelasting en gemeentelijke belastingen. Dit specialistische werk kan beter vanuit een gespecialiseerde organisatie plaatsvinden.
Prestaties	De op te leveren producten en prestaties zijn vastgelegd in een Service Level Agreement (SLA). Deze SLA is in 2022 herzien en deze gewijzigde SLA is op 1 januari 2023 in werking getreden.

Financiële situatie verbonden partij	Per 31-12-2025 bedraagt het: Eigen vermogen € 0; Balanstotaal € 5.393.560; Programmaresultaat (na bijdragen deelnemers) € 0. In 2026 bedroeg het begrotingstotaal € 17.151.150. In 2027 bedraagt de concept-begroting € 18.009.485. De begroting 2027 is op 14 september 2026 door het bestuur van het Noordelijk Belastingkantoor vastgesteld. In 2026 was de begrote bijdrage van Wetterskip Fryslan € 4.568.971. Dit was 26,6% van het totaal. In 2027 draagt Wetterskip Fryslan € 4.664.335 bij. Dit is 25,9% van het totaal.
Bestuurlijke betrokkenheid Wetterskip Fryslân	Een lid van het dagelijks bestuur van Wetterskip Fryslân heeft zitting in het bestuur. Elke deelnemer heeft één afgevaardigde in het bestuur met een gelijke stem.
Financieel belang Wetterskip Fryslân	Bij de oprichting van het Noordelijk Belastingkantoor zijn afspraken gemaakt over de wijze waarop de kosten worden verdeeld aan de deelnemers. De bijdrage van Wetterskip Fryslân in de realisatie van 2025 was € 4.053.285. Dit was 26,5% van het totaal.
Risico's	Als de doelen niet worden gehaald worden er geen aanslagen verzonden en ingevorderd. Dit betekent dat Wetterskip Fryslân geen financiële middelen ontvangt. Omdat het waterschap voor de inkomsten bijna 100% afhankelijk is van de waterschapsbelastingen beloopt het financieel risico de begrote opbrengst belastingen. Voor 2025 is de netto belastingopbrengst geraamd op een bedrag van € 207.133.443. Als het waterschap geen geld ontvangst kan de uitvoering van de wettelijke taken in het geding komen. Dit kan in het uiterste geval leiden tot schadeclaims in verband met wateroverlast-/tekort en lozing van ongezuiverd water.
Exit strategie	De regeling is met ingang van 1 januari 2018 in werking getreden en is voor onbepaalde tijd getroffen. Gedurende vijf jaar na de datum van toetreding tot de regeling is uittreding niet mogelijk.
Ontwikkelingen/bijzonderheden	Door het Noordelijk Belastingkantoor is actief bezig om de diensten op het gebied van belastingen voor steeds meer gemeenten uit te voeren. Door deze uitbreiding worden de vaste kosten verdeeld over meer overheden waardoor de kosten per deelnemer dalen.

Het Waterschapshuis, Amersfoort

Rechtsvorm	Publieke rechtspersoon
Deelnemende partijen	Alle waterschappen, Rijkswaterstaat, provincies.

Doel verbonden partij (openbaar belang)	Het Waterschapshuis (hWh) is een gemeenschappelijke regeling waarin de waterschappen een deel van hun activiteiten met betrekking tot de gegevenshuishouding en informatievoorziening hebben samengebracht. Binnen het Waterschapshuis zijn twee afzonderlijke onderdelen opgezet waarin de collectieve en facultatieve taken zijn ondergebracht.
Doel dat Wetterskip Fryslân nastreeft met deelname aan verbonden partij	Het Waterschapshuis bevordert dat waterschappen samenwerken aan het datagedreven waterschap van de toekomst om gezamenlijk voordeel te behalen. Zij vervult de wensen van waterschappen, inventariseert of er samenwerking mogelijk is en vindt oplossingen voor problemen.
Prestaties	De te leveren prestaties door hWh worden vastgelegd in een DVO (dienstverleningsovereenkomst). Per dienst/prestatie wordt een DVO opgesteld en deze wordt ter begroting gebracht.
Financiële situatie verbonden partij	Per 31-12-2025 bedraagt het: Eigen vermogen € 0; Vreemd vermogen € 121.650. In 2025 bedraagt het (geactualiseerde) begrotingstotaal € 43.383.135 inclusief btw.
Bestuurlijke betrokkenheid Wetterskip Fryslân	Dhr. Jorna is lid van het algemeen bestuur. Hij heeft daar 1 stem van de in totaal 21 stemmen. Daarmee kan invloed worden uitgeoefend op de begroting en het algemeen te voeren beleid van hWh.
Financieel belang Wetterskip Fryslân	Op basis van de geactualiseerde begroting 2025 is de bijdrage van Wetterskip Fryslân in de realisatie € 1.716.165 inclusief btw.
Risico's	Wetterskip Fryslân loopt een beperkt risico op het moment dat hWh zijn doelen niet behaalt. Sturing op het behalen van de doelen is geregeld via de reguliere P&C cyclus. Daar waar het behalen van doelstellingen financieel uit de pas lopen, loopt WF het risico dat er geen dekking is in de eigen begroting. Dit risico wordt beperkt, omdat de P&C cyclus hWh is afgestemd op de interne P&C cyclus bij WF.
Exit strategie	In de vastgestelde gemeenschappelijke regeling Het Waterschapshuis, d.d. 1-4-2017, is in artikel 45 vastgelegd op welke wijze een deelnemende partij kan uittreden.
Ontwikkelingen/bijzonderheden	hWh is ingericht als uitvoeringsorganisatie. De toename van complexiteit door andere maatschappelijke verwachtingen, (Europese) wetgeving en bestuurlijke afspraken zorgt voor een andere behoefte richting hWh. De strategienota Digitale transformatie is vastgesteld en bijbehorende aanpassingen zijn geïmplementeerd en wordt verder doorontwikkeld.

Fryske Utfieringstsjinst Miljeu en Omjouwing, Grou

Rechtsvorm	Gemeenschappelijke Regeling
Deelnemende partijen	Friese gemeenten, provincie Fryslân en Wetterskip Fryslân
Doel verbonden partij (openbaar belang)	De FUMO voert de vergunningverlening, het toezicht en de handhaving (VTH) uit voor alle Friese gemeenten en de provincie.
Doel dat Wetterskip Fryslân nastreeft met deelname aan verbonden partij	FUMO voert volledig en zelfstandig het toezicht en de handhaving op de indirecte lozingen uit. De vakgroep Handhaving van Wetterskip Fryslân adviseert en ondersteunt hierbij. Wetterskip Fryslân doet dit om de doelmatige werking van de 27 rioolwaterzuiveringsinstallatie (RWZI's) van het Wetterskip te beschermen. Het gaat hierbij met name om de grotere indirecte lozingen. Zoals beschreven in het Uitvoeringsprogramma indirecte lozingen FUMO 2023.
Prestaties	Kwalitatief hoogstaand toezicht en handhaving op indirecte lozingen. Verlenen van Omgevingswetvergunningen met daarin opgenomen het overgenomen advies van Wetterskip Fryslân.
Financiële situatie verbonden partij	Per 31-12-2025 bedraagt het: Eigen vermogen € 59.875; Balanstotaal € 4.880.866 Gerealiseerd resultaat € -596.324 (voor vermogensmutatie)
Bestuurlijke betrokkenheid Wetterskip Fryslân	Portefeuillehouder Watersysteem is als DB lid betrokken bij de FUMO.
Financieel belang Wetterskip Fryslân	Wij betalen jaarlijks € 56.571 voor de dienstverlening van de FUMO ten behoeve van Wetterskip Fryslân.
Risico's	N.v.t..
Exit strategie	N.v.t..
Ontwikkelingen/bijzonderheden	N.v.t..

De Nederlandse Waterschapsbank N.V., Den Haag

Rechtsvorm	Naamloze vennootschap
Deelnemende partijen	De aandeelhouders. 21 waterschappen, 9 provincies en Rijksoverheid

Doel verbonden partij (openbaar belang)	Verstrekken van financiering in de breedste zin aan overheden en semi-overheden. De Nederlandse Waterschapsbank (NWB Bank) is een bank van en voor de publieke sector met bijzondere aandacht voor water en duurzaamheid. Met de AAA/Aaa-ratings trekken ze op een goedkope en duurzame manier geld aan voor de klanten. Zo blijven de lasten voor burgers laag en de verduurzaming betaalbaar.
Doel dat Wetterskip Fryslân nastreeft met deelname aan verbonden partij	Vanuit het verleden is het waterschap aandeelhouder geworden. Voor de financiering van de vele investeringen door het waterschap moet geld worden geleend. De Nederlandse Waterschapsbank is hiervoor een zeer geschikte partner waardoor de rentekosten voor Wetterskip Fryslân op een laag niveau kunnen worden gehouden.
Prestaties	Er zijn geen specifieke prestaties met de bank gemaakt.
Financiële situatie verbonden partij	Per 31-12-2025 bedraagt het: Eigen vermogen € 2.157.000.000; Balanstotaal € 72.868.000.000; (Totaal)resultaat na belastingen € 113.000.000.
Bestuurlijke betrokkenheid Wetterskip Fryslân	Op basis van het aandeelhouderschap is het waterschap gerechtigd om de jaarlijkse aandeelhoudersvergadering te bezoeken. Hier kan mee worden gestemd over het beleid van de bank.
Financieel belang Wetterskip Fryslân	Het waterschap heeft een belang van ongeveer € 426.500 (3.309 aandelen A en 100 aandelen B) in de Nederlandse Waterschapbank, wat overeen komt met een percentage van 4,4% van het totale aandelenkapitaal. Jaarlijks wordt een bedrag van circa € 2,9 miljoen aan dividend ontvangen.
Risico's	Als de Nederlandse Waterschapbank niet kan voldoen aan de diverse financiële ratio's kan worden besloten om geen dividend uit te keren. Dit zou voor Wetterskip Fryslân een financieel nadeel opleveren.
Exit strategie	Er zijn geen afspraken gemaakt over beëindiging van de deelneming.
Ontwikkelingen/bijzonderheden	Er zijn op dit moment geen ontwikkelingen die invloed hebben op doel en bestaan van de verbonden partij.

Vereniging Waterketen Onderzoek Noord, Glimmen

Rechtsvorm	Vereniging

Deelnemende partijen	Waterschap Noorderzijlvest, Waterschap Hunze en Aa's, Waterbedrijf Groningen, WMD water en Wetterskip Fryslân
Doel verbonden partij (openbaar belang)	Het bundelen van onderzoeksactiviteiten in de waterketen.
Doel dat Wetterskip Fryslân nastreeft met deelname aan verbonden partij	Inhoudelijke samenwerking met andere water gerelateerde organisaties in het uitvoeren van waterketen onderzoeken in het noorden van Nederland.
Prestaties	Er zijn geen specifieke prestatie afspraken gemaakt met de vereniging. De onderzoeksresultaten worden intern gedeeld.
Financiële situatie verbonden partij	Per 31-12-2023 bedraagt het Eigen vermogen € 9.600 Vreemd vermogen € 22.500 Het begrotingstotaal € 212.000.
Bestuurlijke betrokkenheid Wetterskip Fryslân	Wetterskip Fryslân is ambtelijk in het bestuur van de vereniging vertegenwoordigd. De portefeuillehouder Waterketen is als DB-lid betrokken.
Financieel belang Wetterskip Fryslân	Wetterskip Fryslân draagt financieel bij in het lidmaatschap van de vereniging en in de financiering van de uit te voeren onderzoeken.
Risico's	Het risico voor Wetterskip Fryslân in deze verenigingsdeelname is zeer beperkt.
Exit strategie	Er zijn geen afspraken gemaakt over de voorwaarden van beëindiging van het lidmaatschap van de vereniging.
Ontwikkelingen/bijzonderheden	Geen bestuurlijk relevante ontwikkelingen.

Centre of Expertise Watertechnology, Leeuwarden

Rechtsvorm	Het CEW is een stichting zonder winstoogmerk.
Deelnemende partijen	De founding partners zijn: Van Hall Larenstein, NHL Stenden, Wetsus, Vitens, WLN, Wetterskip Fryslân, Well en PBT
Doel verbonden partij (openbaar belang)	Het Centre of Expertise Water Technology (CEW) is hét kennis- en innovatiecentrum voor toegepast onderzoek en productontwikkeling op het gebied van watertechnologie. Het CEW bundelt expertise van onderwijs, onderzoek, overheden en ondernemingen. Wij zijn uw partner op het gebied van toegepast onderzoek, productontwikkeling en onderzoeksfaciliteiten.

Doel dat Wetterskip Fryslân nastreeft met deelname aan verbonden partij	Wetterskip Fryslân is als eindgebruiker van technologie afhankelijk van de innovatiekracht die er is bij het MKB-bedrijf. Het MKB wordt hierbij geholpen door het CEW, enerzijds door het onderwijs en de hier opgeleide studenten te verbinden aan het bedrijfsleven. Anderzijds krijgt het MBK toegang tot ontwikkel subsidies via het CEW. Wetterskip Fryslân ondersteunt dit graag.
Prestaties	In 2022 zijn er (mondelinge) afspraken gemaakt met het CEW over het opleiden van net of bijna afgestudeerde zuiveringstechnologen in de dagelijkse praktijk. In 2023 werd de samenwerkingsovereenkomst uit 2012 geactualiseerd tot een nieuwe overeenkomst.
Financiële situatie verbonden partij	Per 31-12-2021 bedraagt het: Eigen vermogen € 2.646.967 (Kort) vreemd vermogen € 845.973
Bestuurlijke betrokkenheid Wetterskip Fryslân	Bestuurlijke vertegenwoordiging door de dijkgraaf van WF.
Financieel belang Wetterskip Fryslân	2012 t/m 2017 € 50.000 per jaar in-kind. De overeenkomst is tot op heden steeds met een jaar verlengd, waarbij de in-kind bijdrage is afgebouwd.
Risico's	Geen
Exit strategie	Het contract is sinds 2017 per jaar opzegbaar.
Ontwikkelingen/bijzonderheden	Op dit moment wordt gewerkt aan een nieuwe overeenkomst.

Unie van Waterschappen

Rechtsvorm	Vereniging (overkoepelend)
Deelnemende partijen	Alle 21 waterschappen.
Doel verbonden partij (openbaar belang)	De Unie van Waterschappen vertegenwoordigt de waterschappen in het nationale en internationale speelveld, behartigt de belangen van de waterschappen en stimuleert kennisuitwisseling en samenwerking.
Doel dat Wetterskip Fryslân nastreeft met deelname aan verbonden partij	Het doel dat Wetterskip Fryslân nastreeft met deelname aan deze verbonden partij is dat de Unie van Waterschappen als onze koepelorganisatie namens de 21 waterschappen haar belangen behartigt bij de Rijksoverheid en in Europa; door onze krachten als waterschappen te bundelen zijn wij in het nationale en internationale krachtenveld een steviger bestuurslaag.

Prestaties	In zijn algemeenheid behartigt de Unie van Waterschappen de belangen van de waterschappen in Den Haag en Brussel en zorgt zij voor kennis- en ervaringsuitwisseling tussen de waterschappen. De concrete plannen van de Unie van Waterschappen voor een bepaald jaar zijn opgenomen in de begroting, die binnen de vereniging wordt behandeld en uiteindelijk door de Ledenvergadering wordt vastgesteld.
Financiële situatie verbonden partij	Per 31-12-2025 bedraagt het: Eigen vermogen voor resultaatbestemming € 2.900.262; Balanstotaal voor resultaatbestemming € 27.891.134; Resultaat voor inclusief bijzondere baten en lasten € 311.253.; In 2025 bedraagt het begrotingstotaal € 14.470.000.
Bestuurlijke betrokkenheid Wetterskip Fryslân	Ieder Dagelijks Bestuur (DB)-lid van Wetterskip Fryslân is voor zijn/ haar portefeuille betrokken bij werkgroepen van de Unie. De invloed, op bijvoorbeeld de stemverdeling, is voor alle andere 21 leden (waterschappen) gelijk.
Financieel belang Wetterskip Fryslân	Wetterskip Fryslân betaalde in 2024 € 742.000 contributie. Daarnaast betaalde Wetterskip verschillende bijdragen.
Risico's	De Unie van Waterschappen doet haar best om de 21 waterschappen zo goed mogelijk te vertegenwoordigen. Daarbij worden er natuurlijk geen garanties gegeven. Veel hangt af van de diverse belangen die er spelen, zoals de positie van de waterschappen in het betreffende beleidsveld waarover onderhandeld wordt.
Exit strategie	De statuten van de Unie van Waterschappen bepalen de procedure die een waterschap moet doorlopen om zijn lidmaatschap van de vereniging op te zeggen. Dezelfde staturen bevatten de procedure voor een eventuele ontbinding van de vereniging als geheel.
Ontwikkelingen/bijzonderheden	Bestuurlijk relevant om te weten is welke nieuwe wetgeving er in de pijplijn zit; welke inspanningen en kosten dat voor een waterschap met zich mee zou kunnen brengen; welke mogelijke subsidiestromen er aangeboord kunnen worden; welke issues er spelen in de koepel overleggen tussen de Unie van Waterschappen, het VNG en het IPO en tussen genoemde koepelorganisaties en het Rijk.

Stichting Toegepast Onderzoek Waterbeheer (STOWA), Amersfoort

Rechtsvorm	STOWA is een stichting met een stichtingsbestuur.
Deelnemende partijen	Het bestuur bestaat uit vertegenwoordigers van de in STOWA deelnemende partijen: waterschappen, provincies en het Rijk.

Doel verbonden partij (openbaar belang)	STOWA ontwikkelt, vergaart, verspreidt en implementeert toegepaste kennis die de waterbeheerders nodig hebben om de opgaven waar zij in hun werk voor staan, goed uit te voeren. Deze kennis kan liggen op toegepast technisch, natuurwetenschappelijk, bestuurlijk-juridisch of sociaalwetenschappelijk gebied.
Doel dat Wetterskip Fryslân nastreeft met deelname aan verbonden partij	Toegang hebben tot de kennis die wij als waterbeheerder nodig hebben om de opgaven waar wij in ons werk voor staan, goed uit te kunnen voeren.
Prestaties	• Doen van onderzoek volgens de door de programmacommissies vastgestelde agenda; • Het inzamelen, verspreiden en kosteloos te beschikking stellen aan deelnemers van kennis en informatie.
Financiële situatie verbonden partij	Jaarrekening 2025: Eigen vermogen € 11.370.405 Vreemd vermogen € 9.210.438 Totaal baten € 22.443.414 Realisatie 2025: € 18,5 miljoen besteed aan onderzoek en ontwikkeling.
Bestuurlijke betrokkenheid Wetterskip Fryslân	Wetterskip Fryslân is ambtelijk vertegenwoordigd in de programmacommissies Waterketen en Waterkeren. Wetterskip Fryslân is bestuurlijk vertegenwoordigd in het bestuur.
Financieel belang Wetterskip Fryslân	Jaarlijkse deelnemersbijdrage van € 493.000.
Risico's	Geen
Exit strategie	Er liggen geen concrete afspraken.
Ontwikkelingen/bijzonderheden	Er zijn geen bijzonderheden en/ of ontwikkelingen.

Coöperatie Openbare Verlichting en Energie Fryslân (OVEF)

Rechtsvorm	Coöperatie
Deelnemende partijen	Alle Friese gemeenten, provincie Fryslân, Wetterskip Fryslân
Doel verbonden partij (openbaar belang)	OVEF is oorspronkelijk opgericht ten behoeve van het als Friese overheden gezamenlijk kunnen beheren van de openbare verlichting in Fryslân. Daarnaast beheert OVEF de openbare laadpalen in Friesland. Sinds 2024 is OVEF energieleverancier voor haar eigen leden en afnemers.

Doel dat Wetterskip Fryslân nastreeft met deelname aan verbonden partij	Eigen en regionaal duurzaam opgewekte electriciteit doorleveren aan onze eigen assets en andere afnemers binnen Friesland.
Prestaties	Met ingang van 1-1-2024 is OVEF de energy service provider (ESP) voor inkoop van electriciteit door middel van zelflevering.
Financiële situatie verbonden partij	Kerncijfers zijn onder meer: Begrotingsomvang € 50.780.000 (2024); Eigen vermogen € 129.000 (31-12-2023); Vreemd vermogen € 635.000 (31-12-2023); Exploitatieresultaat: -/- € 237.000 (2023).
Bestuurlijke betrokkenheid Wetterskip Fryslân	Wetterskip Fryslân is lid van de coöperatie. De portefeuillehouder waterketen vertegenwoordigt onze organisatie in de algemene ledenvergadering en vanuit het dagelijks bestuur is een commissaris vertegenwoordigd.
Financieel belang Wetterskip Fryslân	
Risico's	N.v.t..
Exit strategie	Deze is in ontwikkeling.
Ontwikkelingen/bijzonderheden	Er zijn geen bijzonderheden en/ of ontwikkelingen.

Openbaarheidsparagraaf

Wet open overheid

De Wet open overheid (Woo) regelt het recht op informatie over alles wat de overheid doet. De Woo moet ervoor zorgen dat overheidsinformatie beter vindbaar, uitwisselbaar, eenvoudig te ontsluiten en goed te archiveren is. Artikel 3.5 van de Woo schrijft voor dat een bestuursorgaan in de jaarlijkse begroting aandacht besteedt aan de beleidsvoornemens wat betreft de uitvoering van de Woo.

Wat gaan we doen in 2027

We gaan via de nieuwe publicatiesoftware Woo-besluiten publiceren. We richten het publicatieproces in, en eerder gepubliceerde Woo-besluiten worden eerst gemigreerd naar de nieuwe software. Parallel aan de publicatie van Woo-besluiten richten we ons direct het publiceren van een andere categorie uit de lijst van 17 informatie-categorieën. Verder zoeken we de samenhang met de nieuwe ontwikkelingen op het gebied van wet en regelgeving, zoals de vernieuwde archiefwet, waarin het gaat om werkzaamheden en projecten die als doel hebben om de informatiehuishouding te verbeteren.

Openbaarheidsparagraaf

Financiële begroting

Uiteenzetting van de gehanteerde uitgangspunten en normen

Autonome salarisontwikkelingen

De personeelslasten stijgen als gevolg van cao-verhogingen en een stijging van de werkgeverslasten. De uitkomsten van de nieuwe CAO 2025 met een looptijd van twee jaar zijn in uitgewerkt en meegenomen en loopt tot en met 2026. Op basis van de huidige inschatting wordt voor 2027 met 3,3% gerekend. Dit is conform de uitgangspunten vanuit de Perspectiefnota 2027-2031.

Jaar	2027	2028	2029	2030	2031
CAO effecten	3,30%	3,00%	3,00%	3,00%	3,00%

Overige uitgangspunten en normen

Inflatie (prijsstijging)

De Europe Centrale Bank (ECB) streeft naar een stabiel niveau van inflatie. Voor 2027 houden we rekening met 2,4% en voor 2028 met 2,35%. De jaren daarna verwacht de ECB een niveau van 2,1%. Dat is dan ook het percentage waar we vooralsnog vanaf 2029 mee rekenen.

Jaar	2027	2028	2029	2030	2031
Inflatie en leges	2,40%	2,35%	2,10%	2,10%	2,10%

Rente

De gehanteerde rentepercentages voor de komende jaren zijn gebaseerd op de meest recente inzichten van onze treasury adviseur.

Jaar	2027	2028	2029	2030	2031
Lange rente (vanaf 1 jaar)	3,85%	3,95%	4,00%	4,05%	4,10%
Korte rente	2,80%	2,90%	2,90%	2,90%	3,00%

Overzicht van baten en lasten

bedragen x € 1.000

Begroting	Actuele begroting na VR1 2026	Begroting 2027	Begroting 2028	Begroting 2029	Begroting 2030	Begroting 2031	
Baten							
Programma Waterveiligheid	1.717	2.099	2.219	2.369	2.369	2.369	-36.501
Programma Watersysteem	2.804	1.634	1.119	1.163	1.163	1.103	-88.094
Programma Waterketen	1.812	1.618	1.592	1.595	1.595	1.571	-63.142
Programma Bestuur en Organisatie	2.289	4.784	4.871	5.081	5.099	4.958	-57.324
Overzicht Dekkingsmiddelen							236.005
Belastingopbrengsten	225.098	237.117	249.550	258.369	268.385	280.258	-150
Overige algemene opbrengsten	1.943	1.929	1.931	1.945	1.958	1.958	
Saldo van de financieringsfunctie	242	237	233	228	224	224	
Dividenden	3.048	2.900	2.900	2.900	2.900	2.900	
Totaal Baten	**238.953**	**252.318**	**264.415**	**273.652**	**283.693**	**295.341**	
Lasten							
Programma Waterveiligheid							
Programma Waterveiligheid	-36.047	-38.600	-39.247	-39.942	-41.419	-43.491	
Programma Watersysteem	-0						
Programma Watersysteem	-84.310	-89.728	-90.634	-93.437	-96.679	-98.050	
Programma Waterketen	-0						
Programma Waterketen	-58.566	-64.759	-67.587	-71.140	-74.930	-81.320	
Programma Bestuur en Organisatie							
Programma Bestuur en Organisatie	-56.754	-62.108	-61.806	-62.907	-64.181	-65.897	
Overzicht Dekkingsmiddelen							
Belastingopbrengsten	-5.748	-5.941	-6.091	-6.243	-6.256	-6.256	
Saldo van de financieringsfunctie	-242	-237	-233	-228	-224	-224	
Onvoorzien							
Onvoorzien	-150	-150	-150	-150	-150	-150	
Totaal Lasten	**-241.816**	**-261.524**	**-265.748**	**-274.048**	**-283.839**	**-295.388**	
Subtotaal begrotingssaldo	**-2.863**	**-9.206**	**-1.333**	**-396**	**-146**	**-47**	
Waarvan incidenteel		**9.206**					
Mutaties reserves							
Programma Waterveiligheid	65	47	47	47	47	47	
Programma Watersysteem	1.237	3.987	-0	-0	-0	-0	
Programma Waterketen	350	2.000	750	-0	-0	-0	
Programma Bestuur en Organisatie	4.217	3.171	536	349	99	-0	
Totaal mutaties reserves	**5.869**	**9.205**	**1.333**	**396**	**146**	**47**	
Structureel begrotingssaldo	**3.006**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	

Overzicht van voorgenomen investeringen

Overzicht voorgenomen verstrekkingen

Om de strategische (verander)doelen vanuit het gebied van waterveiligheid, watersysteembeheer en de waterketen te realiseren én om de instandhoudingsopgave van onze assets te kunnen voldoen tegen aanvaardbare maatschappelijke kosten, is het managen van onze assets essentieel. Daarbij moet niet alleen naar het nu gekeken worden, maar ook naar straks en later.

Het proces *Programmeren* binnen assetmanagement speelt hierin een cruciale rol en moet leiden tot een integrale Wetterskip-programmering met uitzondering van het dagelijkse beheer en onderhoud. In het nieuwe organisatiemodel is het belang hiervan onderkend; er is behoefte aan een duidelijk afwegingskader voor het programmeerproces en een transparant besluitvormingsproces voor de periodiek vast te stellen programmering en prioritering. Aanbevelingen vanuit de rekenkamer voor dit proces zullen hierin ook worden meegenomen. Het programmeerproces wordt zodanig ingericht, dat het mogelijk is om in te spelen op actuele ontwikkelingen en dat zogenaamde "zij-invliegers" en meekoppelkansen onderdeel zijn van het programmeerproces.

Om tot deze integrale programmering te komen, zal het programmeerproces worden gevoed vanuit een drietal stromen:

1. instandhoudingsopgave van onze assets;
2. verander- en ontwikkelopgaven;
3. opgaven vanuit de omgeving en meekoppelkansen.

Mandaat

Volgens artikel 7 van de Financiële verordening dient het algemeen bestuur over elk investeringskrediet te besluiten. In onderstaand overzicht zijn de kredieten voor 2027 weergegeven. Hierbij is aangegeven wat het bruto krediet is voor de HWBP projecten en wat voor de overige verstrekkingen het netto bedrag is wat Wetterskip Fryslân moet investeren.
Indien het een Verzamelbesluit AB is "Nee" en Verzamelbesluit DB is "Nee" is, dan zullen afzonderlijke voorstellen aan het algemeen bestuur worden voorgelegd, waarbij het algemeen bestuur besluit het krediet vrij te geven
Indien het een Verzamelbesluit AB is "Ja" en Verzamelbesluit DB is "Nee" is, dan mandateert het algemeen bestuur het krediet aan het dagelijks bestuur.
Indien het een Verzamelbesluit AB is "Ja" en Verzamelbesluit DB is "Ja" is, dan wordt het krediet direct aan de organisatie vrij gegeven.

Op basis van de totale investeringsbegroting stelt het algemeen bestuur via een verzamelbesluit vast van welke investeringen het algemeen bestuur op een later tijdstip een apart voorstel voor autorisatie van het investeringskrediet wil ontvangen en welke investeringen direct bij de begrotingsbehandeling worden geautoriseerd. Dit voorkomt dat het algemeen bestuur wordt overspoeld met kredietaanvragen. Daarom worden de besluiten voor een aantal kredieten gebundeld, zoals voor HWBP-projecten, verbeterwerken en de meer routinematige vervangingsinvesteringen zoals regionale keringen, vervanging en renovatie kunstwerken actieve waterbeheersing, inrichting watersystemen, afvalwaterzuivering en -transport en groot onderhoud zuiveringstechnische werken. Een verzamelkrediet is één krediet waaruit meerdere individuele projecten gefinancierd worden.
Door deze verzamelkredieten te mandateren aan het dagelijks bestuur kan er adequaat gehandeld worden ten behoeve van het efficiënt in uitvoering brengen van deze projecten. Dit zogenaamde verzamelbesluit heeft betrekking op investeringen die:

1. rechtstreeks voortkomen uit het bestaande beleid;
2. dienen ter vervanging van bestaande investeringen dan wel een routinematig karakter hebben;
3. betrekking hebben op maatregelen die zijn vastgelegd in door het algemeen bestuur vastgestelde watergebiedsplannen.

Over het vrijgeven van krediet uit de verzamelkredieten wordt per project afzonderlijk door het dagelijks bestuur besloten. Het algemeen bestuur wordt via de reguliere planning en control producten (begroting, voortgangsrapportages en jaarrapportage) geïnformeerd over de beschikbaarstelling van de investeringskredieten en de voortgang van de projecten.

In de begroting 2027 zijn de voor nu bekende bedragen van de voorgenomen investeringen opgenomen voor een totaalbedrag van € 111,5 miljoen (zie tabel hierna). Hiervan wordt € 45,7 miljoen gemandateerd aan het dagelijks bestuur en € 12,1 miljoen wordt direct vrijgegeven.

De resterende kredieten van € 53,7 miljoen zullen via afzonderlijke voorstellen aan het algemeen bestuur worden voorgelegd, voordat deze worden vrijgegeven. Na het verstrekken van de investeringskredieten begint de plan- en ontwerpfase. De doorlooptijd van de investeringsprojecten gaan over meerdere jaren. De feitelijke uitgaven van deze verstrekkingen vinden dan ook de komende jaren plaats. De verwachte uitgaven voor 2027, op basis van de eerdere verstrekkingen, bedraagt bruto € 97,5 miljoen en na aftrek van subsidies € 60,0 miljoen netto. In de benodigde cashflow wordt hier rekening mee gehouden *(zie daarvoor de financieringsbehoefte in de paragraaf 'uiteenzetting van de financiële positie')*.

bedragen x € 1.000

Project		2027	2028	2029	2030	2031
Afzonderlijke besluiten Algemeen bestuur:						
Waterveilig						
HWBP - Dijk- en duinverbetering Schier (PU)	*Bruto: € 9 mln*	900		6.000		
HWBP - KLM deel groen uv	*Bruto: € 204 mln*	20.400				
KLM TPM deelproject uv	*Bruto: € 186 mln*	18.600				
Dijkverbetering Zurich-Koehool					600	
Dijkverbetering Zurich-Koehool, Harlingen			660			
Boezem/zeegemaal (voorbereidingskrediet)		1.900				
Watersysteem						
Gebiedsprocessen en gebiedsgericht werken		5.700	5.700	5.700	5.700	5.700
Klimaatadaptatie-GLB-NSP		4.750	8.550	11.875		
Klimaatadaptatie-pad		1.425	2.850	4.180		
Waterketen						
Verkenning Spoordok		p.m.				
RWZI Franeker			68.000			
Subtotaal mandaat algemeen bestuur ("Nee", "Nee")		**53.675**	**85.760**	**27.755**	**6.300**	**5.700**
Gemandateerde besluiten aan het Dagelijks bestuur						
Bestuur en organisatie						
Emissie loos, energie neutraal en duurzaam		4.750	4.750	4.750		
Waterveilig						
Investeringsruimte afkomstig uit VP II		903	903	903	903	900
Programma verbeterwerken regionale en lokale keringen		0	7.900	7.900	7.900	7.900
Watersysteem						
Infrastructuur geautomatiseerde assets, WS		285	285			
Inrichting watersystemen, landelijk		1.663	1.663	1.663	5.000	8.000
KRW maatregelen		2.090	2.090	p.m.	p.m.	p.m.
KRW aanvullend budget 2026		1.400				
Kunstwerken actieve waterbeheersing		11.300	11.300	13.000	15.000	18.000
Uitvoeringsplan Veenweide		1.235	1.800	1.800	1.300	p.m.
Waterketen						
Aanbrengen slijtlagen				1.930		
Infrastructuur geautomatiseerde assets, WK		5.130	5.130	5.130		
KRW maatregelen		475	1.350			
RWZI's en transportstelsel		16.500	19.375	16.500	18.000	19.500
Subtotaal mandaat dagelijks bestuur ("Ja", "Nee")		**45.730**	**56.545**	**53.575**	**48.103**	**54.300**
Gemandateerde aan de organisatie						
Bestuur en organisatie						
Verv.investeringen Laboratorium		270	270	270	270	270
Vervanging hard- en software		665	410	410	410	410
Vervanging materieel en voertuigen		2.370	65	265	70	250
Waterveiligheid						
HWBP - Activeerbare bijdrage landelijk programma		5.900	6.000	6.900	13.800	14.300
Waterketen						
Verb.inclusief Kwaliteit, Arbo en Milieu (KAM) maatregelen		2.875	2.900	2.925	2.950	2.975
Subtotaal mandaat organisatie ("Ja", "Ja")		**12.080**	**9.645**	**10.770**	**17.500**	**18.205**
Totaal		**111.485**	**151.950**	**92.100**	**71.903**	**78.205**

Overzicht op te starten projecten in 2027

Toelichting op projecten 2027

Een verzamelkrediet betreft een totaalkrediet waarop meerdere projecten met dezelfde (meerjarige) doelstelling worden geboekt. De afzonderlijke projecten worden in het dagelijks bestuur beoordeeld en indien akkoord wordt het krediet vrijgegeven. Daarbij wordt bij elk project de "uitnutting" van de kredietruimte gerapporteerd in de bestuursvoorstellen.

WATERVEILIGHEID (€ 48,6 miljoen netto)

HWBP investeringen en bijdrage aan landelijk programma (totaal netto € 45.800.000)
De gezamenlijke waterschappen dragen circa € 200 miljoen bij aan de financiering van het Hoogwaterbeschermingsprogramma (de solidariteitsbijdrage). Het vereveningsdeel van de waterschappen wordt gebaseerd op de in de 'Spoedwet' genoemde criteria (aantal inwoners en de WOZ-waarde in het beheergebied van de waterschappen). Voor Wetterskip Fryslân betekent dat in 2027 een bijdrage van € 5,9 miljoen. Daarnaast gaan de investeringen in de primaire keringen door. De geraamde bruto investeringen bedragen € 399,0 miljoen en netto € 39,9 miljoen.

Boezem/zeegemaal (voorbereidingskrediet) (€ 1.900.000)
Het investeringskrediet was eerder voor 2026 opgenomen maar is doorgeschoven naar 2027. Het bedrag van € 1,9 miljoen dient als voorbereidingskrediet voor de aanleg van een (nieuw) zeegemaal in combinatie met de nadere uitwerking van het boezemplan.

Veiligheidsplan II (totaal € 902.500)
Dit krediet uit het Veiligheidsplan II wordt benut ten behoeve van het vergroten van de boezem.

WATERSYSTEEM (€ 29,8 miljoen netto)

Gebiedsprocessen en gebiedsgericht werken (€ 5.700.000)
In het kader van de te verwachten eigen bijdragen aan gebiedsprocessen die voortkomen uit de opgaven binnen het FPLG, is investeringsruimte gereserveerd voor projecten.

Klimaatadaptatie € 6.175.000)
Voor het realiseren van de bestuurlijke vastgestelde klimaatmaatregelen voor klimaatadaptatie is investeringsruimte gereserveerd. Deze worden in combinatie met andere investeringen uitgevoerd.

Infrastructuur geautomatiseerde assets watersysteem (€ 285.000)
Een van de pijlers van de routekaart automatisering is dat de procesautomatisering van zowel waterketen als watersysteem moet voldoen aan actuele eisen. In dit kader wordt onder meer uitvoering voorzien door de vakgroep Procesautomatisering. De besluitvorming hierover vindt plaats binnen de reguliere programmering van de automatiseringsprojecten.

Inrichtingsmaatregelen watersystemen landelijk gebied (€ 1.662.500)
In de watergebiedsplannen zijn de opgaven voor het tegengaan van wateroverlast, verdrogingsbestrijding, Kaderrichtlijn Water en knelpunten voor het beheer en onderhoud. Natura2000 en de Programmatische Aanpak Stikstof maatregelen zijn hierin geïntegreerd. De uitvoeringsmaatregelen worden zoveel mogelijk gecombineerd met reguliere vervangingsinvesteringen. Daarnaast zullen er pilots gestart worden in de veenweide gebieden, waarbij gestreefd wordt naar een peilbeheer dat de maaivelddaling vertraagt. Daarvoor is afstemming en samenwerking met de landbouw van het grootste belang. Het zal in landbouwgebieden dan ook gepaard gaan met praktijkproeven zoals die naar de werking van onderwaterdrains.
In het kader van duurzaam beheer van de grondwatervoorraden zal in vrij afstromende gebieden en op de Waddeneilanden maatregelen getroffen gaan worden om de zoetwatervoorraad op peil te houden. Dit zal samen met de provincie en Vitens worden onderzocht en uitgevoerd.

KRW Inrichtingsmaatregelen (€ 3.490.000)
Naast de uitvoering van het investeringsprogramma verbeterwerken regionale waterkering, waar inrichtingsmaatregelen met betrekking tot de aanleg van natuurvriendelijke KRW-oevers worden gerealiseerd, worden er ook zelfstandige KRW projecten gerealiseerd in de deelsystemen.

Kunstwerken actieve waterbeheersing (€ 11.300.000)
Op basis van een inventarisatie van de onderhoudsstaat van poldergemalen, stuwen en inlaten is een concept meerjarig investeringsprogramma opgesteld. De uitvoering van dit programma moet een bedrijfszekere werking van de objecten garanderen.

Diverse poldergemalen hebben het einde van de levensduur bereikt, andere poldergemalen kunnen met een aanpassing weer een aanzienlijke tijd vooruit. Hierin zijn ook begrepen de maatregelen die voortvloeien uit het veiligheidsplan, de uitbreiding van de gemaalcapaciteit, overname van particuliere bemalingen en maatregelen ten behoeve van vispassages/ vispasseerbaarheid.

Uitvoeringsplan Veenweide (€ 1.235.000)
Naast de uitvoering van inrichtingsmaatregelen landelijk gebied, waar inrichtingsmaatregelen afkomstig uit de watergebiedsplannen worden gerealiseerd, worden er in het kader van het programma Veenweide zelfstandige projecten ten bedrage van € 1.235.000 gerealiseerd in de deelsystemen.

WATERKETEN (€ 25,0 miljoen netto)

Verkenning Spoordok (p.m)
Wij zijn positief over het initiatief spoordok vanwege het terugwinnen van water (geen druppel de wijk uit) en de ambitie om te zien of het slib wee teruggebracht kan worden op het land (circulariteit). Op het initiatief van gemeente Leeuwarden willen we positief reageren om op basis van gelijkwaardigheid mee te doen om dit project verder te ontwikkelen. Ook andere partijen zullen als het aan ons ligt betrokken worden bij dit innovatieve traject zoals Vitens. Naar verwachting zal binnenkort een ontwikkelkrediet voorstel worden voorgelegd aan het algemeen bestuur. Bij de ontwikkeling zal er ook gekeken moeten worden waar de verschillende subsidies zijn te verkrijgen voor de uitvoering van deze innovatieve ambitie.

Infrastructuur geautomatiseerde assets waterketen (€ 5.130.000)
Een van de pijlers van de routekaart automatisering bestaat uit de opdracht dat de procesautomatisering van zowel waterketen als watersysteem moet voldoen aan actuele eisen.

KRW maatregelen ten behoeve van waterketen (€ 475.000)
Naast de uitvoering van het investeringsprogramma verbeterwerken regionale waterkering, waar inrichtingsmaatregelen met betrekking tot de aanleg van natuurvriendelijke KRW-oevers worden gerealiseerd, en de zelfstandige KRW projecten gerealiseerd in de deelsystemen is een bedrag beschikbaar voor KRW maatregelen ten behoeve van de waterketen van € 475.000.

RWZI's en transportstelsel (totaal € 16.500.000)
Naast de 27 rwzi's beheert Wetterskip Fryslân 274 rioolgemalen en ca. 800 kilometer persleidingen. Op basis van de verwachte technische levensduur van deze assets is een herinvesteringsprogrammering opgesteld voor de komende jaren. Met het verzamelkrediet kan de noodzakelijke renovatie dan wel vervanging uit deze programmering worden gerealiseerd.

RWZI verbeteringen inclusief Kwaliteit, Arbo en Milieu (KAM) maatregelen (€ 2.875.000)
Jaarlijks investeren we in levensduur verlengd onderhoud aan de assets. Dit draagt ertoe bij dat grote herinvestering in nieuwe installaties kan worden uitgesteld. Met de uit te voeren werkzaamheden worden tegelijkertijd ook wettelijk verplichte milieueisen en veiligheidsmaatregelen (arbo) meegenomen.

BESTUUR EN ORGANISATIE (€ 8,1 miljoen netto)

Emissieloos, energieneutraal en duurzaam(€ 4.750.000)
Wetterskip Fryslân heeft klimaatbeleid vastgesteld en de middelen beschikbaar gesteld om dit uit te voeren. Zo willen we klimaatneutraal zijn en circulair werken in 2030. De uitvoering van de vastgestelde energievisie met betrekking tot de bijbehorende investeringsopgave worden hieruit betaald, maar ook eventuele meerkosten aan investeringen die de transitieperiode met zich meebrengt kunnen uit dit verzamelkrediet gefinancierd worden.

Laboratorium (totaal € 270.000)
Het laboratorium heeft jaarlijks budget nodig voor het plegen van vervangingsinvesteringen. Het laboratorium dient jaarlijks de technisch en economisch verouderde apparatuur te vervangen om haar onderzoeken en analyse op een verantwoorde manier te kunnen uitvoeren. In het algemeen zijn de technologische ontwikkelingen binnen de laboratoriumwereld zodanig, dat nieuw analysesystemen een verbetering van de efficiency betekenen. Daarnaast wordt bepaalde apparatuur wettelijk verplicht gesteld en moet extra apparatuur worden aangeschaft ten behoeve van onderzoek dat voortvloeit uit het emissieplan.

Vervanging Hard- en Software en ICT omgevingswet (totaal € 665.000)
Voor 2027 wordt voor Hard- en softwarevervanging een krediet van € 410.000 aangevraagd. In 2027 is een aantal ICT hardware componenten aan vervanging/uitbreiding toe. Het gaat hierbij onder andere om computer- en serverapparatuur voor dataverkeer en netwerkverbindingen. Ook op het gebied van software worden er diverse vervangingsprojecten en updates uitgevoerd.

Hierbij wordt erop gelet dat zij een bijdrage leveren aan het efficiënt werken in de organisatie. De vervangingen in cloudapplicaties worden niet geactiveerd. Voor vervanging van audiovisuele middelen en laptops zijn investeringen van € 255.000 benodigd.

Vervanging materieel en voertuigen (totaal € 2.370.000)
Voor 2027 staan vervangingen van vrachtauto's en kranen op de planning voor € 1.930.000. Daarnaast is voor meubilair, keukeninventaris en aanpassingen in het hoofdgebouw € 440.000 voorzien.

Geprognosticeerde begin- en eindbalans

Geprognosticeerde balans 2027 - 2031

bedragen x € 1.000

ACTIVA	31/12/2027	31/12/2028	31/12/2029	31/12/2030	31/12/2031
Vaste activa					
Immateriële vaste activa	16.427	15.347	15.598	16.345	16.868
Materiële vaste activa	444.788	475.691	494.818	520.933	540.093
Financiële vaste activa	4.538	4.347	4.155	3.963	3.772
Totaal vaste activa	465.753	495.385	514.571	541.241	560.733
Vlottende activa					
Onderhanden werk	101.644	96.644	89.144	84.144	69.144
Voorraden					
Liquide middelen	100	100	100	100	100
Kortlopende vorderingen					
Overlopende activa	4.000	4.000	4.000	4.000	4.000
Totaal vlottende activa	105.744	100.744	93.244	88.244	73.244
Totaal Activa	571.497	596.129	607.815	629.485	633.977

PASSIVA	31/12/2027	31/12/2028	31/12/2029	31/12/2030	31/12/2031
Vaste passiva					
Algemene reserves	26.661	25.375	25.026	24.927	24.927
Overige bestemmingsreserves	3.979	3.932	3.885	3.838	3.791
Resultaat jaarrekening	0	0	0	0	0
Voorzieningen	4.757	337	217	95	90
Langlopende leningen	500.126	495.157	505.187	515.218	520.248
Totaal vaste passiva	535.523	524.801	534.315	544.078	549.056
Vlottende passiva					
Korte schulden	10.000	30.000	30.000	30.000	35.000
Overlopende passiva	25.974	41.328	43.500	55.408	49.921
Totaal vlottende passiva	35.974	71.328	73.500	85.408	84.921
Totaal passiva	571.497	596.129	607.815	629.485	633.977

Toelichting op geprognosticeerde balans

In het Waterschapsbesluit art. 4.7 is de verplichting vastgesteld dat de waterschappen een geprognosticeerde begin- en eindbalans van de begrotingsjaren opnemen in de paragraaf Uiteenzetting van de financiële positie. Het meerjarig opnemen van de geprognosticeerde balans geeft het algemeen bestuur meer inzicht in de ontwikkeling van de investeringen, het aanwenden van reserves en voorzieningen en de financieringsbehoefte. Voor meer inhoudelijke duiding verwijzen wij graag naar de paragraaf Uiteenzetting van de financiële positie.

Bijlagen

Begroting naar kostensoorten

	Rekening 2025	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028	Begroting 2029	Begroting 2030	Begroting 2031
Rente en afschrijvingen							
Externe rentelasten	11.363	11.616	12.542	12.913	13.536	14.015	14.015
Afschrijvingen van activa	41.019	43.127	46.144	50.176	52.022	55.239	62.416
Afschrijvingen van boekverliezen	336	-	37	-	-	-	-
Personeelslasten							
Salarissen huidig personeel en bestuurders	51.661	58.360	62.807	64.480	66.360	69.112	71.071
Sociale premies	10.991	12.143	12.920	13.307	13.706	13.469	13.886
Rechtstreekse uitkeringen huidig personeel en bestuur	2.894	3.112	3.361	3.461	3.565	3.503	3.612
Overige personeelslasten	1.956	2.238	2.467	2.525	2.565	2.561	2.567
Personeel van derden	8.779	3.755	4.036	3.888	3.909	4.301	4.538
Goederen en diensten van derden							
Duurzame gebruiksgoederen	460	429	396	397	417	427	430
Overige gebruiksgoederen en verbruiksgoederen	4.586	5.092	5.112	5.209	5.321	5.426	5.433
Energie	13.062	15.485	15.799	16.234	16.618	17.003	17.015
Huren en rechten	247	408	378	389	399	408	408
Leasebetalingen operational lease	2.314	2.135	2.187	2.242	2.294	2.340	2.341
Verzekeringen	363	484	499	511	523	534	534
Belastingen	134	134	166	170	171	175	175
Onderhoud door derden	34.080	31.991	34.723	33.787	35.707	37.389	38.310
Overige diensten door derden	25.179	34.020	40.890	38.547	39.509	40.469	41.162
Bijdragen aan derden							
Bijdragen aan het Rijk	1.139	1.343	1.343	1.343	1.343	1.343	1.343
Bijdragen aan provincie	1.623	1.253	1.265	1.277	1.277	1.277	1.277
Bijdragen aan overige openbare lichamen	13.658	13.494	13.304	13.699	13.612	13.617	13.622
Bijdragen aan bedrijven	24	-	-	-	-	-	-
Bijdragen aan overigen	1.608	761	700	742	742	780	784
Toevoegingen voorzieningen							
Toevoegingen aan voorzieningen	-	300	300	300	300	300	300
Onvoorzien/incidentele lasten	470	150	150	150	150	150	150
Totaal lasten	**227.945**	**241.831**	**261.524**	**265.748**	**274.048**	**283.839**	**295.388**
Financiële baten							
Externe rentebaten	358	242	237	233	228	224	224
Dividenden en bonusuitkeringen	2.876	3.048	2.900	2.900	2.900	2.900	2.900
Personeelsbaten							
Baten in verband met salarissen en sociale lasten	277	138	201	201	201	201	201
Uitlening van personeel	641	162	798	817	837	857	882
Goederen en diensten van derden							
Verkoop van grond	572	416	680	553	560	560	560
Verkoop van duurzame goederen	80	-	-	-	-	-	-
Verkoop van overige goederen	31	40	40	40	40	40	40

	Rekening 2025	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028	Begroting 2029	Begroting 2030	Begroting 2031
Opbrengst uit grond en water	577	415	615	615	615	615	615
Huuropbrengst uit overige eigendommen	40	27	31	31	31	31	31
Diensten voor derden	4.950	4.063	4.229	4.396	4.465	4.477	4.477
Bijdragen van derden							
Bijdragen van de Europese Unie	-	77	79	81	82	84	84
Bijdragen van het Rijk	2.147	1.434	1.439	1.236	1.236	1.236	1.236
Bijdragen van provincies	395	-	-	-	-	-	-
Bijdragen van overige openbare lichamen	889	665	660	160	160	160	160
Bijdragen van bedrijven	8	-	-	-	-	-	-
Bijdragen van overigen	709	894	824	819	815	810	810
Schade-uitkeringen incl verhaalde schade	37	15	15	15	15	15	15
Waterschapsbelastingen opbrengsten							
Opbrengst watersysteem- en wegenbeheer gebouwd	86.720	80.497	90.206	94.532	97.123	100.550	103.915
Opbrengst watersysteem- en wegenbeheer ingezetenen	27.924	36.713	35.062	36.744	37.751	39.083	40.391
Opbrengst watersysteem- en wegenbeheer ongebouwd	26.959	35.030	33.469	35.074	36.035	37.306	38.555
Opbrengst watersysteem- en wegenbeheer natuur	421	612	637	668	686	711	734
Opbrengst verontreinigingsheffing	2.426	2.348	2.576	2.676	2.791	2.858	2.858
Opbrengst zuiveringsbeheer bedrijven	24.033	23.116	25.715	27.291	28.690	29.988	31.904
Opbrengst zuiveringsbeheer huishoudens	46.665	51.000	53.809	57.106	60.034	62.749	66.759
Kwijtscheldingen	-3.498	-3.758	-4.058	-4.219	-4.403	-4.510	-4.510
Oninbaarverklaringen	-10	-462	-300	-322	-340	-350	-350
Interne verrekeningen							
Onttrekkingen aan voorzieningen	-	-	-	-	-	-	-
Geactiveerde lasten	7.114	2.138	2.454	2.770	3.100	3.100	2.850
Totaal baten	**233.340**	**238.868**	**252.318**	**264.415**	**273.652**	**283.693**	**295.341**
Saldo lasten en baten	**5.395**	**-2.963**	**-9.206**	**-1.333**	**-396**	**-146**	**-47**

Baten per beleidsproduct

Beleidsproduct	Begroting 2027
Belastingopbrengsten	**237.117**
Dividenden	**2.900**
Overige algemene opbrengsten	**1.929**
Programma Bestuur en Organisatie	4.784
Beheerinstrumenten watersystemen	136
Beheersinstrumenten waterkeringen	37
Bestuur	384
Dekkingsmiddelen	772
Eigen plannen	162
Externe communicatie	1.140
Kostenplaatsen	-0
Ondersteunende Beheerproducten	1.490
Plannen van derden	662
Programma Waterketen	1.618
Eigen plannen	32
Getransporteerd afvalwater	44
Gezuiverd afvalwater	1.478
Kostenplaatsen	-0
Verwerkt slib	63
Programma Watersysteem	1.634
Aanleg, verbetering en onderhoud watersystemen	182
Adviezen vergunningen	1
Baggeren van waterlopen en saneren van waterbodems	504
Beheer hoeveelheid water	-175
Beheerinstrumenten watersystemen	21
Calamiteitenbestrijding watersystemen	-0
Eigen plannen	786
Handhaving	32
Kostenplaatsen	-0
Monitoring watersystemen	15
Plannen van derden	202
Toezicht	24
Vergunningen en meldingen	43
Programma Waterveiligheid	2.099
Aanleg en onderhoud vaarwegen en havens	-0
Aanleg en onderhoud waterkeringen	777
Beheersinstrumenten waterkeringen	1.322
Dijkbewaking en calamiteitenbestrijding	-0
Eigen plannen	-0
Kostenplaatsen	-0
Saldo van de financieringsfunctie	237
Eindtotaal baten	252.318

Lasten per beleidsproduct

Beleidsproduct	Begroting 2027
Onvoorzien	**-150**
Overzicht Dekkingsmiddelen	**-6.178**
Programma Bestuur en Organisatie	**-62.108**
Aanleg, verbetering en onderhoud watersystemen	-174
Beheerinstrumenten watersystemen	-2.006
Beheersinstrumenten waterkeringen	-602
Bestuur	-8.320
Dekkingsmiddelen	-543
Eigen plannen	-5.472
Externe communicatie	-1.067
Kostenplaatsen	0
Ondersteunende Beheerproducten	-42.726
Plannen van derden	-1.198
Programma Waterketen	**-64.759**
Afvalwaterbehandeling door derden	-750
Eigen plannen	-644
Getransporteerd afvalwater	-7.876
Gezuiverd afvalwater	-35.509
Kostenplaatsen	-0
Verwerkt slib	-19.980
Programma Watersysteem	**-89.728**
Aanleg, verbetering en onderhoud watersystemen	-28.698
Adviezen vergunningen	-174
Baggeren van waterlopen en saneren van waterbodems	-7.700
Beheer hoeveelheid water	-30.500
Beheerinstrumenten watersystemen	-1.029
Calamiteitenbestrijding watersystemen	-0
Eigen plannen	-9.715
Handhaving	-636
Kostenplaatsen	-0
Monitoring watersystemen	-6.362
Plannen van derden	-999
Toezicht	-1.099
Vergunningen en meldingen	-2.814
Programma Waterveiligheid	**-38.600**
Aanleg en onderhoud vaarwegen en havens	-1.099
Aanleg en onderhoud waterkeringen	-33.602
Beheersinstrumenten waterkeringen	-3.756
Dijkbewaking en calamiteitenbestrijding	-13
Eigen plannen	-129
Kostenplaatsen	-0
Eindtotaal lasten	-261.524

Definities beleidsproducten

Beleidsveld	Beleidsproduct	Toelichting op beleidsproduct
Strategisch beleid	Eigen plannen	Formuleren en vastleggen van het strategisch beleid van het waterschap voor zowel de reglementaire beheerstaken (waterkeringszorg, watersysteembeheer, zuiveringsbeheer, wegenbeheer en/of vaarwegenbeheer) als de wijze waarop op (dreigende) calamiteiten wordt gereageerd.
	Plannen van derden	De activiteiten van het waterschap gericht op het toetsen van, reageren op en beïnvloeden van de beleids(vormende) en ruimtelijke plannen van derden.
Waterkeringen	Beheersinstrumenten waterkeringen	Het opzetten, actueel houden en periodiek controleren van de beheersinstrumenten (legger, beheersregister, toetsing), teneinde de staat van de waterkeringen zichtbaar te maken.

	Aanleg en onderhoud waterkeringen	Het aanleggen en het in stand houden van het waterkerend vermogen van de waterkeringen die in beheer zijn bij het waterschap. Als een waterschap de kosten van de bijdrage aan het HWBP op dit product verantwoordt, dan moeten deze kosten worden meegenomen.
	Dijkbewaking en calamiteitenbestrijding	Het plan- en doelmatig bewaken van de waterkeringen in bedreigende situaties en het (doen of laten) treffen van maatregelen om de waterkerende functie te waarborgen alsmede het beperken van de gevolgen van calamiteiten.
Watersysteem	Beheersinstrumenten watersystemen	Het voorbereiden, op- en vaststellen alsmede onderhouden van instrumenten die het beheer van watersystemen ondersteunen
	Aanleg, verbetering en onderhoud watersystemen	Aanleg, verwerving en onderhoud van waterlopen en kunstwerken voor de passieve waterbeheersing inclusief alle kwaliteitsmaatregelen in oppervlaktewater en voorzieningen verwante belangen die daarin worden getroffen.
	Baggeren waterlopen/saneren waterbodems	Verwijderen van bagger- en saneringsspecie uit watersystemen en indien noodzakelijk dit milieuhygiënisch passend verwerken.
	Beheer hoeveelheid water	Het door middel van regulerende kunstwerken invloed uitoefenen op de hoeveelheid water, het oppervlaktewaterpeil en de waterkwaliteit in het watersysteem.
	Calamiteitenbestrijding watersystemen	Bestrijding van afwijkingen van de gewenste hoeveelheid water dan wel de kwaliteit of ecologische toestand daarvan voorzover dat niet onder de normale bedrijfsvoering valt.
	Monitoring watersystemen	Het verzamelen, bewerken, verwerken, toetsen, analyseren en rapporteren van meetgegevens voor zowel het waterkwantiteits- als het waterkwaliteitsbeheer (met uitzondering van gegevens over de waterbodems).
Waterzuivering	Getransporteerd afvalwater	Het door het bouwen, verwerven, beheren, onderhouden en bedienen van transportgemalen en -leidingen mogelijk maken dat afvalwater wordt getransporteerd.
	Gezuiverd afvalwater	Het door het realiseren, overnemen, beheren, onderhouden en exploiteren van rioolwaterzuiveringsinstallaties en IBA-inrichtingen zorgen dat het aangeboden afvalwater wordt gezuiverd.
	Verwerkt slib	Het door het realiseren, beheren, onderhouden en exploiteren van slibverwerkingsinstallaties zorgen dat het zuiveringsslib en de andere restproducten van een rwzi of iba die voor een eindbestemming worden aangeboden tot een eindproduct worden verwerkt.
	Afvalwaterbehandeling door derden	Het laten verwerken van afvalwater uit het eigen beheersgebied door andere beheerders van rioolwaterzuiveringsinstallaties.
Vaarwegen en havens	Beheersinstrumenten vaarwegen en havens	Het opzetten, actueel houden en periodiek controleren van de beheersinstrumenten (legger en beheerregister), teneinde de staat van de vaarwegen en havens zichtbaar te maken.
	Aanleg en onderhoud vaarwegen en havens	Het op basis van het beheersplan vaarwegen aanleggen, verwerven, verbeteren en onderhouden van vaarwegvoorzieningen.
	Verkeersregeling en -veiligheid vaarwegen en havens	Alle activiteiten die een waterschap uitvoert als nautisch beheerder belast met het regelen van het scheepvaartverkeer op basis van de Scheepvaartverkeerswet.
VTH	Beheer keurkwartet en VTH-beleid	Voorbereiding, op- en vaststelling alsmede het onderhoud van de Keurverordening, de beleidsregels, de algemene regels en de richtlijnen voor de legger van het waterschap waarbij de ge- en verbodsbepalingen ten aanzien van beheer, onderhoud en gebruik van water en de waterstaatskundige infrastructuur door derden worden geregeld. Eén en ander gebeurt als bevoegd gezag op basis van de Waterwet en de Waterschapswet en daaruit voortvloeiende of daarmee samenhangende regelgeving Tevens het beheer van het wettelijk verplichte T&H-beleid en (toekomstig) V-beleid (Wet VTH-criteria).
	Vergunningen en meldingen	Het als bevoegd gezag verlenen van vergunningen en het afhandelen van meldingen op basis van de Waterwet- en –daarmee samenhangende regelgeving (zoals de keur).
	Adviezen vergunningen	Adviezen die waterschappen verstrekken aan andere bevoegde gezagen in relatie tot de Waterwet- en daarmee samenhangende wet- en regelgeving, waartoe ook de Wabo behoort.
	Toezicht	De werkzaamheden die door of namens het waterschap – meestal als bevoegd gezag, maar bv. in het kader van de Wabo of samenloop als niet-bevoegd gezag – worden verricht om na te gaan of voorschriften van de waterschapsverordening en omgevingswet en daarmee samenhangende regelgeving worden nageleefd. Toezicht op de naleving ziet aldus op programmatische controle, is preventief en gaat gewoonlijk aan handhaving c.q. het toepassen van sancties vooraf.
	Handhaving	Alle acties van het waterschap als bevoegd gezag die gericht zijn op het ongedaan maken van en/of het toekomstig voorkomen van een toestand die in strijd is met de wettelijke voorschriften.
	Regulering lozingen	Aanvullende, niet direct bij andere beleidsproducten onder te brengen maatregelen waarmee gezorgd wordt voor het beheersen van lozingen op de bij het waterschap in beheer zijnde zuiveringstechnische werken en oppervlaktewateren.
Belastingheffing	Belastingheffing	Opstellen en actueel houden van wet- en regelgeving , het opleggen van aanslagen en het afhandelen van verzoek-, bezwaar- en beroepsprocedures op het gebied van belastingenaanslagen.
	Invordering	Betalingsverwerking, kwijtschelding en (dwang)invorderingsmaatregelen op het gebied van waterschapsbelastingen.

Bestuur	Bestuur	Alle activiteiten die gericht zijn op het besturen van het waterschap, waaronder de ambtelijke voorbereiding van bestuursvergaderingen.
Communicatie	Externe communicatie	De centrale en extern gerichte voorlichtende activiteiten van het waterschap.
Dekkingsmiddelen en saldo	Dekkingsmiddelen en saldo	De dekkingsmiddelen bestaan uit de belastingopbrengsten vermindert met de kwijtscheldingen en oninbare vorderingen. Tevens worden de overige dividenden en overige algemene opbrengsten (bijvoorbeeld grondverkopen) aan dit beleidsproduct toegerekend.

Lijst met afkortingen

Afkorting	Betekenis
BAW	Bestuursakkoord water
BIO	Baseline Informatiebeveiliging Overheid
BOvi	Blauwe Omgevingsvisie
BRO	Basisregistratie ondergrond
CIV	Centrum Innovatief Vakmanschap
CIV Water	Centrum voor Innovatief Vakmanschap Water
Commissie DSF	Commissie Dyken, Stêd en Finânsjes
CSIR	Cyber Security Implementatie Richtlijn
CSRD	Corporate Sustainability Reporting Directive
DOP	Opgelost organisch gebonden fosfor
DSO	digitaal stelsel omgevingswet
FBWK	Fries bestuursakkoord Water en Klimaat
Fido	Financiering decentrale overheden
FPLG	Fries Programma Landelijk Gebied
Fumo	Fryske Utfieringstsjinst Miljeu en Omjouwing
GIS	Geografisch informatiesysteem
GLB	Gemeenschappelijk Landbouwbeleid
GWAWO	Gemeentelijk Ambtelijk Water Overleg
GWW	Grond-, weg- en waterbouw
ha	Hectare
HWBP	HoogWaterBeschermingsProgramma
hWh	het Waterschapshuis
IBA	Individuele behandeling afvalwater
ILT	Inspectie Leefomgeving en Transport
IWR	Integrale Waterrapportage
KLM	Koehool - Lauwersmeer
km	Kilometer
KRW	Kaderrichtlijn water
LIMS	Laboratorium Informatie Management Systeem
NBK	Noordelijk Belastingkantoor
NOVEX	Nationale Omgevingsvisie Extra
NPLG	Nationaal Programma Landelijk Gebied
NVZ	Natuurvriendelijke zone
OAS-studies	Optimalisatiestudies van het afvalwatersysteem
OSW	Overdracht Stedelijk Water
OVEF	Openbare verlichting & Energie Fryslân
PBOW	Provinciaal Bestuurlijk Overleg Water
RBO	Regionaal Bestuurlijk Overleg
RIVM	Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu
RVO	Rijksdienst voor Ondernemend Nederland
RWK	Regionale waterkering
RWP	Regionaal Waterprogramma
SDG	Sustainable Development Goals
SGBP	sstroomgebiedbeheerplannen
SNB	Slibverwerking Noord-Brabant
SNN	Samenwerkingsverband Noord-Nederland

Afkorting	Betekenis
SOC	Security Operations Center
SOI	Slibontwateringsinstallatie
Stowa	Stichting toegepast onderzoek waterbeheer
TEA	Thermische Energie uit Afvalwater
TEO	Thermische Energie uit Oppervlaktewater
UvW	Unie van Waterschappen
V&K	Vitale en kwetsbare functies
VFG	Vereniging van Friese Gemeenten
VKA	Voorkeursalternatief
VNG	Vereniging van Nederlandse Gemeenten
VVzB	Vereniging van zuiveringsbeheerders
VWS	Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport
WABOS	water- en bodemsturend
WAC	Waterapplicatiecentrum
WBP	Waterbeheerprogramma
WILMA model	De WILMA staat voor Waterschap Informatie & Logisch Model Architectuur en is de 'referentiearchitectuur van de waterschappen'.
WON	Vereniging voor Waterketenonderzoek Noord Nederland
Woo	Wet open overheid
ZZS	Zeer zorgwekkende stoffen